

V Bruseli 27. 2. 2019
SWD(2019) 1024 final

PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE

Správa o Slovensku 2019

Sprievodný dokument

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEJ RADE,
RADE, EURÓPSKEJ CENTRÁLNEJ BANKE A EUROSUPINE**

**Európsky semester 2019: Hodnotenie pokroku dosiahnutého pri vykonávaní
štrukturálnych reforiem, pri prevencii a náprave makroekonomických nerovnováh
a výsledky hĺbkových preskúmaní na základe nariadenia (EÚ) č. 1176/2011**

{COM(2019) 150 final}

OBSAH

ZHRNUTIE	3
1. HOSPODÁRSKA SITUÁCIA A VÝHLAD	7
2. POKROK PRI PLNENÍ ODPORÚČANÍ PRE JEDNOTLIVÉ KRAJINY	15
3. REFORMNÉ PRIORITY	19
3.1. VEREJNÉ FINANCIÉ A ZDAŇOVANIE	19
3.2. FINANČNÝ SEKTOR	24
3.3. TRH PRÁCE, VZDELÁVANIE A SOCIÁLNE POLITIKY	28
3.4. KONKURENCIESCHOPNOSŤ A INVESTÍCIE	38
PRÍLOHA A: TABUĽKA S PREHĽADOM	52
PRÍLOHA B: ANALÝZA KOMISIE TÝKAJÚCA SA UDRŽATEĽNOSTI DLHU A FÍŠKÁLNE RIZIKÁ	57
PRÍLOHA C: ŠTANDARDNÉ TABUĽKY	58
PRÍLOHA D: INVESTIČNÉ USMERNENIA K FINANCOVANIU POLITIKY SÚDRŽNOSTI NA ROKY 2021 – 2027 PRE SLOVENSKO	64
ODKAZY	70

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1.1: Klúčové ekonomické a finančné ukazovatele – Slovensko	14
Tabuľka 2.1: Tabuľka so zhrnutím posúdenia odporúčaní pre jednotlivé krajiny (CSR) za rok 2018	17
Tabuľka C.1: Ukazovatele finančného trhu	58
Tabuľka C.2: Hlavné ukazovatele sociálneho prehľadu	59
Tabuľka C.3: Ukazovatele trhu práce a vzdelávania	60
Tabuľka C.4: Ukazovatele sociálneho začlenenia a zdravia	61
Tabuľka C.5: Ukazovatele výkonnosti produktových trhov a politické ukazovatele	62
Tabuľka C.6: Ekologický rast	63

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1.1: Rast reálneho HDP a jeho zložky	7
Graf 1.2: HDP na obyvateľa v štandarde kúpnej sily	7
Graf 1.3: Tvorba hrubého fixného kapitálu	9

Graf 1.4:	Saldo bežného a kapitálového účtu	9
Graf 1.5:	Miera ekonomickej aktivity obyvateľstva, zamestnanosti a nezamestnanosti	10
Graf 1.6:	Index nedostatku pracovnej sily	10
Graf 1.7:	Regionálne rozdiely	11
Graf 1.8:	Inflácia spotrebiteľských cien (medziročne v %)	12
Graf 1.9:	Úvery pre sektory (medziročne v %)	12
Graf 1.10:	Ceny nehnuteľností na bývanie	13
Graf 2.1:	Celkové viacročné vykonávanie odporúčaní pre jednotlivé krajiny za roky 2011 – 2018 (CSR) do dnešného dňa	15
Graf 3.1.1:	Medzera v dodržiavaní daňových predpisov o DPH (2012 – 2016)	20
Graf 3.1.2:	Závazky jednotiek sektora zdravotníctva zahrnuté do verejnej správy (2012 – 2017)	22
Graf 3.1.3:	Pracovníci v zdravotníctve – delenie podľa NUTS 2	23
Graf 3.2.1:	Návratnosť vlastného kapitálu slovenských bánk	24
Graf 3.2.2:	Nesplácané úvery a splácané úvery s odkladom splatnosti	24
Graf 3.2.3:	Pomer cien nehnuteľností na bývanie k príjmom	25
Graf 3.2.4:	Odchýlka v ocenení	26
Graf 3.2.5:	Dlh k HDP, domácnosti	27
Graf 3.3.1:	Miera nezamestnanosti podľa regiónov v decembri 2018	28
Graf 3.3.2:	Súvislosť medzi mierou nezamestnanosti (% na osi x, 1. štvrtrok 2017) a podielom rómskeho obyvateľstva (% na osi y)	30
Graf 3.3.3:	Miera zamestnanosti podľa vekovej skupiny a pohlavia za rok 2017	31
Graf 3.3.4:	Chudobné regióny	33
Graf 3.3.5:	Osoby, ktoré predčasne ukončili vzdelávanie alebo odbornú prípravu (vo veku 18 – 24 rokov) podľa regiónov NUTS 2	36
Graf 3.4.1:	Vývoj produktivity práce a nedostatky (hrubá pridaná hodnota na pracovníka v PPS)	38
Graf 3.4.2:	Výdavky podnikov na výskum a vývoj ako % HDP	40
Graf 3.4.3:	Index digitálnej pripojiteľnosti()	42
Graf 3.4.4:	Verejné obstarávanie	48

ZOZNAM RÁMČEKOV

Rámček 2.1:	Fondy a programy EÚ prispievajú k riešeniu štrukturálnych problémov a k podpore rastu a konkurencieschopnosti na Slovensku	18
Rámček 3.3.1:	Monitorovanie výkonnosti vzhľadom na Európsky pilier sociálnych práv	29
Rámček 3.4.1:	Investičné výzvy a reformy na Slovensku	51

ZHRNUTIE

Slovensko zaznamenalo od svojho vstupu do EÚ pôsobivý hospodársky vývoj, ktorý vytvoril predpoklady pre výraznejší budúci rast. ⁽¹⁾ Snaha posilniť verejné financie pomohla krajine dosiahnuť stabilitu a položila základ pre realizáciu politik, ktoré Slovensku majú pomôcť zmodernizovať a inovovať fungovanie hospodárstva. Produktívny potenciál krajiny však stále obmedzujú pretrvávajúce nedostatky v určitých oblastiach pracovného trhu, v školstve, infraštruktúre a verejnej správe, ako aj pretrvávajúca korupcia. Dobre navrhnuté reformné politiky a strategické investície by spoločne mohli zmierniť prekážky brániace rastu, ekonomika by sa mohla ochrániť pred potenciálnym spomalením, a celé slovenské hospodárstvo by sa tak mohlo posunúť na vyšší stupeň hodnotového reťazca.

Hospodársky rast sa ďalej zrýchľuje v dôsledku synergie podporných faktorov. Podľa poslednej prognózy Komisie sa predpokladá, že reálny hrubý domáci produkt (HDP) sa v roku 2018 zvýšil o 4,2 % v dôsledku značného rastu výdavkov domácností v podmienkach silného oživenia trhu práce a výrazného rastu priemernej mzdy. Investície – najmä v súkromnom sektore – vzrástli. Rast reálneho HDP podľa očakávaní zostane v roku 2019 výrazný na úrovni 4,1 % a v roku 2020 mierne klesne na 3,5 %. Tieto priaznivé vyhliadky sú založené na predpokladanej kombinácii silného domáceho dopytu a čoraz výraznejšieho rastu čistého vývozu. Zatiaľ čo rast investícií súkromného sektora sa v strednodobom horizonte pravdepodobne normalizuje, významným zdrojom hospodárskeho rastu sa postupne stane vonkajší dopyt, čo bude čiastočne spôsobené rozširovaním výrobných kapacít v priemyselnej výrobe, ktorá je výrazne zameraná na vývoz. Deficit verejnej správy sa podľa predpokladov bude v roku 2019 ďalej posúvať smerom k vyrovnanej rozpočtovej pozícii a pomer dlhu verejnej správy k HDP má klesnúť pod 47 % HDP.

V dôsledku výrazného hospodárskeho rastu sa zlepšila situácia na trhu práce. Miera zamestnanosti

(vo vekovej skupine 20- až 64-ročných osôb) v treťom štvrtroku 2018 stúpla na 72,5 % a miera nezamestnanosti v treťom štvrtroku klesla na historicky najnižšiu úroveň 6,1 % (sezónne očistené). Je nepravdepodobné, že by sa súčasné tempo vytvárania pracovných miest dalo udržať, pretože dochádza k rozsiahlemu nedostatku pracovnej sily, miera ekonomickej aktivity obyvateľstva je už teraz vysoká a pretrvávajúca vysoká dlhodobá nezamestnanosť, ktorá je odzrkadlením nesúladu medzi potrebami spoločnosti a dostupnou pracovnou silou. Pracovné príležitosti pre znevýhodnené skupiny sú naďalej obmedzené a pomerne málo pracovníkov je ochotných cestovať v rámci Slovenska za lepšími pracovnými príležitosťami. Hospodársky slabším regiónom na východe Slovenska naďalej sťažujú dobiehanie silnejších regiónov veľké regionálne rozdiely. Nedostatočné výsledky v oblasti vzdelávania a nerovné príležitosti vyplývajúce zo sociálno-ekonomického zázemia sú prekážkami pre inkluzívny rast.

Hospodárska konvergencia by mala pokračovať, a môže tak pomôcť znížiť existujúce nerovnosti. Očakáva sa, že hospodársky rast Slovenska zostane výrazne nad priemerom EÚ, príjem na obyvateľa na Slovensku začne pravdepodobne opäť konvergovať smerom k priemeru EÚ. Súčasná expanzia priemyselnej výroby je sústredená na západe krajiny, a jej prínosy sa tak nemusia automaticky prejaviť aj v slabších regiónoch. Zlepšovanie kvality verejných inštitúcií a cieľených investícií môže pomôcť pri znižovaní dlhotrvajúcich regionálnych a sociálno-ekonomických rozdielov.

Zdá sa, že rast cien nehnuteľností dosiahol vrchol aj vďaka makroprudenciálnym opatreniam, ktoré pomáhajú obmedziť úverový rast. Nízke úrokové sadzby a obmedzená ponuka bývania sú stále faktormi podporujúcimi rast cien nehnuteľností na bývanie, no viaceré ukazovatele naznačujú, že k významnému nadhodnocovaniu cien nehnuteľností zatiaľ nedochádza. Pokračovať má rozpočtová konsolidácia, ktorej bude napomáhať priaznivé ekonomické prostredie.

Riešenie investičných potrieb Slovenska – vrátane potrieb súvisiacich so vzdelávaním, s inováciami, infraštruktúrou a energetickými technológiami – pomôže krajine zabezpečiť rast a prosperitu do budúcnosti. Strategické investície do vzdelávania a odbornej prípravy, ako aj do

⁽¹⁾ V tejto správe sa posudzuje hospodárstvo Slovenska v kontexte ročného prieskumu rastu, ktorý bol uverejnený 21. novembra 2018 a ktorý realizuje Európska komisia. V prieskume Komisia vyzýva členské štáty EÚ, aby realizovali reformy, na základe ktorých sa európske hospodárstvo stane produktívnejším, odolnejším a inkluzívnejším. S týmto cieľom by členské štáty mali svoje úsilie zamerať na tri prvky tzv. účinného trojuholníka hospodárskej politiky – realizácia kvalitných investícií, zameranie reformného úsilia na rast produktivity, inkluzívnosti a inštitucionálnej kvality a zabezpečenie makroekonomickej stability a zdravých verejných financií.

výskumu a vývoja môžu pomôcť pri maximalizácii potenciálu mladých a budúcich pracovníkov a výskumníkov. Na to, aby sa hospodárstvo začalo viac spoliehať na vedomosti, bude treba investovať do digitálnej pripojiteľnosti a digitálnej transformácie podnikov. Nedostatočné cestné a železničné dopravné siete bránia bezproblémovej a efektívnej doprave a tranzitu. Udržateľné a ekologické investície môžu zlepšiť energetickú účinnosť priemyselných odvetví a budov a podporiť adaptáciu na zmenu klímy, odpadové a vodné hospodárstvo, biodiverzitu a kvalitu ovzdušia. Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily a budúce hospodárske a sociálne trendy si budú vyžadovať investície do zvyšovania zručností a do sociálnej infraštruktúry. Medzi tieto investície patrí cenovo dostupnejšie sociálne bývanie, lepšia zdravotná starostlivosť, dlhodobá starostlivosť a starostlivosť o deti, pričom sa náležitá starostlivosť musí venovať regionálnym rozdielom. V prílohe D sú uvedené kľúčové priority na podporu z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Európskeho sociálneho fondu plus a Kohézneho fondu počas rokov 2021 – 2027, pričom sa vychádza z analýzy investičných potrieb a problematických oblastí uvedených v tejto správe.

Slovensko dosiahlo určitý pokrok pri plnení odporúčaní pre jednotlivé krajiny z roku 2018.

K určitému pokroku došlo v týchto oblastiach:

- zvyšovanie nákladovej účinnosti sektora zdravotnej starostlivosti a riešenie nedostatku pracovníkov;
- posilňovanie aktivačných opatrení a opatrení na zvyšovanie úrovne zručností, najmä realizáciou akčného plánu pre dlhodobo nezamestnaných;
- podpora príležitostí na zamestnanie pre ženy posilnením kapacít zariadení starostlivosti o deti a
- zvyšovanie miery uplatňovania kvalitatívnych kritérií a kritérií životného cyklu vo verejnom obstarávaní.

K obmedzenému pokroku došlo v týchto oblastiach:

- zlepšovanie kvality a inkluzívnosti vzdelávania;
- boj proti korupcii;
- zlepšovanie účinnosti justičného systému a

- znižovanie roztrieštenosti systému verejného výskumu a stimulácia inovácií v podnikoch.

Pokiaľ ide o pokrok pri dosahovaní národných cieľov stratégie Európa 2020, Slovensko v súčasnosti splňa, alebo je na dobrej ceste k splneniu, cieľov v oblasti miery zamestnanosti, emisií skleníkových plynov, energetickej účinnosti a znižovania počtu osôb ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením. Cieľ v oblasti využívania energie z obnoviteľných zdrojov v súčasnosti splnený nie je, no sústredeným politickým úsilím by sa ho mohlo podariť splniť. Rozdiel oproti cieľom v oblastiach intenzity výskumu a vývoja a terciárneho vzdelávania je naďalej značný, a hoci pri terciárnom vzdelávaní sa rozdiel postupne znižuje, v oblasti výskumu a vývoja by na dosiahnutie cieľa bolo potrebné značné úsilie. Splnenie cieľa v oblasti znižovania miery predčasného ukončovania školskej dochádzky bude výzvou, pretože situácia sa za posledné roky neustále zhoršuje.

Slovensko čelí určitým výzvam v súvislosti s viacerými ukazovateľmi sociálneho prehľadu, o ktorý sa opiera Európsky pilier sociálnych práv. Zatiaľ čo miery zamestnanosti i nezamestnanosti sa rýchlym tempom zlepšujú, dlhodobá nezamestnanosť zostáva vysoká aj napriek jej nedávnemu zníženiu. Predčasné ukončenie školskej dochádzky je oveľa častejšie, miera účasti malých detí v rámci starostlivosti o deti zostáva veľmi nízka a dostupnosť zariadení starostlivosti o deti je stále nedostatočne rozvinutá. Pozitívom však je, že nerovnosti v oblasti príjmov a zamestnanosti, ako aj chudoba sú naďalej na nízkej úrovni a zhoršil sa dokonca aj vplyv sociálnych transferov na znižovanie chudoby. Prístup k verejným službám vrátane zdravotnej starostlivosti je nedostatočný najmä v niektorých regiónoch. V tejto správe sa analyzujú nasledujúce kľúčové štrukturálne otázky, ktorými sa poukazuje na osobitné výzvy pre slovenské hospodárstvo:

- **Výrazné daňové príjmy pomáhajú znížiť rozpočtový deficit, pričom naďalej pokračuje úsilie posilniť daňovú disciplínu.** Zatiaľ čo pri znižovaní miery neplatenia dane z pridanej hodnoty sa dosiahol pokrok, účinnosť nových opatrení na znižovanie stále veľkej medzery pri výbere dane z pridanej hodnoty zostáva otvorená. Zdaňovanie nehnuteľností a environmentálne dane sú naďalej iba slabým zdrojom príjmov, ale

revízie verejných výdavkov čoraz viac pozitívne ovplyvňujú verejné služby a rozdeľovanie zdrojov.

- **Zdravotná starostlivosť a dôchodkový systém sú výzvou pre dlhodobú udržateľnosť.** Predpokladaný nárast výdavkov Slovenska súvisiacich so starnutím obyvateľstva možno vo všeobecnosti rovnakým dielom prisúdiť výdavkom na dôchodky a výdavkom na zdravotnú starostlivosť. Reformy zamerané na zlepšenie nákladovej účinnosti zdravotníctva pokračujú, no verejné nemocnice stále generujú rozsiahle straty a v roku 2018 im boli opätovne odpustené dlhy. Nedostatok pracovníkov v sektore zdravotníctva je čoraz naliehavším problémom, najmä vo vidieckych oblastiach. Hlavné prvky systému elektronického zdravotníctva *eZdravotníctvo*, ktorý bol spustený v roku 2017, boli sprevádzkované a postupne napreduje aj realizácia systému platieb na základe skupín diagnóz na účely monitorovania. Podpora verejného zdravia a prevencia ochorení naďalej ponúkajú príležitosti na zvýšenie strednej dĺžky života v zdraví a zníženie nákladov na zdravotnú starostlivosť.
- **Finančný sektor Slovenska je finančne stabilný, no jeho zraniteľným prvkom je rastúca zadlženosť domácností.** Regulačné opatrenia na zmiernenie akumulácie dlhu domácností pomohli spomaliť rast úverov, no v dôsledku priaznivých podmienok ponuky i dopytu po hypotekárnych úveroch je pravdepodobné, že v strednodobom horizonte dôjde k ďalšiemu nárastu zadlženosti. Hoci ceny nehnuteľností na bývanie naďalej výrazne rastú a ich cenová dostupnosť začína byť problematická, ešte stále neexistujú náznaky významného nahodnocovania cien nehnuteľností.
- **Na trhu práce postupne dochádza k prehrievaniu, čím sa na povrch vyplavujú viaceré štrukturálne nedostatky.** Demografické trendy a meniace sa výrobné metódy si budú vyžadovať, aby sa pracovníci prispôbovali a investovali do nových zručností. Počet neobsadených voľných pracovných miest stúpa a vyžaduje účinnú realizáciu aktívnych politík trhu práce a zvyšovanie mobility pracovníkov v rámci krajiny. Hoci dlhodobá nezamestnanosť v dôsledku implementácie akčného plánu na integráciu dlhodobo nezamestnaných (prijatého v novembri 2016) klesá, stále zostáva veľmi vysoká. Nedostatkom naďalej zostáva aj nízka účasť Rómov na trhu práce.
- **Vďaka silnejšiemu trhu práce sa darí postupne znižovať úroveň chudoby, no niektoré regióny výrazne zaostávajú.** Situácia je obzvlášť kritická na juhovýchode krajiny, kde bola v marginalizovaných rómskych komunitách zaznamenaná vysoká úroveň chudoby a sociálneho vylúčenia. Účinnosť politik na zlepšenie sociálnej inklúzie znevýhodnených skupín brzdia nedostatočné kapacity sociálneho bývania, neefektívne štruktúry riadenia a nízka atraktivnosť sociálnej práce.
- **V oblasti vzdelávania a odbornej prípravy dochádza k reformám, no problematická je naďalej ich nevyhovujúca kvalita a nedostatočná inkluzivnosť.** Výdavky na vzdelávanie v pomere k HDP v posledných rokoch klesajú a výsledky vzdelávania sa zhoršili. Napriek zvyšovaniu plátov učiteľov nie sú úrovne plátov stále dostatočne atraktívne na to, aby prilákali dostatok primerane kvalifikovaných potenciálnych učiteľov. Problematické je naďalej začlenenie Rómov do vzdelávania. Prijaté boli nové opatrenia na podnietenie účasti detí na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve, no účasť žien na trhu práce naďalej sťažuje nedostatok zariadení starostlivosti o deti. Reformy zamerané na skvalitňovanie vysokoškolského vzdelávania by mohli Slovensku pomôcť pri zlepšovaní jeho ľudského kapitálu. Reformy odborného vzdelávania a prípravy napomáhajú pri dosahovaní súladu medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami.
- **Motorom doterajšej konvergencie bolo zvyšovanie produktivity, čo môže posilniť hospodársky potenciál krajiny aj do budúcnosti.** Dôležitým faktorom reforiem na zvýšenie produktivity je aj naďalej politika súdržnosti, no jej transformačný potenciál je obmedzovaný nedostatočnou administratívnou kapacitou v oblasti riadenia financovania. Hlavným kľúčom k zvyšovaniu produktivity je podpora výskumu a inovácií, ktorú však stále

komplikuje roztrieštený systém verejného výskumu. Kľúčovými politickými prioritami je posilňovanie súkromných a verejných investícií do výskumu a vývoja, konsolidácia systému verejného výskumu s cieľom prilákať najschopnejších výskumníkov a podpora inteligentnej špecializácie a digitalizácie. Kritickú dôležitosť pre zabezpečenie udržateľnosti rastu produktivity na Slovensku má podpora obehového hospodárstva a efektívneho využívania zdrojov, okrem iného aj ochranou environmentálnych aktív ako čistý vzduch, voda a lesy.

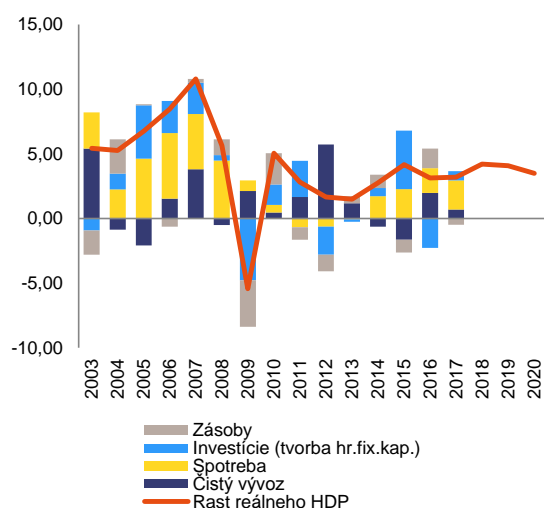
- **Verejná správa a širšie podnikateľské prostredie sú naďalej nevyhovujúce.** Napriek úsiliu, ktoré sa realizovalo v rámci stratégie lepšej regulácie (RIA 2020), nedosahuje verejná správa primeranú účinnosť v dôsledku nedostatočnej spolupráce medzi administratívnymi úrovňami, ako aj v dôsledku častých legislatívnych, regulačných a daňových zmien. Vynaložené bolo úsilie na zlepšenie kvality a konkurencie vo verejnom obstarávaní. Problémom je naďalej korupcia, pričom boj proti nej sťažujú organizačné a procesné nedostatky na úrovni polície a prokuratúry, ako aj slabá ochrana oznamovateľov nezákonnej činnosti. Pretrvávajúcou výzvou je naďalej zlepšovanie účinnosti justičného systému. Hoci k zlepšovaniu celkovej účinnosti systému dochádza, pretrvávajú obavy o vnímanú nezávislosť súdnictva.

1. HOSPODÁRSKA SITUÁCIA A VÝHLAD

Výsledky v oblasti rastu

Slovensko v súčasnosti zažíva hospodársky veľmi priaznivé obdobie. Po tom, ako krajina v roku 2017 zaznamenala hospodársky rast (reálny HDP) na úrovni 3,2 %, sa táto úroveň v roku 2018 podľa predpokladov ešte zvýšila na 4,2 % (graf 1.1). Pokračujúce a výrazné zlepšovanie situácie na trhu práce viedlo k vyššej súkromnej spotrebe, ktorá podporila hospodársky rozmach. Zatiaľ čo aktivita v oblasti verejných investícií bola od roku 2015 mierne nerovnomerná, čo bolo odzrkadlením prechodu na nové programové obdobie finančných prostriedkov EÚ, pri zvyšovaní rastu HDP – najmä v roku 2018 – zohrávali významnú úlohu aj súkromné investície.

Graf 1.1: Rast reálneho HDP a jeho zložky

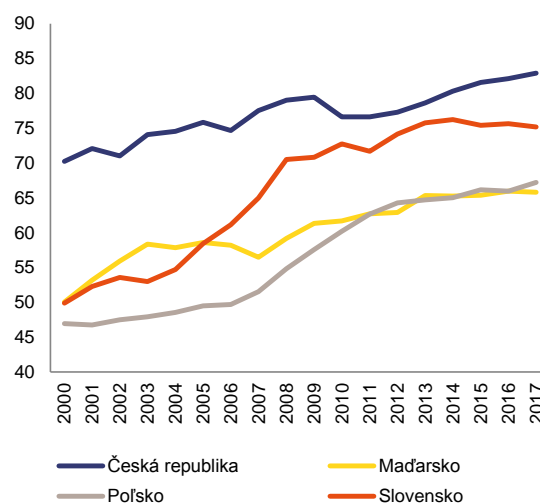
Zdroj: Európska komisia

Hospodársky rozmach sa v roku 2019 pravdepodobne mierne zvoľní, keď ekonomiku podľa predpokladov výrazne posilní vývoz. Hospodársky rast podľa očakávaní dosiahne 4,1 % v roku 2019 a 3,5 % v roku 2020. Hlavným motorom hospodárskeho rozmachu má v nadchádzajúcich rokoch aj naďalej ostať súkromná spotreba. Hoci sa očakáva, že dôjde k zníženiu zahraničného dopytu, novo vybudovaný automobilový závod v roku 2019 výrazne posilní vývoz z krajiny. Po výborných výsledkoch v roku 2018 sa investičná aktivita pravdepodobne zvoľní. Rast reálneho disponibilného príjmu domácností sa podľa očakávaní v strednodobom horizonte spomalí v dôsledku vyššej inflácie a pomalšieho rastu zamestnanosti. Pôjde o dôležitý faktor, ktorý prispieje k spomaleniu

hospodárskeho rozmachu po roku 2020. Očakávaný pokles zahraničného dopytu je ďalším z faktorov, ktoré v strednodobom horizonte pravdepodobne obmedzia hospodársky rast, podobne ako čoraz intenzívnejší nedostatok pracovnej sily.

Napriek výraznému hospodárskemu rozmachu ešte stále nedošlo k obnoveniu konvergenie. Reálny HDP na obyvateľa na základe štandardov kúpnej sily sa od roku 2014 pohyboval na úrovni okolo 77 % priemeru EÚ a hrubý národný dôchodok na obyvateľa takisto zostal od roku 2013 vo všeobecnosti stabilný na úrovni približne 76 % priemeru EÚ (graf 1.2) ⁽²⁾. Rast reálneho HDP na obyvateľa v rozmedzí rokov 2014 až 2017 na rozdiel od toho presiahol v kumulatívnom vyjadrení priemerný rast EÚ o viac než 5 percentuálnych bodov a vývoj v oblasti relatívnych cenových úrovní tento nárast kompenzoval. Tieto rozdielne trendy možno vysvetliť rozličnými trajektóriami údajov v prípade podkladovej cenovej úpravy. Trend pomerne rýchleho hospodárskeho rastu na Slovensku spolu s menej nesúrodým vývojom úrovne cien však môže v strednodobom horizonte pomôcť krajine obnoviť jej nominálnu konvergenciu.

Graf 1.2: HDP na obyvateľa v štandarde kúpnej sily

Zdroj: Európska komisia

(2) V hospodárstvach ako Slovensko, ktoré sa vyznačujú vysokým objemom zahraničných investícií a značným odlevom dividend, je hrubý národný dôchodok pravdepodobne vhodnejším meradlom domáceho príjmu, ktorý je k dispozícii na spotrebu a investovanie.

Potenciálny rast

Hospodársky rozmach obsahuje tak cyklickú, ako aj štrukturálnu zložku. Zatiaľ čo investičná aktivita v poslednom čase stimulovala potenciálny rast súbežne so skutočným HDP, hospodársky rozmach v roku 2018, ktorý bol v prevažnej miere spôsobený spotrebou, vyhnal mieru rastu HDP nad jej potenciál. V dôsledku toho je sprievodným znakom celkového hospodárskeho rastu prehlbovanie pozitívnej produkčnej medzery, čo je odzrkadlením postupného prehrievania pracovného trhu a historicky nízkych úverových nákladov.

Potenciálny rast si v nadchádzajúcich niekoľkých rokoch podľa predpokladov zachová stabilné tempo na úrovni vyše 3 %. Demografické výhľady, v ktorých sa predpokladá pokles počtu obyvateľov v produktívnom veku ⁽³⁾, však naznačujú, že pracovná sila bude v nadchádzajúcich rokoch pravdepodobne spomaľovať potenciálny rast. Navyše napriek tomu, že Slovensko zaznamenáva vyššiu tvorbu hrubého fixného kapitálu v pomere k HDP, než je stav v EÚ, hospodárska konvergencia v posledných rokoch stagnuje. Prehlbovanie základného imania a investovanie do nehmotného kapitálu a technológií s vysokou pridanou hodnotou môže krajine pomôcť pri diverzifikácii hospodárstva a udržaní primeranej úrovne hospodárskeho rastu a konvergenzie.

Spotreba domácností

Významné zlepšenie situácie na trhu práce prispelo k nárastu súkromnej spotreby. Stabilný rast reálneho disponibilného príjmu domácností a priaznivé makroekonomické prostredie spolu s nízkymi úverovými nákladmi vytvorili priaznivé podmienky pre súkromné výdavky. Očakáva sa, že hlavným motorom rastu v nadchádzajúcich rokoch naďalej ostane súkromná spotreba. Postupné prehrievanie pracovného trhu a s tým súvisiaci rýchly rast miezd podľa očakávaní v nadchádzajúcich rokoch posilní infláciu spotrebiteľských cien. Napriek tomu sa očakáva, že rast spotreby domácností v reálnom vyjadrení zotrvá na úrovni okolo 3 %, z čoho vyplýva, že miera úspor domácností zostane vo všeobecnosti stabilná na úrovni približne 7,5 %.

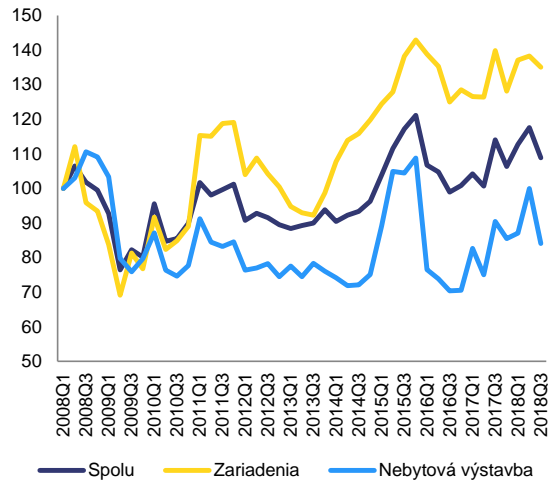
Investície

Celkové investície len nedávno dosiahli úroveň pred krízy. Po určitom období, ktoré charakterizovala utmená investičná aktivita, čerpanie finančných prostriedkov EÚ a výraznejšie súkromné investície pomohli zvrátiť klesajúci trend v oblasti potenciálneho rastu. K celkovému hospodárskemu rastu výrazne prispel prudký nárast investičnej činnosti v roku 2018 zameraný hlavne na výstavbu nového automobilového závodu (graf 1.3). Vysoký rast investícií v roku 2018 sa pravdepodobne nezopakuje aj v roku 2019, a preto menej výrazne prispieje k rastu. Očakáva sa, že prominentnejšiu úlohu budú zohrávať verejné investície, a to kvôli tomu, že sa budú realizovať určité rozsiahle verejné investičné projekty. Vzhľadom na predchádzajúce skúsenosti s čerpaním investičných fondov EÚ je zároveň pravdepodobné, že blížiaci sa koniec programového obdobia finančných prostriedkov EÚ bude takisto podnetom pre vyššie verejné investície.

Vysoký objem prichádzajúcich priamych zahraničných investícií na Slovensku je dôvodom, prečo sa krajina nachádza v zápornej čistej medzinárodnej investičnej pozícii. Hoci odlev priamych zahraničných investícií nadobudol od začiatku roku 2016 väčší význam, jeho čistý (prichádzajúci) objem ako podiel na HDP sa v roku 2017 opäť dostal na úroveň nad 50 %. Celkové toky priamych zahraničných investícií sú však po celej krajine rozdelené nerovnomerne, pričom jedným z hlavných dôvodov je, že zahraničné spoločnosti obvykle umiestňujú svoje ústredia vo veľkých mestách. Niektoré regióny nedokázali v poslednom čase prilákať rozsiahle domáce ani zahraničné investície, čo zhoršilo už tak vysoké regionálne rozdiely, ktoré možno pozorovať v mnohých hospodárskych a sociálnych oblastiach.

⁽³⁾ Očakáva sa, že počet obyvateľov v produktívnom veku do roku 2025 klesne o 4,7 %.

Graf 1.3: Tvorba hrubého fixného kapitálu

Zdroj: Európska komisia

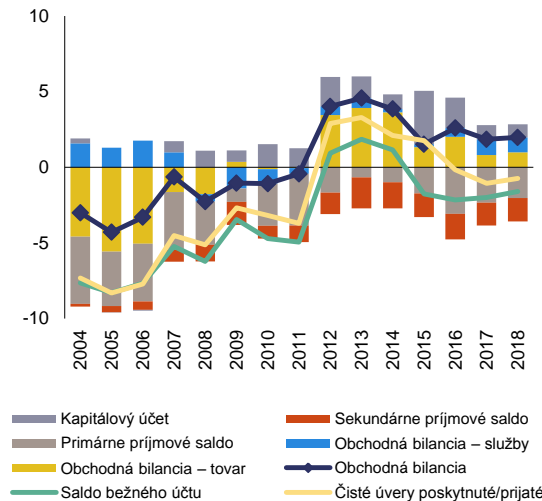
Výkonnosť vývozu a konkurencieschopnosť

Je pravdepodobné, že hospodársky rast Slovenska zaznamená v roku 2019 zrýchlenie v dôsledku zahraničného obchodu. Po tom, ako nové investície prispeli v roku 2018 k hospodárskemu rozmachu len mierne, ich pozitívny vplyv na vývoznú kapacitu a obchodnú výkonnosť Slovenska sa podľa očakávaní bude v rokoch 2019 – 2020 stupňovať. To by malo viesť k výraznému nárastu podielu na vývoznom trhu. Očakáva sa, že dovoz bude zaostávať za vývozom, pretože má dôjsť k zníženiu miery investícií, ktoré do veľkej miery závisia od dovozu. Malo by to ďalej podporiť účinok čistého obchodu na hospodársky rast.

Stabilné výsledky zahraničného obchodu sprevádzalo mierne zníženie cenovej konkurencieschopnosti slovenského vývozu. Reálny efektívny výmenný kurz založený na jednotkových nákladoch práce sa oslabil hlavne v dôsledku stúpajúcich nákladov práce. V dôsledku prehrievania pracovného trhu priemerná nominálna mzda narástla o 6,1 % z úrovne 935 EUR v treťom štvrtroku 2017 na 992 EUR v treťom štvrtroku 2018. Náklady práce majú v nasledujúcich rokoch ďalej rásť, čím prekonajú tempo očakávaného zvyšovania produktivity. Výrazné investície do výrobného priemyslu, ktorý je dominantným vývozným odvetvím hospodárstva, v rozmedzí rokov 2014 až 2017 posilnili produktivitu práce v tomto odvetví kumulatívne takmer o 12 %, čím sa zmiernil negatívny vývoj v oblasti nákladov.

Očakávané spomalenie investičnej aktivity bude mať pravdepodobne za následok spomalenie rastu produktivity, čo povedie k rýchlejšiemu nárastu jednotkových nákladov práce.

Graf 1.4: Saldo bežného a kapitálového účtu

Zdroj: Európska komisia

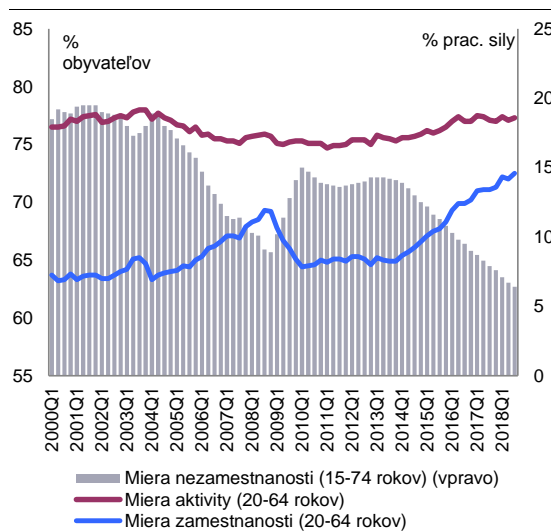
Saldo bežného účtu podľa očakávaní zotrvá v deficite. Očakáva sa, že nárast vývozu v dôsledku vybudovania nových výrobných zariadení zmierni v roku 2019 negatívny príspevok salda príjmov k bežnému účtu (graf 1.4). Príjmové saldo podľa očakávaní zostane v rokoch 2019 – 2020 záporné v dôsledku odlevu dividend. V dôsledku zväčša záporných čistých finančných tokov v minulosti sa dosiahla značne záporná čistá medzinárodná investičná pozícia (v roku 2017 na úrovni –65,6 % HDP). Väčšinu záväzkov tvoria priame zahraničné investície, ktoré sú bezpečnejšou a stabilnejšou formou investičných nástrojov. Od roku 2009 však došlo k značnému nárastu podielu rizikovejších nástrojov, ako napríklad krátkodobé a dlhodobé dlhy, ktoré v roku 2017 predstavovali –15,1 % HDP.

Trh práce a sociálna situácia

Podmienky na trhu práce sa zlepšujú a rast zamestnanosti je výrazný. Celková zamestnanosť je nad 2,5 milióna osôb a miera zamestnanosti (vo vekovej skupine 20- až 64-ročných) v treťom štvrtroku 2018 vzrástla na 72,5 % (+1,4 percentuálneho bodu ročne, sezónne očistené), pričom došlo k obzvlášť silnej tvorbe pracovných miest vo výrobnom priemysle. Miera

nezamestnanosti od roku 2013 nepretržite klesá a v štvrtom štvrťroku 2018 dosiahla historicky najnižšiu úroveň 6,1 %. Miera ekonomickej aktivity obyvateľstva (vo vekovej skupine 15- až 64-ročných) sa v treťom štvrťroku 2018 mierne zvýšila na 72,4 %, no stále intenzívnejšie sa prejavuje nedostatok pracovnej sily. Miera nevyužívania kapacít na trhu práce sa do tretieho štvrťroku 2018 (medziročne) zlepšila v dôsledku výrazného poklesu podzamestnanosti (z 59 000 na 49 000) i počtu odradených pracovníkov ⁽⁴⁾ (zo 46 000 na 40 000).

Graf 1.5: Miera ekonomickej aktivity obyvateľstva, zamestnanosti a nezamestnanosti

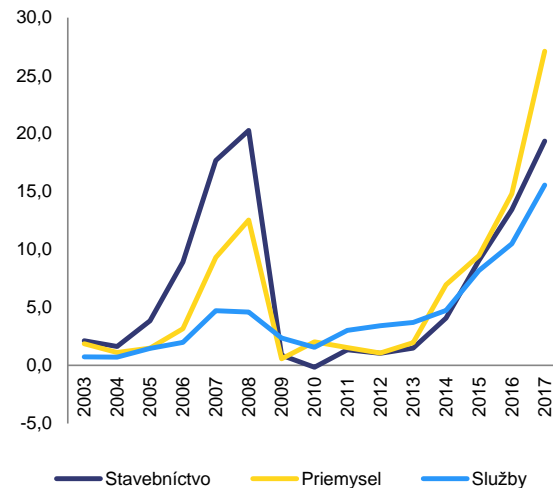
Zdroj: Európska komisia

V dôsledku prehrievania pracovného trhu dochádza k zvyšovaniu nedostatku pracovnej sily a rastu miezd. Štvrťročný ukazovateľ Európskej komisie týkajúci sa nedostatku pracovnej sily, ktorým sa meria percentuálny podiel spoločností, ktoré hlásia nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily ako výrobné obmedzenie, stúpol v roku 2017 o 7 percentuálnych bodov a jeho konečná hodnota v tom istom roku bola 19,3 %. Ide o najvyššiu úroveň zaznamenanú od vstupu krajiny do EÚ v roku 2004 (Európska komisia, 2018). Hlásené nedostatky pracovnej sily boli obzvlášť vysoké v priemysle, po ktorom nasledovali odvetvia stavebníctva a služieb (graf 1.6). Polovica spoločností, ktoré sa snažili nabráť špecialistov v oblasti informačných a komunikačných technológií, hlásila problémy pri obsadzovaní týchto voľných pracovných miest. Čoraz väčší nedostatok pracovnej sily pomáha tlačiť mzdy nahor rýchlejšie a zvyšovať úroveň čistého

⁽⁴⁾ Definovaní ako ochotní a schopní pracovať, no aktívne si nehľadajúci prácu.

zárobku, ktorá je však v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ stále pomerne nízka.

Graf 1.6: Index nedostatku pracovnej sily

Zdroj: Výpočty EMPL na základe prieskumu podnikov a spotrebiteľov. Ročné údaje získané z nespracovaných štvrťročných/mesačných sezónne očistených dát.

Počet neobsadených voľných pracovných miest vo verejnom sektore stúpa. K faktorom, ktoré k tomu prispievajú, patria nízke platy v sektore verejných služieb, najmä v prípade nákladnejších regiónov a určitých profesií, ako napríklad zdravotné sestry, učitelia a pracovníci sociálnych služieb. V strednodobom horizonte bude na tieto odvetvia nepriaznivo pôsobiť aj veková štruktúra zamestnancov a náročnosť nahrádzania pracovníkov, ktorí odídu do dôchodku. V odvetví školstva takmer 40 % zamestnancov presiahlo vekovú hranicu 50 rokov, pričom situácia v zdravotníctve a v oblasti sociálnej práce je len nepatrne lepšia (Lubyová, M., Miroslav, S. a kol., 2016).

Sociálnu súdržnosť bráni dosiahnuť nízka účasť žien a znevýhodnených skupín na trhu práce a regionálne rozdiely. Miera zamestnanosti pracovníkov s nízkou kvalifikáciou vzrástla v roku 2017 na 37,3 %, no stále predstavuje len polovicu v porovnaní s mierou zamestnanosti pracovníkov so stredným a vysokoškolským vzdelaním. Miera mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, neštudujú, ani sa nezúčastňujú na odbornej príprave, je naďalej pomerne vysoká, pričom neustále problémy pri vstupe do zamestnania zažíva najmä rómska komunita. Rozdiel v zamestnanosti žien a mužov sa znižuje, no ženy s malými deťmi majú tendenciu zostať mimo pracovného trhu dlhšie než vo väčšine ostatných krajín

EÚ, čo je čiastočne spôsobené nedostatkom cenovo dostupných zariadení starostlivosti o deti.

Miera chudoby je naďalej nízka, no závažným problémom v niektorých regiónoch je stále sociálne vylúčenie. V roku 2017 sa miera ohrozenia chudobou alebo sociálnym vylúčením ďalej znížila a dosiahla 16,3 %, čo je výrazne menej než priemer EÚ na úrovni 22,4 % ⁽⁵⁾. Zároveň to svedčí o nízkej príjmovej nerovnosti. Napriek tomu však takmer 200 000 rómskych občanov žije v marginalizovaných komunitách, často bez prístupu k základnej infraštruktúre a verejným službám.

Príjmy a majetok sú pomerne rovnomerne rozdelené, nerovnosť v oblasti príležitostí je však naďalej vysoká. Ukazovateľ S80/S20, ktorým sa meria pomer príjmov najbohatších 20 % domácností k tým najchudobnejším, je v prípade Slovenska medzi najnižšími v EÚ (3,5 oproti priemeru EÚ na úrovni 5,1 v roku 2017). Príčinou nie je ani tak redistribučný efekt daňovo-odvodového systému, ale skôr nízke mzdové rozpätie. Hrubý disponibilný príjem domácnosti na obyvateľa rástol v rozmedzí rokov 2010 až 2017 len približne polovičným tempom oproti HDP na obyvateľa, z čoho vyplýva, že zvýšené príjmy dosiahli domácnosti len v obmedzenej miere, t. j. nízka inkluzívnosť rastu. Majetková nerovnosť je takisto jednou z najnižších v EÚ, čo je čiastočne dôsledkom vysokej miery vlastníctva nehnuteľností na bývanie. Nerovnosť príležitostí je naďalej vysoká, čo dokazuje vysoké riziko chudoby v prípade detí, ktorých rodičia majú nízku kvalifikáciu.

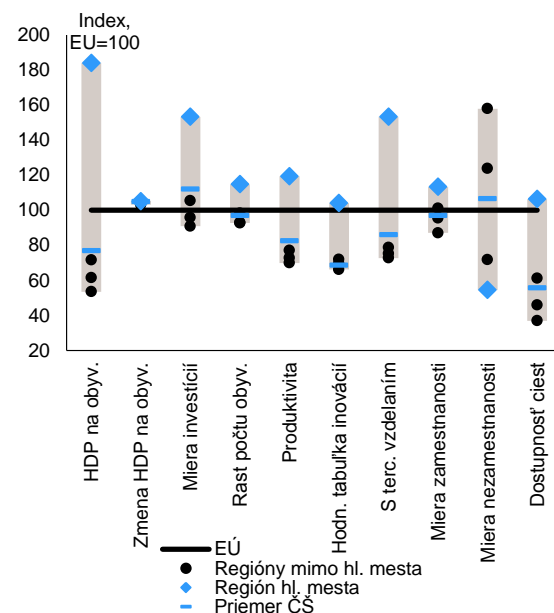
Regionálne rozdiely

Napriek tomu, že oproti väčšine ostatných krajín EÚ Slovensko zažíva takmer neprekonateľný hospodársky rast, stále pretrvávajú veľké regionálne rozdiely. HDP na obyvateľa (vyjadrený v štandarde kúpnej sily) sa v roku 2016 pohyboval na úrovni 184 % priemeru EÚ v regióne hlavného mesta a 53 % v menej rozvinutom regióne (NUTS 2) Východné Slovensko (graf 1.7). Región hlavného mesta zároveň dosahuje lepšie výsledky než všetky ostatné regióny, a to vo veľkom počte

⁽⁵⁾ Údaje o príjmoch zo štatistiky EÚ o príjmoch a životných podmienkach odkazujú na predchádzajúci rok v prípade všetkých členských štátov okrem Írska a Spojeného kráľovstva.

hospodárskych ukazovateľov, ako napríklad úroveň investícií, produktivita práce a mzdy.

Graf 1.7: Regionálne rozdiely

Zdroj: Európska komisia

Ukazovatele pracovného trhu a sociálne ukazovatele poukazujú na akútnejšie problémy na východe a juhovýchode krajiny. Pokiaľ ide o ukazovatele pracovného trhu a sociálneho začlenenia, územné rozdiely sú naďalej výrazné. Regionálne rozdiely v miere zamestnanosti sú veľké a pretrvávajú. Neutíchajúci odlev stredne a vysokokvalifikovaných absolventov škôl najmä z východného na západné Slovensko a do iných krajín EÚ môže spôsobiť, že regionálne rozdiely sa ešte znásobia (Európska komisia, 2018g). S výnimkou regiónu hlavného mesta zaznamenali všetky regióny na Slovensku v rokoch 2010 – 2016 populačný rast pod úrovňou priemeru EÚ. Zdravotný stav obyvateľstva a prístup k službám zdravotnej starostlivosti v týchto regiónoch takisto poznačujú regionálne rozdiely.

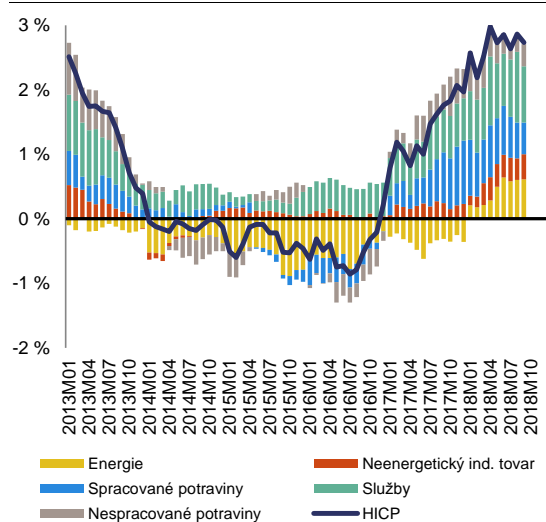
Súčasný stav regionálnych rozdielov je výsledkom niekoľkých faktorov. Patria sem slabšia infraštruktúra, nedostatočne rozvinuté podnikateľské prostredie, nízka miera inovácií a nepriaznivá štruktúra vzdelávania v niektorých regiónoch. Zaostávajúce regióny nie sú jednotné a vykazujú idiosynkratické potreby v oblasti rozvoja. Ako príklad možno uviesť prechod regiónu Horná Nitra od ťažby uhlia na iné činnosti, snaha najmenej rozvinutých okresov

dostihnúť vývoj a cielené opatrenia na posilnenie postavenia marginalizovaných rómskych komunít (pozri oddiel 3.4.3).

Inflácia

Ročná inflácia meraná indexom spotrebiteľských cien sa v roku 2018 ustálila na úrovni 2,5 % a jej zvýšená miera má naďalej pretrvávajúť. Hlavným motorom dynamiky cien sa stal sektor služieb, pričom v tesnom závесе za ním sa ocitli spracované potraviny. Po tom, ako ceny energií počas viacerých rokov prispievali k inflačným tlakom záporne, sa ich príspevok k celkovej inflácii v krajine začal prejavovať kladne. Na rozdiel od toho nepriemyselný energetický tovar prispel v roku 2018 k celkovému zvýšeniu cien len mierne. Ceny potravín podľa očakávaní mierne klesnú, zatiaľ čo ceny niektorých energií, ktoré reguluje štátna agentúra, by mali v roku 2019 rásť. Je dôležité podotknúť, že rýchly rast miezd sa má v nadchádzajúcich rokoch prejavovať aj v cenách služieb. Celkovo sa očakáva, že rast spotrebiteľských cien zostane na úrovni približne 2,5 %.

Graf 1.8: Inflácia spotrebiteľských cien (medziročne v %)

Zdroj: Európska komisia

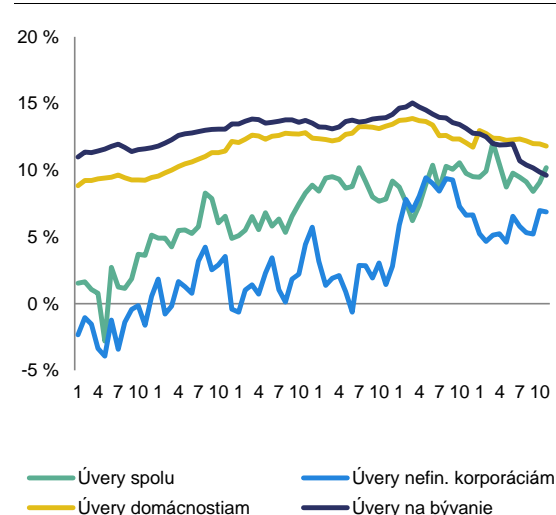
Úverový rast

Rýchlo rastúce hospodárstvo má podporovať úverový rast tak v prípade domácností, ako aj v prípade nefinančných korporácií. Rekordne nízke úrokové miery a priaznivé výsledky trhu práce stimulovali a naďalej budú stimulovať úverový rast pre domácnosti, hoci vrchol pravdepodobne dosiahol

v prvom polroku 2017. Odvtedy sa ročné tempo jeho rastu spomalilo, no stále je nad 10 %. Zdá sa, že pomalší rast hypotekárnych úverov je hlavným faktorom spôsobujúcim spomalenie celkových úverov poskytovaných domácnostiam. Opatrenia makroprudenciálnej politiky, účinné od júla 2018 (NBS, máj 2018), navyše pravdepodobne pomôžu zvoľniť tlaky v oblasti dopytu na trhu s bývaním tak, že obmedzia ponuku úverov. Úverové toky do nefinančných korporácií sú naďalej výrazné. Úvery na investičné účely naďalej výrazne rástli medziročne o 8 %, zatiaľ čo rast úverov malým a stredným podnikom sa spomalil na úroveň pod 5 %.

Úrovně súkromného dlhu stále sprevádza určitá zraniteľnosť. Pokračujúci rast zadlženosti domácností a sektora korporácií môže znamenať riziko pre stabilitu hospodárstva, ak by došlo k negatívnym hospodárskym otrasom. Dlh domácností dosiahol v roku 2017 úroveň 40,6 % HDP a ďalej rastie. Podobne výrazne stúpila aj zadlženosť nefinančných korporácií, pričom v rozmedzí rokov 2013 až 2017 nárast predstavoval 10 percentuálnych bodov HDP na konečnú úroveň 55,5 % HDP.

Graf 1.9: Úvery pre sektory (medziročne v %)

Zdroj: ECB, Európska komisia

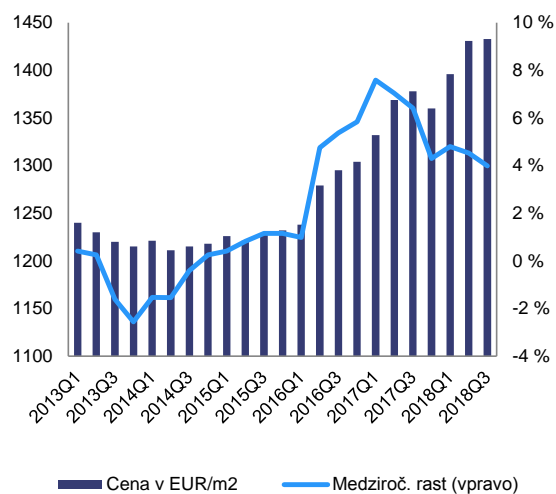
Trh s bývaním

Napriek rýchlemu zvyšovaniu cien trh s bývaním ešte nevykazuje výraznejšie náznaky nadhodnotenia nehnuteľností. Aj keď ceny nehnuteľností stále rastú, tento vývoj je zatiaľ vo všeobecnosti v súlade s silnými hospodárskymi

a finančnými základmi. Rast cien nehnuteľností dosiahol vrchol na sklonku roka 2017 a odvtedy klesol. Silný dopyt, ktorý vytrhol ceny nehnuteľností z ich pokrízového minima, je odzrkadlením priaznivej cenovej dostupnosti, ktorú znásobujú rekordne nízke náklady na úvery (NBS, 2017) a zvyšovanie reálneho disponibilného príjmu domácností. Zmierniť tlaky na ceny na strane dopytu pomohlo aj zvyšovanie počtu stavebných povolení a rezidenčných investícií. Je pravdepodobné, že vzhľadom na predpokladaný pomalší rast zamestnanosti a sprísňovanie úverových noriem zo strany Národnej banky Slovenska dôjde k obmedzeniu dopytu a ochráneniu trhu s bývaním pred prehriatím.

Zdá sa, že strednodobé rozpočtové vyhlídky sú priaznivé. Vláda má v úmysle dosiahnuť vyrovnaný rozpočet po prvýkrát v roku 2019. Uzákonená bola nová daň z poistného a plánujú sa ďalšie opatrenia na zlepšenie výberu daní, ako napríklad online registračné pokladnice a špeciálne označovanie palív. Väčšina zvýšených príjmov sa použije na krížové financovanie výdavkových opatrení v čistom vyjadrení, najmä na výrazné zvýšenie miezd vo verejnom sektore v roku 2019 (Európska komisia, 2018i). Očakáva sa, že pomer dlhu k HDP v roku 2018 klesol na úroveň mierne pod 49 %, pričom od roku 2019 sa očakáva ďalší pokles.

Graf 1.10: Ceny nehnuteľností na bývanie

Zdroj: Národná banka Slovenska

Verejné financie

Deficit verejných financií od roku 2015 klesá, hlavne v dôsledku priaznivých hospodárskych podmienok. V roku 2017 dosiahol deficit úroveň 0,8 % HDP a očakáva sa, že v roku 2018 sa zníži na 0,6 %. Prekvitajúci trh práce v posledných rokoch výrazne posilňuje stranu príjmov, keď dochádza k výraznému nárastu dane z príjmov z práce a príspevkov na sociálne zabezpečenie. Podobne sa ďalej zlepšuje aj výber dane z pridanej hodnoty, ktorá predstihla tempo rastu súkromnej spotreby. V roku 2017 sa zotavili aj príjmy z dane z príjmov právnických osôb.

Tabuľka 1.1: **Kľúčové ekonomické a finančné ukazovatele – Slovensko**

	2004-07	2008-12	2013-15	2016	2017	prognóza		
						2018	2019	2020
Reálny HDP (medziročne)	7,8	1,9	2,8	3,1	3,2	4,2	4,1	3,5
Potenciálny rast (medziročne)	5,5	3,7	2,3	2,3	2,7	3,4	3,6	3,6
Súkromná spotreba (medziročne)	6,1	1,0	0,9	2,9	3,5	.	.	.
Verejná spotreba (medziročne)	3,3	2,0	4,2	1,6	1,7	.	.	.
Tvorba hrubého fixného kapitálu (medziročne)	9,7	-1,9	7,6	-9,4	3,4	.	.	.
Vývoz tovaru a služieb (medziročne)	17,7	4,0	5,5	5,5	5,9	.	.	.
Dovoz tovaru a služieb (medziročne)	16,4	1,6	6,1	3,4	5,3	.	.	.
Príspevok k rastu HDP:								
Domáci dopyt (medziročne)	6,6	0,4	2,9	-0,4	3,0	.	.	.
Zásoby (medziročne)	0,6	-0,5	0,2	1,5	-0,5	.	.	.
Čistý vývoz (medziročne)	0,6	1,9	-0,4	2,0	0,7	.	.	.
Príspevok k rastu potenciálneho HDP:								
Celková práca (hod.) (medziročne)	0,4	0,7	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5	0,5
Akumulácia kapitálu (medziročne)	1,3	0,7	0,3	0,3	0,4	1,0	0,9	0,9
Celková produktivita faktorov (medziročne)	3,8	2,4	1,8	1,8	1,9	2,0	2,1	2,2
Produkčná medzera	2,0	0,0	-2,1	-0,3	0,2	0,7	1,3	1,2
Miera nezamestnanosti	14,9	12,8	13,0	9,7	8,1	6,9	6,3	6,0
Deflátor HDP (medziročne)	3,1	1,0	0,1	-0,5	1,2	2,6	2,7	2,6
Harmonizovaný index spotrebiteľských cien (HICP, medziročne)	4,1	2,7	0,3	-0,5	1,4	2,5	2,5	2,4
Nominálne odmeňovanie na zamestnanca (medziročne)	8,4	3,8	2,6	2,1	5,2	5,0	6,4	6,2
Produktivita práce (reálna, zamestnaná osoba, medziročne)	6,3	1,6	1,9	0,7	1,0	.	.	.
Jednotkové náklady práce (ULC, celé hospodárstvo, medziročne)	2,0	2,2	0,7	1,3	4,2	2,7	3,2	3,3
Reálne jednotkové náklady práce (medziročne)	-1,0	1,2	0,6	1,8	2,9	0,1	0,5	0,7
Reálny efektívny výmenný kurz (ULC, medziročne)	6,2	2,4	-0,2	0,8	3,3	1,3	0,9	1,0
Reálny efektívny výmenný kurz (HICP, medziročne)	6,7	2,3	-0,4	0,6	-0,2	2,1	0,1	0,2
Miera úspor domácností (čisté úspory ako percento čistého disponib. príjmu)	0,9	1,4	1,6	3,0	2,4	.	.	.
Tok súkromného kapitálu, konsolidovaný (% HDP)	7,0	4,6	6,3	9,5	5,9	.	.	.
Dlh súkromného sektora, konsolidovaný (% HDP)	51,9	68,7	80,9	90,5	96,1	.	.	.
z toho dlh domácností, konsolidovaný (% HDP)	13,1	24,7	32,3	38,0	40,6	.	.	.
z toho dlh nefinančných korporácií, konsolidovaný (% HDP)	38,8	44,0	48,6	52,5	55,5	.	.	.
Hrubý nesplácaný dlh (% celkových dlhových nástrojov a celkových úverov a preddávok) (2)	1,5	3,4	3,8	3,9	3,3	.	.	.
Korporácie, čisté poskytnuté (+) alebo prijaté (-) úvery (% HDP)	-3,0	3,1	4,3	0,2	-0,4	0,6	1,5	2,2
Korporácie, hrubý prevádzkový prebytok (% HDP)	27,1	26,4	25,9	24,8	24,1	24,6	25,4	25,9
Domácnosti, čisté poskytnuté (+) alebo prijaté (-) úvery (% HDP)	-1,5	-0,5	0,0	0,7	0,3	0,2	0,4	0,5
Deflovaný index cien bývania (medziročne)	.	-3,6	2,2	7,0	4,4	.	.	.
Reзиденčné investície (% HDP)	2,7	2,6	2,4	2,8	2,7	.	.	.
Saldo bežného účtu (% HDP), platobná bilancia	-7,2	-3,7	0,4	-2,2	-2,0	0,0	1,2	2,1
Obchodná bilancia (% HDP), platobná bilancia	-2,8	-0,2	3,3	2,6	1,9	.	.	.
Obchodné podmienky, tovar a služby (medziročne)	-0,7	-1,2	-0,2	-0,4	-0,6	-0,2	-0,3	-0,1
Saldo kapitálového účtu (% HDP)	0,2	1,3	2,0	2,0	0,9	.	.	.
Čistá medzinárodná investičná pozícia (% HDP)	-47,3	-62,1	-63,4	-66,6	-65,6	.	.	.
Čistá medzinárodná investičná pozícia bez nástrojov bez možnosti zlyhania (% HDP) (1)	0,3	-10,1	-12,5	-14,8	-15,1	.	.	.
Závazky z medzinárodnej investičnej pozície bez nástrojov bez možnosti zlyhania (% HDP) (1)	43,5	57,7	69,2	71,6	87,8	.	.	.
Výkonnosť vývozu oproti vyspelým krajinám (% zmena počas 5 rokov)	83,9	16,9	5,6	4,4	1,9	.	.	.
Podiel na vývoznom trhu, tovar a služby (medziročne)	.	.	0,2	6,7	-0,7	.	.	.
Čisté toky PZI (% HDP)	-5,7	-2,0	0,2	-0,8	-2,0	.	.	.
Saldo verejných financií (% HDP)	-2,7	-5,3	-2,7	-2,2	-0,8	-0,6	-0,3	-0,1
Štruktúrne rozpočtové saldo (% HDP)	.	.	-2,0	-2,1	-0,9	-0,8	-0,8	-0,6
Hrubý dlh verejných financií (% HDP)	34,0	40,4	53,5	51,8	50,9	48,8	46,4	44,2
Pomer daní k HDP (%) (3)	30,5	28,7	31,2	32,4	33,2	33,2	33,2	32,9
Daňová sadzba pre jedinú osobu zarábajúcu priemernú mzdu (%)	22,0	22,3	22,9	23,2
Daňová sadzba pre jedinú osobu zarábajúcu 50% priemernú mzdu (%)	14,2	14,7	15,4	15,0

1) Čistá medzinárodná investičná pozícia bez priamych investícií a portfóliových kapitálových akcií.

2) Domáce bankové skupiny a samostatné banky, dcérske spoločnosti kontrolované zahraničnými bankami z EÚ a mimo EÚ a pobočky kontrolované zahraničnými bankami z EÚ a mimo EÚ.

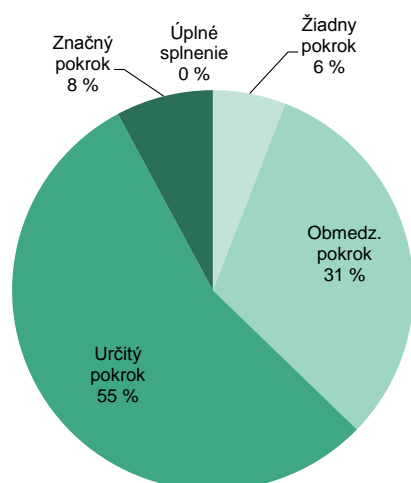
3) Ukazovateľ daní k HDP zahŕňa imputované sociálne príspevky, a teda sa líši od ukazovateľa daní k HDP používaného v oddiele, ktorý sa týka zdaňovania.

Zdroj: Eurostat a ECB k 31. januáru 2019, ak sú údaje k dispozícii; Európska komisia v prípade údajov z prognóz (zimná prognóza 2019 pre údaje o reálnom HDP a HICP, inak jesenná prognóza 2018)

2. POKROK PRI PLNENÍ ODPORÚČANÍ PRE JEDNOTLIVÉ KRAJINY

Od začiatku európskeho semestra v roku 2011 zaznamenalo 63 % všetkých odporúčaní pre jednotlivé krajiny určených Slovensku aspoň „určitý pokrok“⁽⁶⁾. Na rozdiel od toho 37 % odporúčaní zaznamenalo „obmedzený“ alebo „žiadny pokrok“ (pozri graf 2.1). Určitý pokrok sa dosiahol napríklad v oblasti zdaňovania a dodržiavania daňových predpisov, v reforme dôchodkového systému, pri zvyšovaní účasti na pracovnom trhu a v oblasti znižovania chudoby.

Graf 2.1: Celkové viacročné vykonávanie odporúčaní pre jednotlivé krajiny za roky 2011 – 2018 (CSR) do dnešného dňa

* Celkové posúdenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny súvisiacich s fiškálnou politikou nezahŕňa súlad s Paktom stability a rastu.

** 12. februára 2011: rozličné kategórie posudzovania odporúčaní pre jednotlivé krajiny.

*** Viacročné posudzovanie odporúčaní pre jednotlivé krajiny skúma vykonávanie od prvého roka prijatia až po správu o krajine za rok 2019.

Zdroj: Európska komisia

Slovensko zaznamenalo postupné zlepšovanie svojej fiškálnej pozície, no dlhodobé výzvy pretrvávajú. V nadväznosti na včasné odstránenie nadmerného deficitu Slovenska do roku 2013 došlo k ďalšiemu znižovaniu deficitu verejných financií až do roku 2017, keď deficit dosiahol – 0,8 % HDP. Motorom fiškálnej konsolidácie bol výrazný rast príjmov, ako aj úpravy na strane výdavkov. Rast daňových príjmov podporil aj

(6) Posúdenie ďalších reforiem vykonaných v minulosti sa nachádza najmä v oddiele 3.

rýchly a daňovo bohatý hospodársky rast, ktorý však znásobilo aj politické úsilie zamerané na zlepšenie výberu daní a zníženie miery daňových podvodov, najmä v oblasti dane z pridanej hodnoty. Výzvou naďalej ostáva zabezpečenie dlhodobej fiškálnej udržateľnosti vzhľadom na značné výdavkové tlaky vyplývajúce zo starnutia obyvateľstva, pri ktorých sa predpokladá, že v nasledujúcich desaťročiach vytlačia dôchodkové výdavky a výdavky na zdravotnú starostlivosť na vyššiu úroveň. Pokračujúcou výzvou, ktorej vláda SR venuje značnú politickú pozornosť, je už dlho zlepšovanie nákladovej účinnosti zdravotníctva, pričom úspory z efektívnosti a plány na strategickú reorganizáciu sa postupne začínajú prejavovať.

Výrazné zlepšenie na trhu s pracovnými miestami pomohli podporiť aj politiky trhu práce, ktoré boli zamerané na znevýhodnené skupiny. Od roku 2014 došlo k pozoruhodnému zníženiu predtým vysokej miery nezamestnanosti, ktorá v súčasnosti dosahuje historicky nízku úroveň okolo 6 %. Vysoko v programe priorít vlády už niekoľko rokov figuruje zlepšenie podpory pre dlhodobo nezamestnaných a ďalšie zraniteľné skupiny. Problémom je naďalej zlepšovanie rozsahu a účinnosti aktívnych politík trhu práce, pričom tento problém znásobuje čoraz akútnejší nedostatok pracovnej sily. V oblasti poskytovania lepšie zameranej a individualizovanej podpory pre uchádzačov o zamestnanie došlo k určitému pokroku, najmä v súvislosti s dlhodobo nezamestnanými, no podporné služby sú stále pomerne slabé. V riešení nízkej účasti Rómov na trhu práce sa dosiahol len nepatrný pokrok.

Realizované boli reformy v oblasti vzdelávania a starostlivosti o deti, no na to, aby sa výraznejšie prejavili, bude treba ešte čas a ďalšie úsilie. Dosiahol sa pokrok v oblasti zvyšovania kapacity vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a prístupu k nim, najmä pre deti staršie ako tri roky, no v oblasti ponuky zariadení starostlivosti o deti naďalej pretrvávajú nedostatky. Priemerné vzdelávacie výsledky na stredoškolskej úrovni, nedostatočná relevantnosť vzdelania pre trh práce a pokrívajúca atraktivnosť univerzít v medzinárodnom meradle spôsobili, že reformy vzdelávania a lepšie financovanie tejto oblasti sa stali kľúčovou politickou prioritou. Hmatateľné

výsledky reforiem však možno pozorovať iba v oblasti odborného vzdelávania a prípravy. Nedávne zvyšovanie plátov učiteľov bolo prirodzenou reakciou na prehrievanie pracovného trhu, no samo osebe nepostačuje na zatriktívnenie učiteľskej profesie. Ďalšie úsilie a politické rozhodlanie si zasluhuje aj podpora sociálne inkluzívneho vzdelávania vrátane rómskych žiakov.

Reforma verejných služieb a verejnej správy sa ukazuje ako pomalý proces, no v niektorých oblastiach došlo k viditeľnému pokroku. Vláda SR sa zaviazala k vyššej efektívnosti a účinnosti v oblasti verejných výdavkov a správy, čo je ambícia, ktorá tvorí základ strategických preskúmaní výdavkov v rámci iniciatívy Hodnota za peniaze. Pokrok v tejto oblasti je o to významnejší, že vo verejnej správe a súdnictve pretrvávajú nedostatky, ktoré stále ovplyvňujú podnikateľské prostredie a sťažujú podnikanie a investície. V oblasti riadenia ľudských zdrojov a nedostatočných analytických kapacít vo verejnej službe došlo k zlepšeniu. Existujú jasné náznaky pokroku pri modernizácii verejného obstarávania, v ktorom dlhodobo pretrvávajú problémy súvisiace s nedostatočnou hospodárskou súťažou a slabou transparentnosťou. Vnímaná korupcia je naďalej veľmi vysoká, pričom rozhodlanie stíhať prípady korupcie na vysokej úrovni je veľmi slabé.

Slovensko dosiahlo určitý pokrok pri plnení odporúčaní pre jednotlivé krajiny z roku 2018.⁽⁷⁾ Určitý pokrok sa dosiahol, pokiaľ ide o fiškálno-štruktúrálnu časť prvého odporúčania pre jednotlivé krajiny, kde možno konštatovať určitý pokrok v oblasti zlepšovania nákladovej účinnosti systému zdravotnej starostlivosti. Určitý pokrok možno vidieť aj v oblasti druhého odporúčania pre jednotlivé krajiny, keďže boli zavedené rozličné aktivačné opatrenia a opatrenia a programy pomoci pri hľadaní práce. Vykonávanie akčného plánu pre dlhodobo nezamestnaných napreduje a v roku 2018 bolo podľa plánu vytvorených 1 800 nových miest v zariadeniach starostlivosti o deti. Nový národný program rozvoja výchovy a vzdelávania (2018 – 2027), prijatý v roku 2018, má za cieľ zlepšiť

kvalitu vzdelávania, zvýšiť účasť detí na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve a prvostupňovom vzdelávaní (vrátane opatrení špecificky zameraných na rómske deti), no pokrok v tejto oblasti je zatiaľ obmedzený. V súvislosti s plnením tretieho odporúčania sa dosiahol iba obmedzený pokrok. Úrad pre verejné obstarávanie pomohol zrýchliť postupy verejného obstarávania a zvýšiť mieru absorpcie finančných prostriedkov EÚ. Na rozdiel od toho v oblasti boja proti korupcii nedošlo k žiadnemu viditeľnému pokroku. V oblasti zlepšovania účinnosti súdnicva sa dosiahol len obmedzený pokrok, pretože obavy o jeho nezávislosť pretrvávajú. V oblasti stimulácie podnikateľských inovácií sa dosiahol obmedzený pokrok, pričom opatrenia na konsolidáciu systému verejného výskumu a jeho zefektívnenie ešte neboli prijaté.

⁽⁷⁾ Informácie o úrovni pokroku a opatreniach prijatých na riešenie politického poradenstva v každej príslušnej podčasti odporúčania pre jednotlivé krajiny sú prezentované v tabuľke s prehľadom v prílohe. Toto celkové posúdenie nezahŕňa posúdenie dodržiavania Paktu stability a rastu.

Tabuľka 2.1: Tabuľka so zhrnutím posúdenia odporúčaní pre jednotlivé krajiny (CSR) za rok 2018

Slovensko	Celkové posúdenie pokroku dosiahnutého pri vykonávaní odporúčaní pre jednotlivé krajiny za rok 2018: Určitý pokrok
<p>Odporúčanie pre jednotlivé krajiny 1: <i>Zabezpečiť, že nominálna miera rastu čistých primárnych verejných výdavkov v roku 2019 neprekročí 4,1 %, čo zodpovedá ročnej štrukturálnej úprave vo výške 0,5 % HDP.</i></p> <p><i>Implementovať opatrenia na zvýšenie nákladovej účinnosti systému zdravotníctva a vytvoriť účinnejšiu stratégiu zdravotníckej pracovnej sily.</i></p>	<p>Určitý pokrok*</p> <ul style="list-style-type: none"> • Určitý pokrok v oblasti zvyšovania nákladovej účinnosti sektora zdravotnej starostlivosti a riešenia nedostatku pracovníkov.
<p>Odporúčanie pre jednotlivé krajiny 2: <i>Posilniť aktivačné opatrenia a opatrenia na zvyšovanie kvalifikácie vrátane kvalitnej a cielej odbornej prípravy a individualizovaných služieb pre znevýhodnené skupiny, a to najmä plnením akčného plánu pre dlhodobu nezamestnaných.</i></p> <p><i>Podporovať zamestnanosť žien, a to najmä rozšírením možností využívať cenovo dostupnú a kvalitnú starostlivosť o deti.</i></p> <p><i>Zlepšiť kvalitu a inkluzívnosť vzdelávania, a to aj zvyšovaním účasti rómskych detí na hlavnom prúde vzdelávania už od raného detstva.</i></p>	<p>Určitý pokrok</p> <ul style="list-style-type: none"> • Určitý pokrok sa dosiahol v oblasti zlepšovania aktivačných opatrení a opatrení na zvyšovanie kvalifikácie pre znevýhodnené skupiny. • Určitý pokrok sa dosiahol aj v oblasti zvyšovania zamestnanosti žien. • Obmedzený pokrok sa dosiahol v oblasti zlepšovania kvality a inkluzívnosti vzdelávania.
<p>Odporúčanie pre jednotlivé krajiny 3: <i>Zvýšiť vo verejnom obstarávaní uplatňovanie kritérií kvality a nákladov životného cyklu.</i></p> <p><i>Potlačiť korupciu aj tým, že sa zabezpečí presadzovanie platných právnych predpisov a zlepši sa zodpovedanie sa zo strany polície a prokuratúry.</i></p> <p><i>Zvýšiť účinnosť justičného systému najmä zaistením nezávislosti menovania sudcov.</i></p> <p><i>Zmenšiť rozdrobenosť systému verejného výskumu a povzbudzovať inovácie – aj v malých a stredných podnikoch.</i></p>	<p>Obmedzený pokrok</p> <ul style="list-style-type: none"> • Určitý pokrok sa dosiahol v oblasti modernizácie verejného obstarávania. • V oblasti boja proti korupcii nebol dosiahnutý žiadny pokrok. • Obmedzený pokrok sa dosiahol pri zlepšovaní účinnosti systému súdnictva. • Obmedzený pokrok sa dosiahol v oblasti vytvárania lepšie integrovaného systému verejného výskumu a podnecovania inovácií v podnikoch.

* Toto celkové posúdenie CSR 1 nezahŕňa posúdenie dodržiavania Paktu stability a rastu.

Zdroj: Európska komisia

Rámček 2.1: Fondy a programy EÚ prispievajú k riešeniu štrukturálnych problémov a k podpore rastu a konkurencieschopnosti na Slovensku.

Slovensko je jedným z najväčších príjemcov solidarity z EÚ. Zo súčasného viacročného finančného rámca Slovensko dostáva podporu viac než 15 miliárd EUR na riešenie rozvojových problémov. Zodpovedá to približne 2,5 % HDP ročne. Tento významný rozpočet sa má investovať v rôznych oblastiach, počínajúc tvorbou **pracovných miest cez rast**, podporu **udržateľnej dopravy**, ochranu **životného prostredia** až po investovanie do **výskumu a inovácií**. Ku koncu roka 2018 už bolo na konkrétne projekty v rozličných odvetviach rozdelených viac než 70 % celkových dostupných prostriedkov v celkovej výške približne 10,7 miliardy EUR.

Finančné prostriedky EÚ pomohli riešiť politické výzvy identifikované v odporúčaní pre jednotlivé krajiny z roku 2018. Slovensko zaznamenalo pokrok pri vykonávaní akčného plánu na integráciu dlhodobu nezamestnaných, ktorý bol financovaný z Európskeho sociálneho fondu a z ktorého sa pomocou odbornej prípravy a individualizovaných služieb podporujú znevýhodnené skupiny. Európske štrukturálne a investičné fondy zároveň pomôžu vybudovať alebo zmodernizovať až 500 zariadení starostlivosti o deti, z čoho 300 bude zameraných na obce s vysokým podielom marginalizovaných rómskych komunít. Európsky sociálny fond navyše prispieva k reforme odborného vzdelávania a prípravy, a to najmä v prípade duálneho vzdelávania. Do roku 2018 investície financované hlavne z Európskych štrukturálnych a investičných fondov viedli k výstavbe alebo modernizácii 110 km diaľnic a rýchlostných ciest s cieľom vzájomne priblížiť jednotlivé regióny a odomknúť ich hospodársky potenciál. Z finančných prostriedkov EÚ sa podporila aj digitalizácia štátnej správy a verejných služieb.

Komisia môže na žiadosť členského štátu navyše poskytnúť individualizovanú technickú podporu prostredníctvom programu na podporu štrukturálnych reforiem s cieľom pomôcť členským štátom pri vykonávaní reforiem na udržanie rastu, aby sa mohli riešiť nedostatky identifikované v rámci európskeho semestra, alebo iných vnútroštátnych reforiem. Slovensko napríklad dostalo podporu na zlepšenie výsledkov v oblasti verejných financií, a to aj prostredníctvom budovania vnútroštátnych kapacít na uskutočňovanie preskúmaní výdavkov a dosiahnutie inteligentnejšieho rozdeľovania výdavkov, ako aj prostredníctvom navrhnutia stratégie na podporu dobrovoľnej daňovej disciplíny. Komisia zároveň pomáha orgánom v ich úsilí zlepšiť efektívnosť zdravotníctva, a to najmä tak, že poskytuje možnosti na optimalizáciu siete nemocníc s cieľom dosiahnuť účinné poskytovanie zdravotnej starostlivosti a posilniť úlohu všeobecných lekárov.

Finančné prostriedky EÚ pomáhajú mobilizovať súkromné investície. Európske štrukturálne a investičné fondy mobilizujú dodatočný súkromný kapitál tak, že rozdeľujú takmer 900 miliónov EUR formou úverov, záruk a akciového kapitálu. Očakáva sa, že tieto investície pomôžu prilákať dodatočné súkromné investície, pričom koeficient znásobenia je približne 14 v prípade záruk, 2,2 v prípade úverov a 1,7 v prípade kapitálových investícií. Z Európskeho fondu pre strategické investície sa navyše na projekty na Slovensku rozdelilo celkovo 537 miliónov EUR, čím sa zmobilizovali dodatočné súkromné a verejné investície vo výške 1 miliardy EUR. Očakáva sa, že lepší prístup k financovaniu bude môcť využívať 11 531 malých a stredných podnikov a spoločností so strednou trhovou kapitalizáciou.

Doplnkom k Európskym štrukturálnym a investičným fondom boli finančné prostriedky a programy EÚ v rámci priameho hospodárenia. V rámci Nástroja na prepájanie Európy bolo rozdelených 710 miliónov EUR, pričom väčšina išla na železničné projekty týkajúce sa strategických dopravných sietí na Slovensku. Z programu Horizont 2020 sa 285 slovenským výskumným inštitúciám, inovačným spoločnostiam a individuálnym výskumníkom poskytlo takmer 90 miliónov EUR.

Opatrenia EÚ posilňujú národné, regionálne a miestne orgány a občiansku spoločnosť. Na posilňovanie kapacít verejnej správy na rôznych úrovniach bolo rozdelených vyše 300 miliónov EUR, pričom orgány boli vyzvané na užšiu spoluprácu so zainteresovanými stranami. Pokiaľ ide o spoluprácu na viacerých úrovniach, Prešovský región bol priekopníkom iniciatívy Dobiehajúce regióny (*Catching up Regions*), ktorá pomôže odomknúť potenciál východného Slovenska, pričom kľúčovým partnerom je Svetová banka. Druhou aktívnou iniciatívou na Slovensku je iniciatíva Uhoľné regióny v prechode (*Coal Regions in Transition*), ktorá pomôže pri sociálno-ekonomickej a technologickej transformácii regiónu Horná Nitra v budúcnosti po postupnom ukončení ťažby uhlia.

Viac informácií na adrese: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/SK>

3. REFORMNÉ PRIORITY

3.1. VEREJNÉ FINANCIÉ A ZDAŇOVANIE

Zdaňovanie a daňová disciplína

Fiškálny deficit Slovenska klesá a fiškálne príjmy v pomere k HDP rastú, hoci z nízkej úrovne.

Deficit verejných financií klesol z 2,6 % HDP v roku 2015 na 0,8 % v roku 2017 a dlh verejných financií sa v rovnakom období znížil na 50,9 % HDP. V roku 2017 predstavoval pomer daní k HDP 33,0 % HDP (priemer EÚ: 39,0) a predpokladá sa, že približne na rovnakej úrovni zotrvá aj v rokoch 2018 a 2019 (prognóza Komisie z jesene 2018).

Najväčším zdrojom daňových príjmov sú príjmy z daní z práce. ⁽⁸⁾ Dane z práce a príspevky na sociálne zabezpečenie sú v súčasnom daňovom mixe obzvlášť významné (53,9 % celkových daní; 49,7 % v EÚ v roku 2016). Na rozdiel od toho podiel príjmov zo spotreby a kapitálových daní na celkových daniach je pod priemerom EÚ. Dane z produkcie a dovozu patria medzi najnižšie v EÚ. Prevalha príjmov súvisiacich so zamestnanosťou spôsobuje, že verejné financie sú vystavené cyklickým a štrukturálnym zmenám na pracovnom trhu, a to aj v dôsledku vyššej automatizácie a prechodu na priemysel 4.0 (pozri oddiel 3.3).

Príjmy z periodických daní z majetku i z environmentálnych daní patria medzi najnižšie v EÚ. Aj keď tieto druhy daní sa považujú za menej škodlivé pre rast, celkové príjmy z periodických daní z nehnuteľného majetku v roku 2017 predstavovali 0,4 % HDP (Európska komisia, 2019b), čo je výrazne menej než priemer EÚ na úrovni 1,6 %. Príjmy z environmentálnych daní, ktoré boli v roku 2017 na úrovni 1,8 % HDP, sú takisto mierne pod priemerom EÚ (2,4 %). Implicitná sadzba dane z energií patrila v roku 2016 medzi najnižšie v EÚ a predstavovala 115,2 % (EÚ: 246,8 %) ⁽⁹⁾. Je to náznak, že Slovensko možno nedostatočne využíva zdaňovanie majetku a environmentálne dane ako zdroje príjmu. Dobré navrhnutými politikami by sa potenciálne mohlo presunúť daňové zaťaženie preč zo zaťaženia práce,

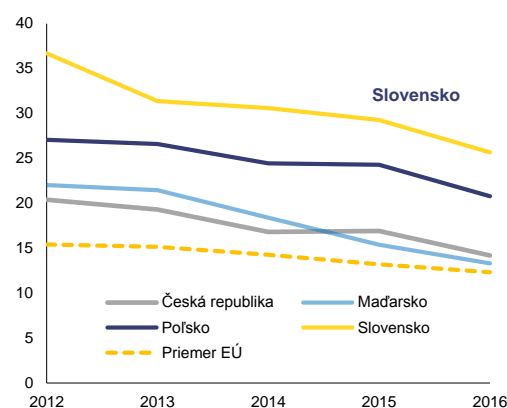
⁽⁸⁾ Tieto príjmy pozostávajú z daní z príjmov fyzických osôb a príspevkov na sociálne zabezpečenie. Sociálne príspevky ako percentuálny podiel na celkových daniach v roku 2016 predstavovali 43,8 %, čo je najvyšší podiel v EÚ (25,2 %).

⁽⁹⁾ Implicitná daňová sadzba uplatňovaná na energie sa vyjadruje v eurách na tonu ropného ekvivalentu (TOE).

zraniteľné skupiny, ako napríklad rodiny s nízkymi príjmami, by sa mohli ochrániť pred prílišnými zvýšeniami dane a mohli by sa znížiť narušenia vyplývajúce z priamych daní.

Daňovo-odvodové zaťaženie ⁽¹⁰⁾ práce je vyššie, než je priemer EÚ, a to v celom rozsahu príjmov. Najvyšší rozdiel v daňovo-odvodovom zaťažení pripadal na kategóriu jednej zárobkovo činnnej osoby v domácnosti s nízkym príjmom (67 % priemernej mzdy) s dvoma deťmi a v roku 2017 predstavoval 28,5 %, pričom priemer EÚ bol 17,9 %. Daňovo-odvodové zaťaženie prvých zárobkovo činných osôb s dvoma deťmi a príjmom na úrovni 67 % priemernej mzdy bolo v roku 2017 o 3,2 percentuálneho bodu vyššie, než je priemer EÚ. Keď na pracovný trh vstúpi druhá zárobkovo činná osoba v domácnosti, prvá zárobkovo činná osoba stráca nárok na dávky na závislého manžela/manželku. Pre účasť žien na trhu práce to predstavuje finančný demotivačný faktor, čo môže čiastočne vysvetľovať nízku mieru zamestnanosti žien na Slovensku, ktorá sa pohybuje na úrovni 64,7 % (údaj z roku 2017). Pasca neaktivity, ktorá je na Slovensku pomerne nízka, však naznačuje, že tento demotivačný faktor nie je priveľmi výrazný.

Graf 3.1.1: Medzera v dodržiavaní daňových predpisov o DPH (2012 – 2016)

Zdroj: Centrum sociálneho a ekonomického výskumu/CASE (2018)

Daňová disciplína sa zlepšila. V rozmedzí rokov 2015 až 2016 sa disciplína v oblasti platenia dane

⁽¹⁰⁾ Daňovo-odvodové zaťaženie ukazuje percentuálny rozdiel medzi nákladmi zamestnávateľa na pracovníka a čistým zárobkom zamestnanca.

z pridanej hodnoty zlepšila a medzera v DPH sa znížila o 3,6 percentuálneho bodu. Úroveň príslušných ušlých príjmov v roku 2016 sa však odhaduje na 25,7 % teoretických záväzkov dane z pridanej hodnoty, čo je výrazne nad priemerom EÚ (12,3 %). Nárast daňovej disciplíny v oblasti DPH naznačuje, že politické opatrenia prijaté v posledných rokoch (ako napríklad „kontrolný výkaz“) sa začali prejavovať v praxi, hoci na komplexné vyhodnotenie je stále priskoro. Opatrenia ako zníženie poplatkov za vystavenie záväzného stanoviska mali len obmedzený účinok. Dobrovoľná daňová disciplína sa môže potenciálne zlepšiť, ak bude mať oporu v príslušnom politickom úsilí, zatiaľ čo call centrá a predvyplnené daňové priznania aj naďalej daňovníkom poskytujú užitočnú a praktickú podporu.

Opatrenia proti podvodom by mali zlepšiť kontrolu efektívnosti a zvýšiť výber dane z pridanej hodnoty. Zriaďiť sa plánuje najmä jednotné analytické centrum. Podnikatelia budú navyše povinní používať online registračné pokladnice („eKasa“), čo pravdepodobne prispeje k zlepšeniu výberu dane z pridanej hodnoty a k boju proti podvodom na úrovni maloobchodníkov. Podobné zlepšenia sa očakávajú aj v nadväznosti na zavedenie palivových aditív („nano-markery“), ktoré by mali pomôcť znížiť vysokú daňovú medzeru v oblasti spotrebných daní z minerálnych olejov v dôsledku pašovania a falšovania palív. (11) Skutočný vplyv týchto opatrení sa pravdepodobne prejaví do konca roku 2019.

V roku 2018 boli zavedené osobitné opatrenia proti vyhýbaniu sa daňovej povinnosti. Rozsiahlejšie používanie reálnej hodnoty namiesto historických cien by malo posilniť daňový režim pri fúziách a akvizíciách. Medzi opatrenia proti vyhýbaniu sa daňovej povinnosti zavedené v roku 2018 patrí daň pri odchode a pravidlá týkajúce sa hybridných nesúladných dohôd. Od 1. januára 2019 sa na právnické osoby uplatňujú pravidlá týkajúce sa kontrolovaných zahraničných spoločností. Očakáva sa, že tieto opatrenia spoločne zvýšia výšku uloženej dane. Osobitné problémy súvisiace s narušaním základu dane a presunom ziskov sa riešili tak, že sa posilnili rozličné právne definície

(11) Ministerstvo financií odhadlo v roku 2017 daňovú medzeru v oblasti spotrebných daní z minerálnych olejov na úrovni približne 13,7 až 16,8 %. Pozri *Daňový report SR 2018*, MF SR, 2018, s. 49.

(napríklad príjemca; vlastník príjmu; stále prevádzkarne zahraničných spoločností pôsobiace prostredníctvom digitálnych platforiem a príjmy zo zdrojov na Slovensku). Navyše došlo k rozšíreniu vymedzenia pojmu daňová rezidencia pre fyzické osoby tak, že sa doň zahrnuli nerezidenti so silnými väzbami na život v krajine.

Daňový systém ukladá podnikom značné náklady na dodržiavanie predpisov. Slovensko vykazuje oproti ostatným členským štátom EÚ najmä v oblasti priamych daní pomerne vysoké náklady na dodržiavanie daňových predpisov v prípade podnikov – čo je ukazovateľ zachytávajúci účinok samotných daňových predpisov, ako aj náklady na interakciu s daňovými orgánmi. Podnikatelia volajú po väčšej stabilite a predvídateľnosti daňového prostredia. (12)

Základnými kameňmi stratégie dodržiavania predpisov sú naďalej auditorské činnosti a krížové kontroly. Frekvencovanosť auditov dane z pridanej hodnoty sa v roku 2017 znížila v dôsledku prechodu smerom k auditom dane z príjmov. Dobrovoľné dodržiavanie predpisov pravdepodobne povzbudí aj zavedenie indexu daňovej spoľahlivosti (13), ktorý bol prijatý v decembri 2018 a ktorým sa na základe verejne známych kritérií posudzuje rizikový profil daňovníka. Daňovníci, ktorí sa umiestnia na vrchole rebríčka, budú mať nárok na pokročilé služby. (14)

Preskúvanie fiškálneho rámca a výdavkov

Z pravidelných preskúmaní výdavkov vyplynula verejná diskusia o kvalite verejných financií. Od roku 2016 sa preskúmania výdavkov realizované v kontexte projektu „Hodnota za peniaze“ sústredili na viaceré oblasti, ako napríklad zdravotná starostlivosť, informačné technológie, doprava, vzdelávanie, životné prostredie, pracovný trh a sociálne politiky, poľnohospodárstvo, marginalizované rómske komunity a mzdy vo verejnom sektore (15). Vybraté štúdie prebehli aj v oblasti obrany. Po preskúmaniach nasledujú priebežné správy

(12) Napr. zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov bol za posledných 15 rokov novelizovaný najmenej 76-krát.

(13) Vzorec na výpočet a jeho výsledok budú dôverné.

(14) Daňový orgán zašle daňovému subjektu oznámenie o osobitných daňových režimoch (benefitoch). Zoznam týchto režimov bude uverejnený na webovom sídle finančnej správy.

(15) Pozri Európska komisia (2017, správa o krajine)

o vykonávaní, ktoré vypracúva implementačná jednotka na Úrade predsedu vlády.

Posúdenia vyplývajúce z preskúmaní výdavkov sa majú integrovať do rozpočtového procesu. Preskúmania výdavkov mali doposiaľ na vládne priority a plány výdavkov len obmedzený vplyv. Na základe zmeny zákona o rozpočtových pravidlách, ktorú schválila vláda, sa od nasledujúcich vlád bude vyžadovať, aby uskutočňovali preskúmania výdavkov, ktoré budú pokrývať najmenej polovicu objemu výdavkov z rozpočtu verejnej správy počas štvorročného obdobia. Preskúmanie vykonávania odporúčaní vyplývajúcich z týchto preskúmaní výdavkov by bolo povinnou súčasťou rozpočtovej dokumentácie.

Rozpočtový rámec stále vykazuje určité nedostatky, pokiaľ ide o krytie, časový horizont a využívanie hotovostného účtovníctva. V zákone o štátnom rozpočte sa rozpočtové súhrny určujú len pre časť verejnej správy a na obdobie jedného roka dopredu. Stropy sa však nevzťahujú na sektor miestnej samosprávy, sociálne zabezpečenie a ďalšie subjekty verejnej správy. Na riešenie týchto nedostatkov boli v ústavnom zákone z roku 2011 naplánované záväzné rozpočtové stropy, no k ich zavedeniu nedošlo. Na základe nedávno uverejneného diskusného materiálu ministerstva financií však vláda plánuje v roku 2019 spustiť simulované výdavkové stropy (Ministerstva financií, 2018e) ⁽¹⁶⁾. Účel a vplyv tejto iniciatívy však bude možné posúdiť až v budúcnosti.

Analýza udržateľnosti dlhovej služby a fiškálne riziká

Verejné financie čelia hlavne dlhodobým rizikám. ⁽¹⁷⁾ Ukazovateľ medzery fiškálnej udržateľnosti S2 ukazuje, že oproti základnému scenáru bez zmeny politiky by bolo potrebné kumulované zlepšenie primárneho štrukturálneho salda o 2,5 percentuálneho bodu HDP, aby sa v dlhodobom horizonte dosiahla stabilizácia pomeru dlhu k HDP. Tento výsledok vyplýva z predpokladaného zvýšenia nákladov na starnutie obyvateľstva (príspevok vo výške 2,4 percentuálneho bodu HDP) a z mierne nepriaznivej

prvotnej rozpočtovej pozície (príspevok na úrovni 0,1 percentuálneho bodu HDP). Hlavným motorom rastu nákladov Slovenska na starnutie obyvateľstva podľa predpokladov v dlhodobom horizonte naďalej zostanú výdavky na dôchodky a zdravotnú starostlivosť (Európska komisia, 2019). Očakáva sa, že pri spoločnom posudzovaní by tieto dve položky mali prispieť na úrovni 1,8 percentuálneho bodu HDP (Európska komisia, 2019a; Európska komisia, 2017c). V dôsledku toho ukazovateľ S2 naznačuje, že riziká ohrozujúce dlhodobú fiškálnu udržateľnosť Slovenska sú stredné. ⁽¹⁸⁾ Toto posúdenie nezahŕňa nepriaznivý potenciálny vplyv stanovenia horného limitu veku odchodu do dôchodku v ústave, o ktorom momentálne diskutuje parlament.

Zdravotná starostlivosť

Napriek pravidelnému odpúšťaniu dlhov z verejného rozpočtu sa sektor zdravotnej starostlivosti naďalej zadlžuje. Ku koncu roka 2017 predstavoval celkový dlh odvetvia 1,46 miliardy EUR ⁽¹⁹⁾ (graf 3.1.2). Viac než polovica tejto sumy pripadala na záväzky po splatnosti, poväčšine v prospech poskytovateľov zdravotníckeho vybavenia, po ktorých nasleduje sociálna poisťovňa. V roku 2018 vláda uskutočnila prvý krok trojstupňového plánu na vyrovnanie dlhu pre nemocnice. Toto kolo vo výške 187 miliónov EUR ⁽²⁰⁾ by malo pomôcť znížiť mieru rastu budúcich nedoplatkov. Aby poskytovatelia zdravotnej starostlivosti mali nárok zúčastniť sa na posledných dvoch krokoch programu, musia s ministerstvom rokovať o reštrukturalizačnom pláne. Tento spôsob pravidelného oddlžovania vládou však zjavne nerieši základné príčiny vedúce k stabilnému hromadeniu nedoplatkov v nemocniciach. Napriek úsporám, ktoré vyplynuli zo zavedenia opatrení v súvislosti s preskúmaním výdavkov v rámci projektu „Hodnota za peniaze“, príjmy od poisťovní nepostačujú na krytie prevádzkových nákladov všetkých nemocníc, čo

⁽¹⁸⁾ Ukazovateľ S2 určuje počiatočnú štrukturálnu úpravu potrebnú na stabilizáciu pomeru hrubého verejného dlhu k HDP v dlhom časovom horizonte.

⁽¹⁹⁾ Ide o výšku celkových záväzkov v roku 2017. Táto suma pozostáva zo záväzkov, ktoré nahlásili zdravotné poisťovne (399 miliónov EUR), zdravotnícke zariadenia zriadené ministerstvami (873 miliónov EUR), neziskové organizácie a zdravotnícke zariadenia zriadené mestami a regiónmi (131 miliónov EUR) a akciové spoločnosti (60 miliónov EUR).

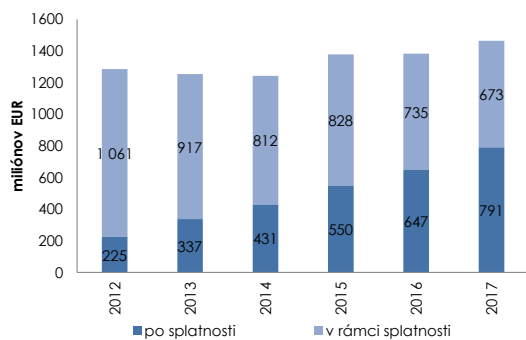
⁽²⁰⁾ Na vysporiadanie dlhov nemocníc sa použijú štátne aktíva v maximálnej výške 585 miliónov EUR.

⁽¹⁶⁾ <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/diskusne-studie/3-skrutkovac-hodnotu-za-peniaze-oktober-2018.html>

⁽¹⁷⁾ Prehľad fiškálnej udržateľnosti sa nachádza v dokumente od Európskej komisie (2019a) a v prílohe B.

poukazuje na možné nedostatočné rozpočtové prostriedky a neprimerané postupy monitorovania a riadenia.

Graf 3.1.2: Závazky jednotiek sektora zdravotníctva zahrnuté do verejnej správy (2012 – 2017)

Zdroj: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

Vykonávanie reforiem na zlepšenie nákladovej účinnosti zdravotníctva pokračuje.⁽²¹⁾

Opatrenia vykonané v kontexte prvého preskúmania výdavkov pomohli znížiť plytvanie v zdravotníctve približne o 108 miliónov EUR ročne v rokoch 2017 a 2018, pričom cieľovou hodnotou boli úspory na úrovni 190 miliónov EUR. Z priebežnej správy o plnení druhého preskúmania výdavkov v zdravotníctve vyplynulo, že v prvom polroku 2018 došlo len k obmedzeným úsporám. Tieto úspory sa dosiahli hlavne v oblasti verejného zdravotného poistenia, zatiaľ čo výdavky v nemocniciach naďalej rástli. Najväčšie úspory sa dosiahli po preskúmaní zdravotníckych pomôcok, obmedzení nadmernej spotreby liečiv a v nadväznosti na zlepšenia kontroly nákladov v národnej poisťovni. Hlavné prvky systému elektronického zdravotníctva, ktorý bol spustený v roku 2017, boli sprevádzkované a postupne napreduje aj pilotná fáza systému platieb na základe skupín diagnóz, hoci zatiaľ len na účely monitorovania. Nedávno bola vypracovaná ambiciózná reforma siete nemocníc na racionalizáciu využívania nemocničných zdrojov koncentráciou nemocničných kapacít na regionálnej i funkčnej úrovni, pričom projekt má pokračovať do roku 2030.

Jednou z výziev, ktoré disproporčne ovplyvňujú občanov vo vidieckych a znevýhodnených

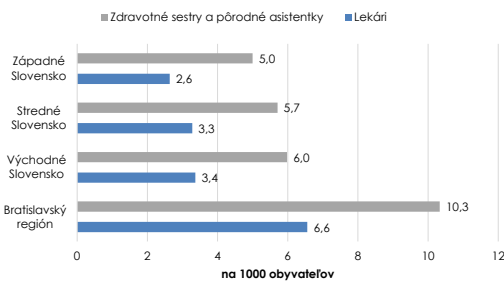
oblastiach, je nedostatok zdravotníckych pracovníkov. Počet zdravotných sestier na obyvateľa je nižší než priemer EÚ (5,7 oproti 8,4 na 1000 obyvateľov, 2016) a v posledných rokoch došlo k jeho prudkému poklesu v dôsledku toho, že čoraz viac zdravotných sestier opúšťa krajinu a hľadá si prácu v zahraničí. Nedávne odhady ministerstva zdravotníctva ukazujú, že nedostatok zdravotných sestier v nemocniciach sa pohybuje na úrovni viac než tisíc osôb a že len 44 % zdravotných sestier, ktoré na Slovensku dosiahnu toto vzdelanie, aj začnú pracovať ako zdravotné sestry (Ministerstva zdravotníctva, 2018). V snahe zlepšiť nábor a zotrvávanie pracovníkov vláda plánuje zvýšiť v roku 2019 platy zdravotných sestier, pôrodných asistentiek a zdravotníckych asistentov približne o 10 – 16 % a zriadiť motivačné faktory pre absolventov odboru zdravotná sestra na to, aby začali svoju kariéru na Slovensku. Hoci počet lekárov na Slovensku kopíruje priemer EÚ, problematický je nábor lekárov do určitých regiónov. Rozdiel v pomere počtu lekárov k počtu obyvateľov medzi regiónom hlavného mesta a zvyškom krajiny (graf 3.1.3) patrí medzi najvyššie v EÚ, čo sťažuje možnosti občanov získať prístup k včasnej a primeranej starostlivosti.

Nedostatok všeobecných lekárov a nadmerný počet zbytočných hospitalizácií naznačujú, že treba posilniť primárnu starostlivosť.

Slovensko má jeden z najnižších podielov všeobecných lekárov v EÚ a len 9 % medikov sa rozhodne špecializovať na všeobecné lekárstvo (Giorno, C. a K. Londáková, 2017c). Nedostatok všeobecných lekárov môže viesť k nadpriemerne vysokým sadzbám za zbytočné hospitalizácie, čo má negatívny vplyv na efektívnosť a kvalitu starostlivosti. Pozorovať možno aj značné rozdiely v geografickej distribúcii všeobecných lekárov, z čoho vyplývajú problémy v dostupnosti starostlivosti a príslušné investičné potreby.

⁽²¹⁾ Kuenzel and Solanic 2018: Improving the Cost-Effectiveness of Slovakia's Healthcare System, Európska komisia, 041/2018.

Graf 3.1.3: Pracovníci v zdravotníctve – delenie podľa NUTS 2

Zdroj: Eurostat, 2016 v prípade lekárov, 2014 v prípade zdravotných sestier

Verejné zdravie sa postupne zlepšuje, no stále existujú rozsiahle sociálno-ekonomické zdravotné rozdiely. Za posledných päť rokov sa rozdiel oproti priemeru strednej dĺžky života v EÚ pri narodení znížil takmer o päť mesiacov. Stredná dĺžka života slovenských mužov a žien v roku 2016 je však stále nižšia než priemer EÚ, a to o 4,4 roka v prípade mužov a 2,9 roka v prípade žien. Rozdiely vyplývajúce zo sociálno-ekonomického statusu sú významné: rozdiel v strednej dĺžke života medzi občanmi s terciárnym vzdelaním a občanmi s menej než nižším sekundárnym vzdelaním v roku 2016 predstavoval 10,4 roka.

Kvalita starostlivosti sa zlepšuje, hoci z pomerne nízkej úrovne. Napriek určitému zníženiu, ktoré sa dosiahlo za posledných päť rokov, ostáva miera predčasných úmrtí⁽²²⁾ vysoká – na úrovni takmer dvojnásobku priemeru EÚ. Úmrtia v dôsledku kardiovaskulárnych chorôb a rakoviny sú naďalej hlavnou príčinou úmrtnosti a v roku 2015 na ne pripadalo 45 %, resp. 26 % všetkých úmrtí. Zatiaľ čo v oblasti kvality akútnej starostlivosti pri kardiovaskulárnych chorobách bol za posledné roky zaznamenaný určitý vývoj, miera prežitia rakovinových ochorení a miera skriningu sa zlepšili len okrajovo a sú naďalej pod priemerom EÚ.⁽²³⁾

Prevenca ochorení a verejné zdravie vykazujú určité nedostatky. Z odhadov vyplýva, že 37 % celkovej chorobnosti na Slovensku v roku 2017 bolo možné prisúdiť rizikovým faktorom súvisiacim so životným štýlom (IHME, 2017).

⁽²²⁾ Liečiteľná úmrtnosť je definovaná ako predčasné úmrtia (pred dosiahnutím veku 75 rokov), ktorým by bolo možné predísť účinnou zdravotnou starostlivosťou.

⁽²³⁾ V snahe znížiť výskyt rakoviny a úmrtnosť na ňu vláda v roku 2018 schválila národný onkologický program.

Nedostatok účinnej koordinácie medzi jednotlivými sektormi starostlivosti, ako aj značný pokles výdavkov na prevenciu mal v posledných rokoch negatívny vplyv na účinnosť existujúcich programov v oblasti podpory zdravia.

3.2. FINANČNÝ SEKTOR

Bankový sektor

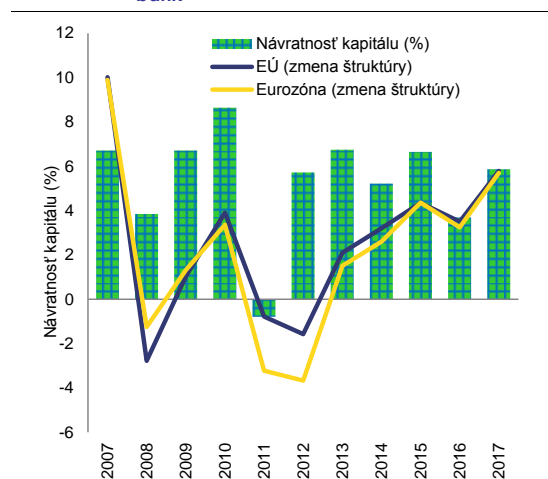
Malý bankový sektor Slovenska dosahuje dobré výsledky, no jeho budúce vyhliadky môže ohroziť rýchlo narastajúca zadlženosť domácností. V krajine pôsobí 25 bánk, ktoré spoločne ovládajú takmer 70 % celkových finančných aktív. Polovicu týchto aktív ovládajú 3 najväčší hráči. Trhu s úvermi naďalej dominujú retailové úvery (spotrebiteľské a hypotekárne), ktoré v prvom polroku 2018 rástli rýchlejšie než podnikové úvery (11,2 % medziročne oproti 5,4 % medziročne). V rovnakom období Slovensko zaznamenalo jednu z najvyšších mier rastu úverov v nefinančnom súkromnom sektore v EÚ. Národná banka Slovenska zároveň ako potenciálne riziko ohrožujúce stabilitu finančného sektora identifikovala najmä rýchly rast zadlženosti domácností.

Finančné ukazovatele sú naďalej zdravé, pričom ziskovosť bánk klesla približne na úroveň priemeru EÚ. Celková návratnosť vlastného kapitálu bankového sektora v roku 2017 bola 5,9 %. V minulosti sa tento ukazovateľ pohyboval nad úrovňou priemeru EÚ a eurozóny a v poslednom období nabral klesajúci trend smerom k týmto úrovňam (ktoré sa pohybujú okolo 5,8 %, resp. 5,7 %). Rast miezd v bankovom sektore, nízke úrokové sadzby a osobitný bankový odvod spôsobili, že došlo k nárastu prevádzkových nákladov a poklesu príjmov. To sa premietlo do pomeru nákladov k príjmom, ktorý sa teraz nachádza veľmi blízko k priemeru EÚ a eurozóny. Pri formovaní ziskov zohrávajú obzvlášť dôležitú úlohu úrokové sadzby. Podľa údajov, ktoré vydala Národná banka Slovenska, pokles čistej úrokovej marže o 0,1 % znamená pokles čistých ziskov bánk približne o 10 %. Zároveň dochádza k stláčaniu ziskov, pretože na Slovensku existuje vyspelý a čoraz nasýtenejší trh s úvermi a pretože rozširovanie ziskov a znižovanie sadzieb už nepredstavujú prípustné možnosti. Banky preto možno budú musieť hľadať nové spôsoby, ako zachovať výšku marží, napríklad investovaním do nových technológií.

Súhrnná úverová kvalita sa javí ako dobrá, keďže pomer nesplácaných úverov stabilným tempom klesá. V prostredí nízkych úverových nákladov, ktoré znásobuje ešte aj dobre fungujúci pracovný trh, pomer nesplácaných úverov v druhom štvrtroku 2018 klesol na 3,8 %, čo je jedna z najnižších úrovní v EÚ (priemer EÚ je 3,6 %). Pomer splácaných a nesplácaných úverov

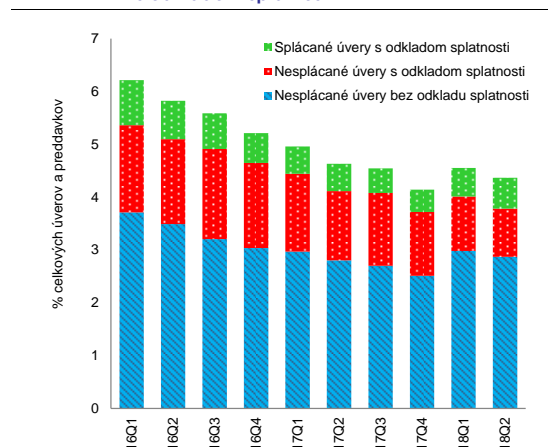
s odkladom splatnosti sa v poslednom čase mierne zlepšil, čo by mohlo naznačovať, že banky pri prehodnocovaní obchodných podmienok ponúkajú ústretovejšie podmienky. Pri pohľade do budúcnosti možno konštatovať, že v dôsledku rýchleho rozširovania bankových súvah dochádza k zvýšeniu absolútnej úrovne finančného rizika, dokonca aj pri zachovaní úverovej kvality. Pre banky, ktoré zaznamenali zníženie najkvalitnejších (kapitálových) zložiek svojej kapitálovej štruktúry, by to mohlo predstavovať osobitný problém.

Graf 3.2.1: **Návratnosť vlastného kapitálu slovenských bánk**

Zdroj: Eurostat, výpočty ECFIN

Graf 3.2.2: **Nesplácané úvery a splácané úvery s odkladom splatnosti**

Zdroj: Eurostat, výpočty ECFIN

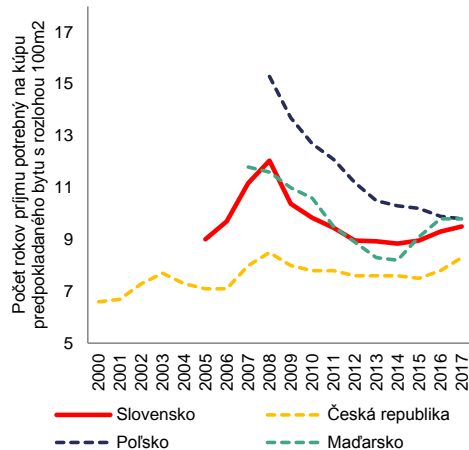
Národná banka Slovenska prijala kroky na spomalenie rastu zadlžovania domácností a nefinančných korporácií. Od júla 2018

nadobudla účinnosť novela opatrenia Národnej banky Slovenska č. 10/2016, ktorým sa nový pomer úveru k hodnote nehnuteľnosti v rámci hypotekárnych úverov obmedzuje na 90 %, pričom predtým to bolo 100 %. Zavedené boli aj ďalšie obmedzenia, ktorých cieľom je obmedziť podiel nových úverov s pomerom > 80 % na menej než 30 % celkových nových úverov (oproti > 90 % a 40 % pred tejto úpravy), ako aj maximálne orientačné úrovne pomeru dlhu k príjmu. Tieto prahové hodnoty sa v roku 2019 ešte viac sprísnia a pravdepodobne prispievajú k zmierneniu rastu cien nehnuteľností v druhom polroku 2018. Národná banka Slovenska prijala aj ďalšie opatrenia súvisiace s minimálnymi povinnými kapitálovými vankúšmi pre päť najväčších bánk pôsobiacich na Slovensku, pričom tieto opatrenia začali platiť od januára 2018. Keďže slovenské banky sú dobre kapitalizované, plnenie minimálnych požiadaviek na vlastné zdroje (kapitál) a oprávnené záväzky sa za súčasných likvidných trhových podmienok vo všeobecnosti považuje za bezproblémové.

Trh s bývaním

Podobne ako iné stredoeurópske a východoeurópske krajiny, aj na Slovensku ceny bývania ďalej stúpajú. V treťom štvrtroku 2018 ceny nehnuteľností na bývanie (v priemere 1433 EUR/m²) prekonal svoju predošlú najvyššiu úroveň zaznamenanú v druhom štvrtroku 2008. V roku 2018 sa inflácia cien bývania zmiernila zo 4,8 % medziročne v prvom štvrtroku na 4,0 % v treťom štvrtroku, pričom v porovnaní s predchádzajúcim štvrtkom ide o prakticky nezmenenú úroveň. Ceny sa výrazne zvyšujú smerom k Bratislavskému regiónu, v ktorom je priemerná cena na m² asi 2000 EUR, čo je takmer dvojnásobok v porovnaní s ďalšími najdrahšími regiónmi Trnava a Košice.

Graf 3.2.3: Pomer cien nehnuteľností na bývanie k príjmom

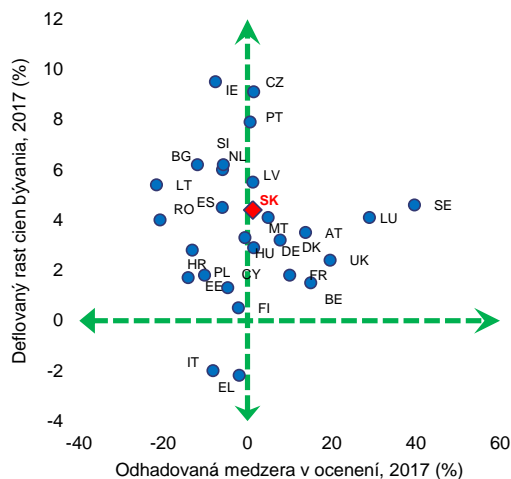

Zdroj: Eurostat, výpočty ECFIN

Odhadovaná miera medzery v oceňovaní nehnuteľností na Slovensku je takmer nula.

Podľa výpočtov Komisie alternatívne spôsoby oceňovania naznačujú, že neexistuje žiadna výrazná nerovnováha vyplývajúca z nadhodnotenia nehnuteľností a že miery rastu zaznamenané v posledných rokoch sa zdajú udržateľné. Konštatovať možno najmä to, že ukazovatele pomeru ceny k príjmom nenaznačujú prehrievanie trhu s bývaním. Cenová dostupnosť bola v roku 2017 naďalej vypätá, pričom na kúpu nehnuteľnosti s rozlohou 100 m² bol v priemere potrebný 9,5-ročný príjem, čo je vo všeobecnosti v súlade s dlhodobým priemerom.

Graf 3.2.4: Odchýlka v ocenení

Zdroj: Eurostat, výpočty ECFIN

Dopyt po bývaní stimuluje pozitívne hospodárske podmienky, no zároveň aj nedostatok alternatívnych možností bývania. Slovensko sa nachádza vysoko v pomyselnom rebríčku EÚ, pokiaľ ide o podiel mladých ľudí (vo veku 25 – 34 rokov), ktorí stále žijú so svojimi rodičmi (57 % oproti priemeru EÚ na úrovni 28 %; Eurostat, 2019) a pokiaľ ide o vysoký počet osôb zdieľajúcich izby. Slováci zároveň opúšťajú domov svojich rodičov priemerne vo veku 31 rokov, čo je v celoúnijnom porovnaní dosť neskoro. Nedostatočný trh s nájomným bývaním znamená, že pre mladých ľudí je často problematické prejsť do nájomného bývania ako medzikrok kú kúpe vlastného bývania (pozri kapitolu 3.3). Za trhové ceny si bývanie prenajíma menej než 9 % obyvateľov, obvykle v Bratislave a niekoľkých ďalších mestách. Nedostatok nehnuteľností na prenájom spôsobuje, že ceny prenájmov sú stále vysoké (v niektorých prípadoch dokonca vyššie než náklady na vlastníctvo nehnuteľnosti), čo zároveň aj obmedzuje mobilitu pracovnej sily. Obzvlášť silno zasiahnuté sú nízkopríjmové skupiny, ktoré si nemôžu dovoliť nájomné ani vlastné bývanie, pričom v najväčších mestách zároveň trpia nedostatkom sociálneho bývania. Pre účinnú realizáciu sociálnych politík je predpokladom taká infraštruktúra bývania, ktorá by umožňovala sociálne bývanie.

Dlh domácností

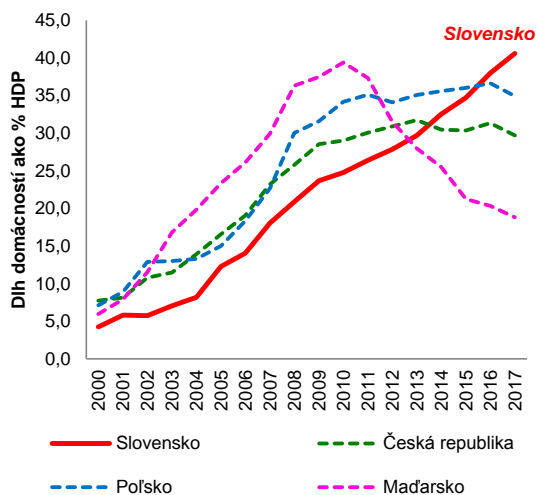
Dlh domácností sa neustále zvyšuje a predstavuje potenciálne riziko pre stabilitu bankového sektora. Priaznivý hospodársky výhľad, historicky nízke úrokové miery, vysoká zamestnanosť a rastúce mzdy dodali domácnostiam odvalu, aby zvyšovali svoj dlh. Disponibilný príjem domácností sa však nezvyšoval tak rýchlo, ako v priebehu uplynulých 10 rokov rástol HDP alebo mzdy (priemerný rast HDP za roky 2008 – 2017 bol 2,5 %, mzdy rástli o 3,1 % a disponibilný príjem o 1,6 %). V rámci EÚ Slovensko v roku 2017 a prvom polroku 2018 zaznamenalo najvyšší rast dlhu domácností v pomere k HDP. Tento dlh predovšetkým pozostáva z hypotekárnych úverov súvisiacich s kultúrou vlastníctva bývania. V rámci EÚ sa Slovensko nachádza na jednej z popredných priečok, pokiaľ ide o percentuálny podiel občanov žijúcich vo vlastných obydliach (90,1 % oproti priemeru EÚ na úrovni 70 % a priemeru eurozóny na úrovni 66 %). Všetky uvedené faktory zásadne prispeli k akumulácii dlhu.

Na udržiavanie veľkého objemu nových hypotekárnych úverov majú veľký podiel sprostredkovatelia, ako sú napríklad hypotekárni makléri. Približne 60 % nových hypotekárnych úverov sprostredkovali makléri, ktorých príjmy sa skladajú z provízií, ktoré získajú pri podpise novej zmluvy o úvere. Hoci maklérske činnosti pomohli k vytvoreniu likvidnejších trhov s hypotekárnymi úvermi, takisto prispeli k tomu, že domácnosti svoje hypotekárne úvery pravidelne refinancujú pri nižších sadzbách, pričom náklady na obsluhu dlhu zostávajú zvyčajne nezmenené. Tým došlo k narušeniu finančných rezerv domácností v prípade zvýšenia úrokových sadzieb a spoliehanie sa bánk na maklérov viedlo k zníženiu úverových marží bánk.

Vyššími úsporami domácností sa môžu vytvoriť finančné rezervy na lepšie zvládanie rastúcich nákladov na obsluhu dlhu. Pri pohľade do budúcnosti bude potenciálny rast úrokových sadzieb predstavovať pre domácnosti dvojnásobné riziko. Po prvé, zvýšia sa náklady na obsluhu dlhu a zníži sa objem finančných prostriedkov domácností. Po druhé, niektoré domácnosti už nebudú spĺňať podmienky na získanie hypotekárneho úveru na základe platných makroprudenciálnych požiadaviek, čo môže viesť

k tomu, že hypotekárne financovanie budú nahrádzať nákladnejšími spotrebnými úvermi. Vplyv zvyšujúcich sa úrokových sadzieb prehĺbia všeobecne dlhé lehoty splácania existujúcich hypotekárnych a spotrebných úverov (v priemere viac ako 26 rokov v prípade úverov na bývanie a 7 rokov v prípade spotrebných úverov). Zdá sa, že domácnosti reagovali na zvyšovanie cien nehnuteľností predĺžením doby splatnosti hypoték, keďže v priebehu roka 2017 bolo 63 % hypotekárnych úverov poskytnutých s dobou splatnosti 30 rokov (povolená maximálna doba) oproti 54 % v roku 2016.

Graf 3.2.5: Dlh k HDP, domácnosti

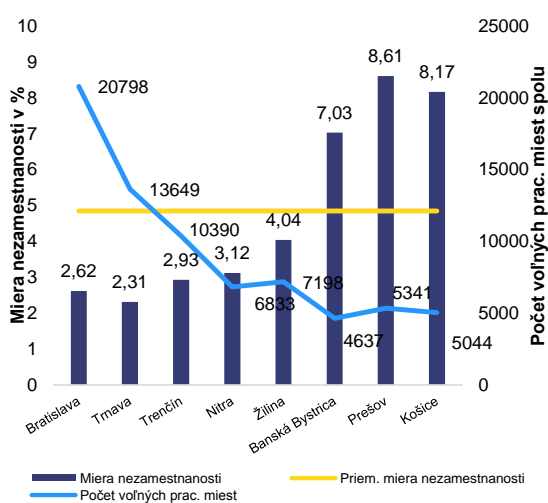
Zdroj: Eurostat/výpočty ECFIN

3.3. TRH PRÁCE, VZDELÁVANIE A SOCIÁLNE POLITIKY

Trh práce

Hoci silný hospodársky rast viedol k výraznému zlepšeniu situácie na trhu práce, štrukturálne problémy pretrvávajú. Miera nezamestnanosti dosiahla v štvrtom štvrtroku 2018 nové historické minimum na úrovni 6,1 % (sezónne očistená). Miera zamestnanosti (vekovej skupiny 20 – 64 rokov) podporená vytvorením približne 50 000 nových pracovných miest v porovnaní s tretím štvrtkom 2017 sa v treťom štvrtroku 2018 zvýšila na 72,5 % a mzdy naďalej rástli vysokým tempom. Napriek týmto zlepšeniam pretrvávajú významné rozdiely medzi regiónmi a medzi ženami a mužmi, pokiaľ ide o úroveň zamestnanosti a voľné pracovné miesta. Miera nezamestnanosti zostáva naďalej pomerne vyššia v troch regiónoch južného a východného Slovenska.

Graf 3.3.1: Miera nezamestnanosti podľa regiónov v decembri 2018

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Demografické trendy a nové výrobné procesy budú mať na pracovný trh významný vplyv.

Hoci sa má počet obyvateľov v celej krajine v dlhodobej perspektíve (do roku 2035) znižovať, podľa prognózy sa najviac zníži v regiónoch, ktoré už zápasia s nedostatkom pracovných síl (s výnimkou Bratislavy). Takisto sa odhaduje, že 33 % všetkých pracovných miest na Slovensku je vysoko automatizovateľných a ďalších 31 % je ohrozených podstatnou zmenou spôsobu ich vykonávania (OECD, 2018a). V súhrne tieto

odhady naznačujú, že ohrozené sú takmer dve tretiny pracovných miest, čo je najvyššia miera spomedzi krajín Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj. K vytváraniu nových pracovných miest môže prispieť aj automatizácia. Vyžaduje si to značné investície do prispôbenia sa novým nárokom trhu práce, ktoré si vyžadujú nové a pokročilejšie typy zručností a kvalifikácií (Európska komisia, 2018g). Vyššími než základnými digitálnymi zručnosťami v súčasnosti disponuje len 33 % Slovákov.

Počet voľných pracovných miest sa zvyšuje.

Zamestnávateľia uvádzajú, že majú čoraz väčšie ťažkosti nájsť zamestnancov s požadovanou kvalifikáciou. Voľné pracovné miesta evidované na úradoch práce tento zvyšujúci sa trend potvrdzujú. V uplynulých dvoch rokoch sa počet voľných pracovných miest zdvojnásobil a v septembri 2018 dosiahol 84 000. Veľká väčšina voľných pracovných miest v roku 2017 sa sústreďovala vo verejnej správe (22,6 %), výrobe (16,3 %), obchode (8,9 %) a doprave (8,7 %). Pomery voľných pracovných miest sa medzi jednotlivými regiónmi výrazne líšia so zreteľnou negatívnou koreláciou s mierou nezamestnanosti (graf 3.3.1). V decembri 2017 sa tento pomer pohyboval od 1,25 v Bratislave po len priemernú hodnotu 0,13 v Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom regióne.

Rastúci dopyt po pracovnej sile prilákal značné počty migrujúcich pracovníkov.

V septembri 2018 na Slovensku pracovalo 65 000 cudzincov, čo je oproti roku 2017 zvýšenie o 40 %. Od roku 2016 medzi prisťahovalcami prevládajú štátni príslušníci krajín mimo EÚ, najmä zo Srbska a Ukrajiny, ktorí teraz tvoria približne polovicu všetkých zahraničných pracovníkov (Ministerstvo financií, 2018g). Od mája 2018 Slovensko zjednodušilo požiadavky na zamestnávanie migrantov z tretích krajín, keď zaviedlo zjednodušený postup na obsadzovanie pracovných miest označené za nedostatkové v okresoch, kde sa miera nezamestnanosti pohybuje pod hranicou 5 % (maximálne 30 % zamestnancov na podnik). Prílev zahraničných pracovníkov pravdepodobne plne neuspokojí rastúci dopyt po pracovnej sile, čo poukazuje na význam riešenia domácich prekážok brániacich vyššej účasti na trhu práce.

Rámček 3.3.1: Monitorovanie výkonnosti vzhľadom na Európsky pilier sociálnych práv

Európsky pilier sociálnych práv má slúžiť ako kompas obnovenej konvergencie vedúcej k lepším pracovným a životným podmienkam v Európskej únii¹. Stanovuje sa v ňom dvadsať základných zásad a práv v oblasti rovnakých príležitostí a prístupu na trh práce, spravodlivých pracovných podmienok a sociálnej ochrany a začlenenia.

Slovensko čelí určitým výzvam v súvislosti s ukazovateľmi sociálneho prehľadu, o ktorý sa opiera Európsky pilier sociálnych práv. Napriek zlepšeniu je miera dlhodobej nezamestnanosti naďalej vysoká. Vplyv sociálnych transferov na znižovanie chudoby sa zhoršil a predčasné ukončovanie školskej dochádzky je na vzostupe. Pozitívom však je, že príjmová nerovnosť a podiel obyvateľov ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením sú na nízkej úrovni a zamestnanosť i nezamestnanosť sa rýchlym tempom zlepšujú. Prístup k verejným službám vrátane zdravotnej starostlivosti je ťažký najmä v niektorých regiónoch, čo negatívne vplýva na sociálne začlenenie znevýhodnených skupín.

SOCIÁLNY PREHĽAD - SLOVENSKO		
Rovnaké príležitosti a prístup na pracovný trh	Predčasné ukončenie školskej dochádzky a odbornej prípravy (% populácie vo veku 18-24)	Treba sledovať
	Rozdiel v zamestnanosti žien a mužov	Lepšie než priemer
	Pomer príjmov horného a dolného kvintilu (S80/S20)	Najlepšie výsledky
	Riziko chudoby alebo sociálneho vylúčenia (v %)	Lepšie než priemer
	Miera NEET u mladých ľudí (% celkovej populácie vo veku 15-24)	Priemer
Dynamické pracovné trhy a spravodlivé pracovné podmienky	Miera zamestnanosti (% populácie vo veku 20-64)	Priemer
	Miera nezamestnanosti (% populácie vo veku 15-74)	Priemer
	Dlhodobá nezamestnanosť (% populácie vo veku 15-74)	Treba sledovať
	Rast HDPD na obyvateľa	Priemer
	Čistý príjem jedného pracovníka na plný úväzok, ktorý zarába priemernú mzdu	Kritická situácia
Sociálna ochrana a začlenenie	Vplyv sociálnych transferov (iných než dôchodkov) na znižovanie chudoby	Priemer
	Deti do 3 rokov vo formálnej starostlivosti	Kritická situácia
	Subjektívne neuspokojená potreba lekárskej starostlivosti	Priemer
	Úroveň digitálnych zručností jednotlivcov	Priemer

Členské štáty sú klasifikované podľa štatistickej metodiky, na ktorej sa dohodli výbory EMCO a SPC. Táto metodika spoločne skúma úroveň a zmeny ukazovateľov v porovnaní s príslušnými priemerami EÚ a zaraduje členské štáty do siedmych kategórií (počínajúc "najlepšími výsledkami" až po "kritickú situáciu"). Krajina môže byť napríklad označená ako "lepšie než priemer", ak sa úroveň daného ukazovateľa približuje k priemeru EÚ, no rýchlo sa zlepšuje. Podrobné údaje o metodike sa nachádzajú v návrhu spoločnej správy o zamestnanosti za rok 2019, COM (2018)761 final. Údaje aktualizované k 29. januáru 2019.

NEET: nie sú zamestnaní, nevytvárajú sa ani sa nezúčastňujú na odbornej príprave;

harmonizovali učebné plány pre žiakov v duálnom vzdelávaní a žiakov mimo duálneho vzdelávania, ktorí získavajú rovnakú kvalifikáciu. Tieto zmeny viedli k štvornásobnému zvýšeniu počtu nových zápisov učňov, a to zo 422 v školskom roku 2015 – 2016 na 1 615 v školskom roku 2018 – 2019.

Zapojenie detí do vzdelávania a starostlivosti v rannom detstve je naďalej nízke. Menej ako 2 % detí vo veku do 3 rokov sa nachádza vo formálnej starostlivosti o deti v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 33 %, ako sa na to poukazuje v sociálnom prehľade. Je to predovšetkým výsledkom veľkorýsých podmienok materskej dovolenky, ako aj nedostatočnou dostupnosťou služieb starostlivosti o deti. V školskom roku 2017 – 2018 bol zaznamenaný výrazný prebytok v dopyte po miestach v detských škôlkach, keď bolo na každých 100 zápisov zamietnutých 7,7 žiadostí. Situácia dosiahla obzvlášť kritické rozmery v dvoch najväčších mestách, Bratislave a Košiciach, kde miera zamietnutých žiadostí bola 27 % v prvom prípade a 12 % v druhom (IFP, 2018).

Program duálneho odborného vzdelávania a prípravy bol zavedený v roku 2015. Jeho cieľom bolo vo vzťahu k potrebám spoločnosti zvýšiť relevantnosť odborného vzdelávania a prípravy a vo vzťahu k žiakom jeho prítťažnosť. Hoci program vzbudil u zamestnávateľov značnú pozornosť, medzi žiakmi vyvolal len nepatrný záujem. Ďalšou novelizáciou v roku 2018 sa zvýšil mzdový strop produktívnej práce žiakov, pričom za daňovo odpočítateľnú sa uznala len mzda do výšky 100 % minimálnej mzdy. Zabezpečením plného finančného krytia na jednotlivca v prípade zúčastnených inštitúcií sa odstránili prekážky, ktoré školám bránili zapájať sa do odborného vzdelávania a prípravy. Napokon sa

¹ Európsky pilier sociálnych práv 17. novembra 2017 vyhlásili Európsky parlament, Rada a Európska komisia: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_en

Dlhodobá nezamestnanosť je naďalej vážnym problémom. Miera dlhodobej nezamestnanosti (ako podiel na ekonomicky činnom obyvateľstve) sa v treťom štvrtroku 2018 medziročne znížila o jeden percentuálny bod na 4,0 % (109 000 osôb),

čo je výrazne nad priemerom EÚ (2,9 %). Priemerná dĺžka nezamestnanosti patrila medzi najvyššie v EÚ. Z toho, že podiel dlhodobo nezamestnaných na všetkých nezamestnaných osobách je 60 %, vyplývajú štrukturálne problémy

súvisiace najmä s dosahovaným stupňom vzdelania, nízkou vnútroštátnou mobilitou a regionálnymi rozdielmi v oblasti pracovných príležitostí. V roku 2017 bolo 23,1 % nízkokvalifikovaných osôb bez práce viac než rok v porovnaní so 4,6 % priemerne kvalifikovanými osobami a 1,7 % vysokokvalifikovanými osobami. Takmer 60 % nízkokvalifikovaných dlhodobo nezamestnaných sú osoby do 29 rokov, čo odráža zvyšujúcu sa mieru nedokončenia školskej dochádzky. Tri štvrtiny dlhodobo nezamestnaných sa sústreďuje v troch regiónoch – Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom.

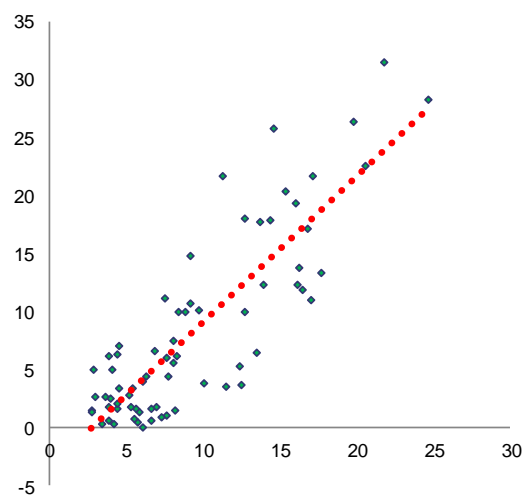
Podiel mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní ani nie sú v procese vzdelávania a odbornej prípravy, sa znižuje, hoci z vysokej úrovne.

V roku 2017 bol tento podiel (veková skupina 15- až 29-ročných) 16 %, teda nad priemerom EÚ (13,4 %). V druhom štvrťroku 2018 sa tento podiel vo vekovej skupine 15- až 24-ročných znížil na 11 %, čo je mierne nad priemerom EÚ (10,5 %). Nezamestnanosť mládeže (vo veku 15 – 24 rokov) sa znižovala rýchlejším tempom (medziročne o 4 percentuálne body) a vo štvrtom štvrťroku 2018 dosiahla 14,2 %, čo je pod priemerom EÚ. K tomuto pozitívnemu trendu prispela iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí. Ku koncu októbra 2018 zabezpečila aktivity pre viac ako 48 000 mladých ľudí, z ktorých dve tretiny potom pokračovali v iných vzdelávacích aktivitách, odbornej príprave alebo zamestnaní. Je preto dôležité, aby sa v investíciách v tejto oblasti pokračovalo.

Situácia rómskeho obyvateľstva na trhu práce je obzvlášť slabá. Odhaduje sa, že Rómovia, ktorí prevažne žijú vo vidieckych oblastiach, tvoria takmer 8 % celkového obyvateľstva (UNDP, 2014), pričom približne polovica z nich žije v marginalizovaných rómskych komunitách. Na okresnej úrovni existuje vzájomná súvislosť medzi podielom Rómov na celkovom obyvateľstve a mierou nezamestnanosti (graf 3.3.2). V roku 2016 sa miera nezamestnanosti medzi Rómami odhadovala na 48 %, pričom len asi 25 % Rómov vo veku 20 – 64 rokov vykonávalo „platenú prácu“ (FRA, 2016). Situácia je problematickejšia medzi obyvateľmi marginalizovaných rómskych komunit, v prípade ktorých miera zamestnanosti bola 20,7 % (16 % u žien a 26 % u mužov). Úroveň zamestnanosti je nestabilná, pričom prevládajú dočasné pracovné zmluvy a sezónne

práce (Ministerstvo financií, 2018b). Nedostatočne inkluzívny vzdelávací systém a diskriminácia na trhu práce (FRA, 2016) prispievajú k etnickej segmentácii trhu práce a nepriaznivým výsledkom rómskeho obyvateľstva v oblasti zamestnanosti.

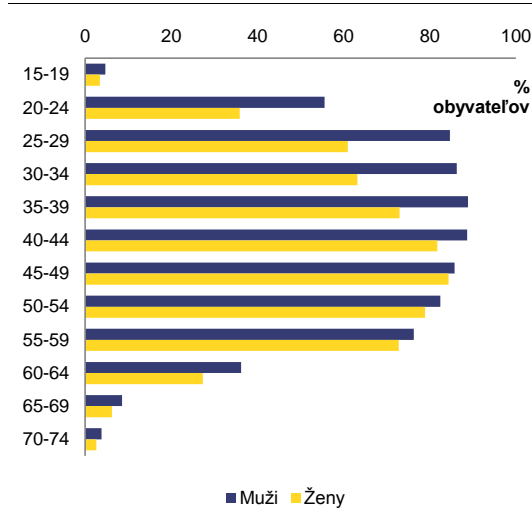
Graf 3.3.2: Súvislosť medzi mierou nezamestnanosti (% na osi x, 1. štvrťrok 2017) a podielom rómskeho obyvateľstva (% na osi y)

Zdroj: Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy na základe údajov Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a Atlas rómskych komunit z roku 2013

Rodový rozdiel v zamestnanosti sa znižuje, ale zamestnanosť žien v reprodukčnom veku sa nezlepšuje. Rodový rozdiel v zamestnanosti sa v roku 2017 znížil o 1,4 percentuálneho bodu na 12,8 %, čo je nad priemerom EÚ na úrovni 11,5 %. Toto zlepšenie bolo predovšetkým dôsledkom vyššej miery zamestnanosti žien vo veku 45+. Oproti tomu sa miera zamestnanosti žien vo veku 25 – 34 rokov znížila, čo prispelo k rozšíreniu medzery v tejto vekovej kategórii, ktorá predstavuje viac než 20 percentuálnych bodov (graf 3.3.3). Celkový rozdiel v odmeňovaní žien a mužov je na úrovni 19 %, čo je nad priemerom EÚ (16,2 %). Prispieva k tomu veľmi nízka účasť malých detí na starostlivosti o deti, obmedzené využívanie pružných foriem organizácie práce a obmedzené opatrenia na podporu podnikateľiek.

Graf 3.3.3: Miera zamestnanosti podľa vekovej skupiny a pohlavia za rok 2017

Zdroj: Eurostat

Na podporu účasti žien na trhu práce boli prijaté nové opatrenia. Nový legislatívny rámec v oblasti starostlivosti o deti nadobudol účinnosť v januári 2018. Rozšíril sa ním prístup k starostlivosti o deti pre nezamestnaných rodičov pod podmienkou, že ich dieťa neobsadí miesto dieťaťa, ktorého rodičia sú zamestnaní alebo študujú. Slovensko sa zaviazalo, že v rokoch 2014 – 2020 použije finančné prostriedky EÚ na vybudovanie alebo obnovu 500 zariadení starostlivosti o deti s dôrazom na prístup k starostlivosti o deti pre marginalizovaných Rómov⁽²⁴⁾. Výstavba týchto zariadení prebieha, na vyriešenie neuspokojeného dopytu však treba väčšie investície.

Politika trhu práce

Výdavky na aktívne politiky trhu práce sú jedny z najnižších v EÚ. Verejné výdavky na aktívne politiky trhu práce v roku 2017 dosiahli úroveň 0,2 % HDP. Pri ich uskutočňovaní sa zohľadňujú existujúce regionálne rozdiely, keďže 62 % rozpočtu a 66 % všetkých zodpovedajúcich umiestnení do zamestnania sa zamerali na tri regióny s najvyššou mierou nezamestnanosti. Prevládajúcim opatrením aktívnej politiky trhu práce boli stimuly v oblasti zamestnanosti, a to najmä dotovaním pracovných miest (84 % rozpočtu). Štvrtina rozpočtu sa zamerala na osoby so zdravotným postihnutím. Okrem toho sa

⁽²⁴⁾ Na základe ukazovateľov vytýčených v rámci operačného programu Ľudské zdroje a Integrovaného regionálneho operačného programu.

značné finančné prostriedky vynaložili na aktivačné práce (programy verejnoprospešných prác), ktoré nezahŕňajú zvyšovanie úrovne zručností. Naopak, opatrenia v oblasti odbornej prípravy a vzdelávania sa využívajú okrajovo a vyžadujú si ďalšie investície.

Zameranie aktívnych politik trhu práce na znevýhodnené skupiny je naďalej problémom.

Výskum, ako napríklad analýza v rámci projektu „Hodnota za peniaze“ týkajúca sa verejného systému zamestnanosti z roku 2016 alebo hodnotenie *ex-post* (KPMG, 2018), poukazuje na niekoľko slabín. Patrí medzi ne chýbajúci prístup zameraný na nízkokvalifikované osoby, najmä marginalizované rómske komunity, ktoré sa namiesto toho zvyčajne zapájajú do programov verejnoprospešných prác s nízkou mierou prechodu na primárny trh práce. Takisto chýbajú systémy včasnej intervencie a profilovanie zostáva na základnej úrovni. Do zabezpečovania aktívnej politiky trhu práce je zapojený malý počet mimovládnych poskytovateľov.

Pri vykonávaní akčného plánu na integráciu dlhodobo nezamestnaných sa dosahuje pokrok.

Na všetkých úradoch práce boli posilnené jednotné kontaktné miesta. Zaviedli sa dohody o pracovnej integrácii, ktoré okrem iného zahŕňajú zmenu profesijného smerovania, vzdelávacie činnosti a sociálne poradenstvo. K septembru 2018 túto dohodu podpísalo 61 500 dlhodobo nezamestnaných. V novembri 2016 bol prijatý akčný plán na obdobie dvoch rokov, investície do tejto skupiny osôb sú však naďalej jednou z priorit.

Vzdelávanie dospelých je pod priemerom EÚ.

V roku 2017 sa len 3,4 % dospelých zúčastňovalo na formálnom alebo neformálnom vzdelávaní alebo odbornej príprave, čo je jedna z najnižších mier v EÚ (priemer EÚ je 10,9 %).⁽²⁵⁾ Vzdelávanie dospelých sa podporuje hlavne v rámci aktívnych politik trhu práce a prevažne sa opiera o financovanie EÚ (70 % celkového finančného krytia v roku 2015).

Sektor sociálneho hospodárstva je naďalej nedostatočne rozvinutý, boli však prijaté opatrenia na stimulovanie jeho rastu.

⁽²⁵⁾ Ako to potvrdili výsledky referenčného porovnávania v oblasti vzdelávania a zručností dospelých, ktoré uskutočnil Výbor pre zamestnanosť, pozri návrh spoločnej správy o zamestnanosti z roku 2019.

sociálneho hospodárstva bolo v roku 2017 zamestnaných len 2,1 % pracujúcich obyvateľov, čo je výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 6,8 %. Medzi významné pretrvávajúce prekážky patrí: a) nedostatok finančného kapitálu a podnikateľských zručností medzi obyvateľstvom; b) nedostatočná koordinácia politiky s verejnými službami zamestnanosti; c) nedostatočné začlenenie sociálnych hľadísk do postupov verejného obstarávania a d) obmedzený prístup k dôstojnému bývaniu. Sociálne podniky v znevýhodnených regiónoch takisto zápasia s nízkou kúpou silou miestneho obyvateľstva (Škobla, D. a i., 2018). V zákone o sociálnej ekonomike a sociálnom podnikaní z marca 2018 sa stanovuje nový právny rámec, ktorým by sa mali umožniť väčšie investície v tomto sektore.

Uľahčenie prístupu k osobnému konkurzu prináša pozitívne výsledky. Riziko, že sa príjmy stanú predmetom zabavenia majetku, odrádza tých, ktorí majú dlhy, od účasti na pracovnom trhu, čím sú následne ešte viac marginalizovaní bezdomovci, dlhodobo nezamestnaní a Rómovia. Revízia zákona o konkurze a reštrukturalizácii, ktorá sa uskutočnila v priebehu rokov 2017 a 2018, uľahčila osobné konkurzné konanie. Počas prvých ôsmich mesiacov roka 2018 sa uskutočnilo o 71 % viac oddlžení než počas celého roka 2017. Žiadateľom pomáha Centrum právnej pomoci pôsobiace v rámci ministerstva spravodlivosti. Riešenie zadlženosti má takisto význam pri riešení nedeklarovanej práce, ktorá je podľa odhadov vyššia než priemer EÚ: 13,4 % celkových vstupov práce je v tieňovej ekonomike. Zodpovednosť za riešenie nedeklarovanej práce je roztrieštená, keďže je rozdelená medzi viacero ministerstiev (Platforma nedeklarovanej práce, 2018). Od januára 2019 sa minimálna mzda zvýšila na 520 EUR (zo 480 EUR), čo môže stimulovať prechod k deklarovanej práci.

Sociálny dialóg

Sociálny dialóg v rámci tripartity prebieha pomerne dobre, obmedzené kapacity sociálnych partnerov sú však zdrojom znepokojenia. Sociálni partneri sa naďalej pomerne dobre zapájajú do tvorby opatrení a politík trhu práce. Pokiaľ však ide o členstvo v organizáciách zastupujúcich slovenských sociálnych partnerov, je naďalej počtom jedno z najnižších v EÚ (OECD, J. Visser, 2016). Hoci sú analytické kapacity možno obmedzené, budovanie kapacít nie je jedným z formálnych záväzkov vlády. Miesto toho je plne

závislé od projektovo založenej podpory z Európskeho sociálneho fondu. V súvislosti s organizáciami zastupujúcimi sociálnych partnerov sa takisto uskutočnili určité štrukturálne zmeny. Novým členom tripartitnej Hospodárskej a sociálnej rady sa v auguste 2018 stala Asociácia priemyselných zväzov. V októbri 2018 bol zriadený nový jednotný slovenský odborový zväz, ktorý okrem iných zastupuje zamestnancov zo zdravotníctva, školstva a polície.

Sociálne začlenenie a zmierňovanie chudoby

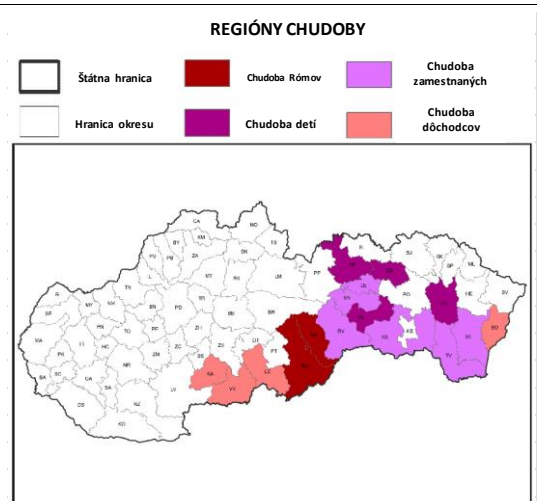
Hoci sa v dôsledku výrazného hospodárskeho rastu ďalej znižovala chudoba, výrazné regionálne rozdiely pretrvávajú. Podiel obyvateľov ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením v roku 2017 sa ďalej znížil na 16,3 % (856 200 občanov), čo je výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 22,4 %. Pomerne vyšší podiel sa uvádza medzi deťmi vo veku do 16 rokov (22,2 %). Napriek výraznému hospodárskemu rastu sa miera chudoby zamestnaných osôb nezmenila (na úrovni 6,3 % celkového pracujúceho obyvateľstva v porovnaní so 6,2 % v roku 2012). Chudoba je výrazne vyššia vo viacerých okresoch južného a východného Slovenska, najmä v tých, kde žije veľký počet osôb v marginalizovaných rómskych komunitách, kde je vysoký podiel menších obcí s prevažne starším obyvateľstvom, kde je vysoký podiel chudobných mladých ľudí alebo kde je vysoká miera chudoby zamestnaných osôb (pozri graf 3.3.4). Z toho vyplýva potreba cielených investícií vrátane potravinovej a základnej materiálnej pomoci. Okrem toho sa naďalej zvyšuje riziko chudoby v domácnostiach kvázi nezamestnaných osôb, ktoré v roku 2017 dosiahlo úroveň 79,9 %, čo je výrazne nad priemerom EÚ.

Nedostatky v sociálnych záchranných sieťach a sociálnom zabezpečení pretrvávajú. Primeranosť dávok minimálneho príjmu je pod priemerom EÚ. ⁽²⁶⁾ Celkové zlepšenie situácie na trhu práce takisto prispelo k poklesu počtu príjemcov podpory minimálneho príjmu. Počet príjemcov podpory minimálneho príjmu sa v roku 2017 ďalej znížil na mesačný priemerný počet 87 727 osôb (o 16,9 %

⁽²⁶⁾ Podľa referenčného porovnávania v oblasti programov podpory minimálneho príjmu, ktoré prebehlo v rámci Výboru pre sociálnu ochranu; pozri návrh spoločnej správy o zamestnanosti 2019.

v porovnaní s rokom 2016), z ktorých je 57 725 evidovaných na úrade práce, pričom dostávajú priemernú mesačnú dávku vo výške 134,62 EUR. Približne 70 % osôb ohrozených chudobou nemalo v roku 2017 prístup k dávke minimálneho príjmu (Ministerstvo financií a i., 2018f). Príspevok na bývanie je mimoriadne nízky (89 EUR pre dvoch a viacerých rodinných príslušníkov) a týka sa len zanedbateľnej časti nákladov na bývanie na napätom slovenskom trhu s bývaním. Kritériá oprávnenosti na získanie dávok v nezamestnanosti sú navyše napriek určitému zmierneniu požiadaviek v roku 2018 naďalej prísne. ⁽²⁷⁾ To sa potom prejavuje v tom, že dávky v nezamestnanosti sa na krátkodobo nezamestnaných vzťahujú v pomerne malom rozsahu.

Graf 3.3.4: Chudobné regióny

Zdroj: Michálek, Madajová, Veselovská, 2016

Odmeňovanie sociálnych pracovníkov je napriek zvýšeniu naďalej nízke, čo znižuje príťažlivosť tohto povolania. Priemerná mesačná hrubá mzda sociálnych pracovníkov, ktorí musia mať ukončené magisterské štúdium, v druhom štvrtroku 2018 dosahovala 920 EUR, teda o 14 % viac než v roku 2016 (Trexima, 2018). Naproti tomu absolvent magisterského štúdia zarábala v súkromnom sektore v priemere 1 800 EUR v poslednom štvrtroku 2017 a vo verejnom sektore 1 194 EUR (Trexima, 2017). Zárobky terénnych sociálnych a zdravotných

⁽²⁷⁾ Zlé výsledky vo sfére dávok v nezamestnanosti na Slovensku potvrdzujú aj výsledky referenčného porovnávania (ktoré bolo vykonané v rámci Výboru pre zamestnanosť) v tejto oblasti a v oblasti aktívnych politík trhu práce. Podrobnosti sa nachádzajú v návrhu spoločnej správy o zamestnanosti na rok 2019.

pracovníkov, ktorí sú často pracovníkmi prvého kontaktu, sú dokonca nižšie. Ich priemerná mzda v druhom štvrtroku 2018 bola 726 EUR, čo je pod priemerom 1 001 EUR, ktorý zarábajú absolventi stredných škôl (posledný štvrtrok 2017). Okrem toho je sociálna práca málo atraktívna a v spoločnosti požíva nízke uznanie. Tieto faktory negatívne vplyvajú na ochotu uchádzať sa o voľné pracovné miesta v tomto sektore, v dôsledku čoho sa pociťuje citelný nedostatok sociálnych pracovníkov (Škobla a i., 2015).

Z perspektívy EÚ čelia staršie osoby nízkemu riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia. Miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia u osôb vo veku 65+ rokov bola v roku 2017 na úrovni 12,1 %, čo je výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 18,2 %. Starší ľudia však zvyčajne vynakladajú väčšiu časť svojho príjmu na zaplatenie účtov za kúrenie a častejšie bývajú v obydliach s nedostatočným vykurovaním (Európska komisia, 2018). V roku 2015 bol zavedený minimálny dôchodok, ale len v prípade osôb, ktoré preukážu najmenej 30 rokov kvalifikovaného obdobia dôchodkového poistenia. Viac než 70 % samostatne zárobkovo činných osôb hradí príspevky na dôchodok z tzv. minimálneho vymeriavacieho základu. To môže mať negatívny vplyv na primeranosť ich dôchodkov.

Hoci sa dopyt po dlhodobej starostlivosti zvyšuje, poskytovanie služieb je naďalej obmedzené. Verejné výdavky na dlhodobú starostlivosť v roku 2016 predstavovali 0,9 % HDP, čo je výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 1,6 %. O zodpovednosť sa delia sociálny systém a systém zdravotnej starostlivosti, v dôsledku čoho tu pôsobia rôzne organizácie a využívajú sa rôzne zdroje financovania, a vytvára sa tak prekážka účinnej koordinácii. Zoznamy čakateľov na miesta v inštitúciách sú dlhé a kvalita služieb sa považuje za nízku, zatiaľ čo náklady na súkromné zariadenia sú všeobecne veľmi vysoké (Giorno, C. – Londáková, K., 2017c). Prechod od inštitucionálnej ku komunitnej starostlivosti a nezávislému životu postupuje pomaly. Keďže podľa prognózy sa má index ekonomickej závislosti poproduktívnej zložky výrazne zvýšiť v období do roku 2070 (o 21,7 percentuálneho bodu oproti priemernému zvýšeniu v EÚ o 13,6 percentuálneho bodu), budú potrebné značné investície na uspokojenie zvyšujúceho sa dopytu po kvalitnej dlhodobej starostlivosti.

Pri prechode od inštitucionálnej starostlivosti ku komunitnej podpore osôb so zdravotným postihnutím sa dosahuje obmedzený pokrok.

Vykonávanie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím bráni nejasné rozdelenie povinností a chýbajúca spolupráca medzi správnymi orgánmi na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni. Chýba tu prístup založený na národnej stratégii, čo spôsobuje, že vedenie na celoštátnej úrovni je obmedzené a absentuje výmena osvedčených postupov, prevláda nízka informovanosť verejnosti a nedostatočná angažovanosť zamestnancov existujúcich inštitúcií (FRA, 2018). Využívanie finančných prostriedkov EÚ, ktoré sú nevyhnutné pre nasmerovanie účinnej transformácie existujúcich inštitúcií, je v súčasnosti nedostatočne koordinované (Cangár, M. – Machajdková, M., 2018). V júli 2018 viacero odborníkov a mimovládnych organizácií adresovalo predsedovi vlády otvorený list, v ktorom poukázali na chýbajúci pokrok pri vykonávaní tohto dohovoru.

Deinštitucionalizácia náhradnej starostlivosti o deti vykazuje určité nedostatky a prechádza transformáciou. Koncom roka 2017 sa približne 14 000 detí nachádzalo v náhradnej starostlivosti, z ktorých bolo 37 % bolo umiestnených do ústavnej starostlivosti s priemernou dĺžkou pobytu v detskom domove mierne nad 4 roky. Najčastejším dôvodom intervencie je chýbajúca bezpečnosť bývania. Pokiaľ ide o dostatočne odborne pripravený a odmeňovaný personál, existujúca ústavná starostlivosť naďalej trpí nedostatočnými zdrojmi. Predstavuje to prekážku brániacu efektívnemu uplatňovaniu individuálneho prístupu k deťom a im rodinám (Fico, 2017). Zmena zákona o sociálno-právnej ochrane detí a sociálnej kuratele, ktorá nadobudla účinnosť v apríli 2018, je dôležitým reformným krokom k zlepšeniu opatrení v oblasti prevencie s cieľom predchádzať umiestňovaniu detí do ústavnej starostlivosti. Naďalej však chýba systém monitorovania a hodnotenia na posúdenie efektívnosti intervencií. Prevencia umiestňovania detí so zdravotným postihnutím do ústavnej starostlivosti na dlhšiu dobu si bude vyžadovať špecializované nadväzujúce investície.

Sociálne bývanie je naďalej nedostatočne rozvinuté. Nízka dostupnosť

nájomného/sociálneho bývania negatívne vplyva na účinnosť sociálnych politík, ktoré sa zameriavajú na sociálne znevýhodnené a vylúčené

osoby a osoby so zdravotným postihnutím, a bude si vyžadovať značné investície. Zabezpečením sociálneho bývania pre určité skupiny obyvateľstva by sa dosiahli úspory vo verejných rozpočtoch. Týka sa to obzvlášť rodín a slobodných matiek s deťmi v ústavnej starostlivosti, v prípade ktorých by zlúčenie rodiny poskytnutím primeraného sociálneho bývania bolo menej nákladné, než aby deti zostali v ústavnej starostlivosti (Csomor, G., 2017). Okrem chýbajúcej infraštruktúry neexistuje na vládnej úrovni stratégia na znižovanie bezdomovectva a predchádzanie mu, pričom úlohy v tejto oblasti zväčša spočívajú na mestách. Chýbajúci koordinovaný prístup dokonca vedie k prípadom, keď sa zariadenia umožňujúce 24-hodinový pobyt menia na nocľahárne, pretože takéto zariadenia majú stabilnejší prístup k finančným prostriedkom z ministerstva práce. Konceptie bezdomovectva alebo situácie nevhodného bývania sú v právnych predpisoch takisto veľmi neurčito vymedzené.

Chýbajúci prístup k službám často obmedzuje životné podmienky v marginalizovaných rómskych komunitách. V prípade rómskych marginalizovaných komunít⁽²⁸⁾ naďalej pretrvávajú potreba investícií a podpory, aby sa zabezpečil prístup k základným službám vrátane vody, kanalizácie, energie, dopravy a iná vybavenosť. V súčasnosti prebieha revízia atlasu rómskych komunít (UNDP, 2014), ktorý mapuje existujúcu infraštruktúru a vybavenosť a v ktorom sa rozvíja štatistické zisťovanie životných podmienok, pričom údaje sa očakávajú v roku 2019. Rozsiahlemu systematickému pokroku bráni nedostatok sociálneho bývania. Hoci sa v reakcii na projekty mimovládneho sektora založené na mikropôžičkách a svojpomocnej výstavbe, ako aj na najnovšiu zverejnenú výzvu financovanú EÚ očakáva určité zlepšenie, kľúčový význam budú mať ďalšie investície do nesegregovaného sociálneho bývania.

Zdravotná situácia v marginalizovaných rómskych komunitách je horšia než v prípade väčšinového obyvateľstva. Je to odrazom nižšej dostupnosti zdravotníckych služieb (UNDP, 2014). Stredná dĺžka života Rómov je 70 rokov, teda

⁽²⁸⁾ Týka sa to územne segregovaných osád, ktoré často nie sú napojené na verejnú inžiniersku sieť a ktorých populácia sa odhaduje na 74 000 osôb (18,4 % všetkých Rómov na Slovensku), ako aj polosegregovaných osád na okraji obcí (95 000 obyvateľov, ktorí predstavujú 23,6 % rómskeho obyvateľstva) a/alebo v rámci obcí (približne 46 000 obyvateľov, teda 11,5 % rómskeho obyvateľstva) (UNDP, 2014).

o šesť rokov menej než u majoritného obyvateľstva. Úmrtnosť dojsť je u Rómov takmer trojnásobná v porovnaní s väčšinovým obyvateľstvom (12,3 oproti 4,2 na 1 000 dojsť; Ministerstvo financií, 2018a). Hoci bolo možné pozorovať pozitívne presahy v rámci iniciatívy „Zdravé regióny“ financovanej z EÚ, aby sa zabezpečili trvalé zlepšenia, je nevyhnutné zaviesť funkciu zdravotníckych mediátorov (pričom by sa získavali spomedzi členov rómskych komunít) a trvale investovať do tejto oblasti.

Slovensko od roku 2011 čelí zvyšujúcemu sa prílevu prisťahovalcov a výzvam v súvislosti s ich dobrou integráciou. Cudzinci sa sústreďujú najmä v regiónoch s najväčším nedostatkom pracovnej sily. Približne tri štvrtiny prisťahovalcov na Slovensku prebývajú viac než tri roky (Ministerstvo financií, 2018c), čo poukazuje na potrebu účinnejších investícií do dlhodobých opatrení v oblasti integrácie. Problémy pretrvávajú v súvislosti s účinnejším prístupom k sociálnym a zdravotníckym službám, diskrimináciou na trhu s bývaním, dostupnosťou cenovo dostupných kurzov slovenského jazyka a chýbajúcou koordináciou medzi orgánmi na ústrednej a miestnej úrovni (Plavnická, J. – Šlosár, D., 2017).

Vzdelanie a kvalifikácie

Výsledky v oblasti vzdelávania sú nedostatočné a ďalej sa zhoršujú a zároveň odhaľujú výrazné regionálne a sociálno-ekonomické rozdiely. Podľa prieskumu v rámci Programu pre medzinárodné hodnotenie žiakov (PISA) je podiel žiakov dosahujúcich podpriemerné výsledky vyšší, než je priemer EÚ vo všetkých testovaných oblastiach – čítaní, matematike a prírodných vedách (OECD, 2016). Z celoštátnych testov na základných školách vyplývajú veľké rozdiely vo výsledkoch v rámci krajiny. Najhoršie výsledky boli zaznamenané v Košickom, Prešovskom a Banskobystrickom kraji, zatiaľ čo žiaci z Bratislavy dosiahli najlepšie výsledky (NUCEM, 2017). Výsledky žiakov zo znevýhodnených skupín obyvateľstva boli v porovnaní s ich rovesníkmi o polovicu horšie (Ministerstvo školstva, 2018).

Výdavky na školstvo sú naďalej nízke a premietajú sa do nízkych miezd učiteľov a nedostatočného vyučovacieho vybavenia vrátane oblasti digitálnych zručností. Výdavky na školstvo ako podiel na HDP poklesli zo 4,1 % v roku 2014 na 3,8 % v roku 2016, pretože verejné

výdavky nedokázali udržať tempo so svižným rastom v celkovom hospodárstve. Výdavky na školstvo merané vo vzťahu k celkovému verejnému rozpočtu v roku 2016 dosiahli 9,3 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 10,2 %.

Bol prijatý nový „národný program reforiem v oblasti vzdelávania a výchovy“. V dlho očakávanom programe reforiem a súvisiacom akčnom pláne na roky 2018 – 2019, ktorý bol prijatý v júni 2018, boli navrhnuté zmeny týkajúce sa začlenenia znevýhodnených žiakov a posilnenia výsledkov v oblasti vzdelávania. Stratégia je založená na politickom rámci s odhadovaným rozpočtom vo výške 15 miliárd EUR do roku 2027, pričom podľa očakávaní majú finančné prostriedky EÚ zohrávať významnú úlohu. V nadchádzajúcich dvoch rokoch majú byť prioritou mzdy učiteľov, a to najmä mladých učiteľov, a zvyšovanie počtu miest v detských škôlkach. Plánujú sa opatrenia na zvýšenie počtu odborného personálu v školách, zníženie administratívnej záťaže a podporu využívania digitálnych technológií. Treba naďalej dozerat' a podrobne monitorovať, či plánované opatrenia prinášajú očakávané výsledky. Stále však treba uskutočniť dodatočné reformné opatrenia, ktoré budú zahŕňať aj odbornú prípravu učiteľov a kontinuálny profesijný rozvoj.

Učiteľské povolanie čoraz viac trpí nedostatkom uznania, mzdy sú naďalej nízke a príležitosti na profesijný rozvoj sú nedostatočné. Napriek postupnému zvyšovaniu miezd učiteľské povolanie stále nie je atraktívne. Priemerné platy učiteľov značne zaostávajú za priemernými mzdami vysokoškolsky vzdelaných osôb na Slovensku, ktoré pracujú na plný pracovný čas. Učiteľia vyšších stredných škôl, ktorí pracujú vo verejných inštitúciách, v priemere zarábajú len 64 % zo mzdy pracovníka s vysokoškolským vzdelaním pracujúceho na plný pracovný čas (OECD, 2018b). Vláda rozhodla o zvýšení miezd učiteľov o 10 % od januára 2019 a o ďalších 10 % v roku 2020. Počiatočné vzdelávanie učiteľov sa nedostatočne zameriava na prípravu praktickej výučby a kontinuálny profesijný rozvoj nedostatočne zodpovedá potrebám učiteľov. Prebiehajú diskusie o zlepšení kariérnych postupov a kontinuálneho profesijného rozvoja. Investície do odbornej prípravy učiteľov a lepšieho vybavenia škôl sú naďalej dôležité.

V poskytovaní vzdelávania a starostlivosti v rannom detstve stále existujú viaceré nedostatky. Slovensko patrí v tejto oblasti medzi členské štáty s najhoršími výsledkami.

Zodpovedajúca miera účasti detí vo veku od 4 do 6 rokov bola v roku 2016 na úrovni 76,5 %, čo je výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 95,3 % a v porovnaní s rokom 2013 sa znížila, pričom v EÚ bol zaznamenaný rastúci trend. Národné údaje o účasti detí odhaľujú priepasť medzi západom a východom Slovenska, kde je najnižšia miera účasti v okresoch s vysokým podielom sociálne znevýhodnených osôb. Účasť Rómov vo veku od 3 do 5 rokov sa odhaduje len na 32 % v porovnaní s 81 % v prípade zvyšku detí v tejto vekovej skupine (Ministerstvo financií a i., 2018f). V programovom vyhlásení vlády z roku 2016 sa vytýčilo dosiahnutie cieľa 95-percentnej účasti u detí vo veku nad 4 roky do roku 2020.

Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve sa reformujú s cieľom zvýšiť účasť najmä v prípade detí z menej majetných rodín. Zvýšil sa počet voľných miest v detských škôlkach, aby sa pokryli všetky deti zo sociálno-ekonomicky znevýhodnených rodín od septembra 2018. Vláda oznámila, že od septembra 2020 zníži vek povinnej školskej dochádzky pre deti na 5 rokov. Na znevýhodnené deti to pravdepodobne bude mať pozitívny vplyv. Zaistením potrebných investícií, skutočnej dochádzky a naozaj inkluzívneho vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve by sa maximalizovali výsledky.

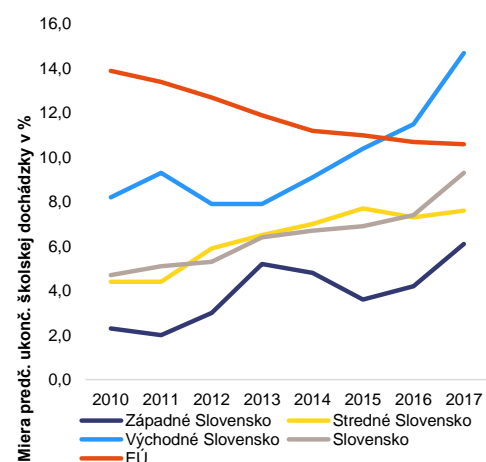
Súčasná opatrenia na podporu rovnosti a začlenenia zatiaľ nespĺnili očakávania. Podľa odhadov 62 % rómskych detí navštevuje školu, kde sú všetky alebo väčšina detí Rómovia (FRA, 2016), pričom nebol v ostatnom čase badať žiadny skutočný pokrok pri odstraňovaní segregácie (Amnesty International, 2016). Okrem toho 22,6 % rómskych detí navštevuje osobitné základné školy pre žiakov s osobitnými potrebami (Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2017), čo predstavuje jedno z hlavných nadmerných zastúpení; 94 % z nich sú v triedach, kde sú všetky alebo väčšina detí Rómovia (FRA, 2016). Napriek zmene zákona, ktorým sa zakazuje umiestňovanie detí do osobitných škôl pre také problémy, ako je dyslexia alebo pôvod v sociálne znevýhodnenom prostredí, počet detí v týchto školách sa znížil len nepatrne. ⁽²⁹⁾ Uskutočňujú sa projekty, ktoré podporujú inkluzívne vzdelávanie, a to vrátane mimoškolských aktivít a schopností zamestnancov detských škôlok a základných škôl (Eurydice,

2018). Kľúčová bude ich realizácia, pričom tieto projekty sa budú musieť dôkladne vyhodnotiť, aby sa získali informácie pre nasmerovanie ďalších opatrení, keďže investičné medzery v oblasti inkluzívneho vzdelávania pretrvávajú.

Jedným z hlavných zdrojov obáv je zvyšujúca sa miera predčasného ukončenia školskej dochádzky. V porovnaní s opačným trendom vo väčšine krajín EÚ sa miera predčasného ukončenia školskej dochádzky na Slovensku zvyšuje: v roku 2017 bola na úrovni 9,1 % oproti 4,7 % v roku 2010. Regionálne rozdiely sú veľké: od 4,7 % na západnom Slovensku po 14,7 % na východe Slovenska. Odhaduje sa, že podiel Rómov, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, je 58 % (FRA, 2016). Nízky dosiahnutý stupeň vzdelania rozhodujúcim spôsobom vplyva na zamestnanosť a prispieva k rozdielom medzi skupinami v tejto oblasti.

Nesúlad medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami je jednou z prekážok brániacich rastu a vzdelávanie a odborná príprava nie sú dostatočne zosúladené s potrebami trhu práce. V roku 2016 až 60 % absolventov stredných a vysokých škôl päť rokov od získania diplomu pracovalo v zamestnaniach, ktoré neboli plne v súlade s ich vyštudovaným odborom. Naproti tomu len 20 % absolventov stredných škôl a 25 % absolventov vysokých škôl pracovalo v zamestnaniach, ktoré úplne zodpovedali ich vyštudovaným odborom (Trexima, 2017).

Graf 3.3.5: Osoby, ktoré predčasne ukončili vzdelávanie alebo odbornú prípravu (vo veku 18 – 24 rokov) podľa regiónov NUTS 2

Zdroj: Európska komisia

⁽²⁹⁾ Z 28 331 žiakov v septembri 2015 na 26 931 žiakov v septembri 2017.

Počet absolventov vysokoškolského vzdelania sa zvyšuje, existuje však priestor na zlepšenie, pokiaľ ide o kvalitu a efektívnosť tohto vzdelávania.

Miera dosiahnutého vysokoškolského vzdelania v roku 2017 predstavovala 34,3 % v porovnaní s priemerom EÚ (39,3 %); táto medzera sa od roku 2007 zmenšila o 10 percentuálnych bodov. Kvalita vyučovania je však obmedzená, podobne ako medzinárodný charakter univerzít a ich orientácia na pracovný trh. Okrem toho je podiel absolventov v oblastiach prírodných vied, technológií, inžinierstva a matematiky na úrovni 21 % pod priemerom EÚ (26 %). Hoci podnikateľská komunita odporúčala rozvíjanie profesijne orientovaných bakalárskych študijných programov, ponuka takýchto programov je nedostatočná³⁰. Vysoká miera vystaňovalctva absolventov stredných škôl a študentov a absolventov vysokých škôl, najmä v zdravotníckych a technických odboroch, v prípade ktorých 22 % absolventov opustí krajinu, predstavuje jeden z problémov pre rast. Takto nenávratne vynaložené investície sa odhadujú na 45 miliónov EUR (OECD, 2017b; Ministerstvo financií, 2017).

Cieľom nových právnych predpisov je zvýšiť kvalitu vysokoškolského vzdelávania. Novým zákonom o zabezpečovaní kvality vysokoškolského vzdelávania sa zavádza nový nezávislý akreditačný systém a sleduje sa cieľ racionalizácie počtu univerzít a študijných programov. Vytvára sa ním nový bakalársky program „interdisciplinárne štúdiá“. Študenti budú mať takisto možnosť predĺžiť si bezplatné štúdium o jeden rok, ak sa zúčastnia odbornej stáže v zahraničí alebo na programe Erasmus+ (Eurydice, 2018). Opatrenia môžu prispieť k zvýšeniu kvality a medzinárodného charakteru vysokoškolského vzdelávania, ak sú podporené lepšími opatreniami v oblasti akreditácie a zabezpečovania kvality, zvýšeným dôrazom na strategické plánovanie a lepším riadením slovenského vysokého školstva. Vláda s cieľom zlepšiť študijné podmienky v máji 2018 oznámila nové investície do ubytovacích zariadení pre študentov (50 miliónov EUR v priebehu dvoch rokov).

Problémy však napriek zlepšeniam v oblasti odborného vzdelávania a prípravy pretrvávajú.

Hoci sa príťažlivosť odborného vzdelávania a prípravy zvyšuje (pozri rámček 3.3.1), existuje potenciál na zlepšenie kvality vyučovania, v usmerňovaní poradcov a pri dosahovaní vyššej úrovne internacionalizácie. Vzdelávacie inštitúcie by sa mohli viac spájať s miestnymi podnikmi, vytvárať partnerstvá na rozvoj inovácií a podporovať šírenie najnovších technológií s cieľom pozdvihnúť úroveň relevantných zručností. Propagovanie kariérnych možností v oblastiach inteligentnej špecializácie od zamestnávateľov vyžaduje, aby investovali do odbornej prípravy mládeže, zvyšovania kvalifikácie a rekvalifikácie existujúcej pracovnej sily. V januári 2018 bola spustená cieľená podpora reformy odborného vzdelávania a prípravy v dobiehajúcim Prešovskom regióne.

Investičné potreby

Väčšie investície do zručností, vzdelávania, odbornej prípravy a sociálnej inklúzie môžu zvýšiť produktivitu na Slovensku a vytvoriť inkluzívny rast.

Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily a meniace sa modely priemyselnej výroby si vyžadujú investície do rozvoja ľudského kapitálu a prispôbenie pracovnej sily novým pracovným príležitostiam, a to aj podporovaním digitálnych a podnikateľských zručností a aktivovaním nezamestnaných osôb, predovšetkým tých dlhodobo nezamestnaných. Investíciami sa môže zvýšiť výkonnosť systému vzdelávania a odbornej prípravy, ako aj konkurencieschopnosť a sociálna súdržnosť. Na úplné využitie pracovného potenciálu sú nutné investície do politik sociálneho začlenenia a sociálnej infraštruktúry, najmä do dostupného sociálneho bývania, zdravotnej starostlivosti, dlhodobej starostlivosti a starostlivosti o deti s náležitým zohľadnením regionálnych rozdielov. Investície sú takisto nutné na zabezpečenie univerzálneho prístupu k verejnej technickej infraštruktúre a službám, najmä v prípade segregovaných rómskych komunít.

⁽³⁰⁾ Verejná výzva bola uverejnená v decembri 2018, ktorej cieľom je podpora vytvárania takýchto programov.

3.4. KONKURENCIESCHOPNOSŤ A INVESTÍCIE

3.4.1 Produktivita a investície

Úspešný model rastu Slovenska čelí novým výzvam. V uplynulých dvoch desaťročiach bolo Slovensko jedným z najúspešnejších členských štátov pri dosahovaní hospodárskej konvergencie, keď sa reálny HDP na obyvateľa (ako štandard kúpnej sily) zvýšil z 50 % priemeru EÚ na 77 % v roku 2014. Ďalší pokrok sa však odvtedy nedosiahol. Úspech modelu rastu, ktorý podporoval jeho hospodársky rozvoj, sa opieral o priemyselnú špecializáciu financovanú sčasti cez priame zahraničné investície a uľahčenú nízkymi nákladmi na pracovnú silu a blízkosť k hlavným partnerom v dodávateľskom reťazci (Haylat a i., 2018). Vzhľadom na zvyšujúci sa nedostatok pracovnej sily, tlak na jednotkové náklady práce smerom nahor a potenciálne utlmenejšie vyhliadky rastu v prípade tradičnej (automobilovej) výroby bude obnovenie konvergencie predovšetkým závisieť od toho, či krajina dosiahne úspech pri zvyšovaní konkurencieschopnosti a produktivity.

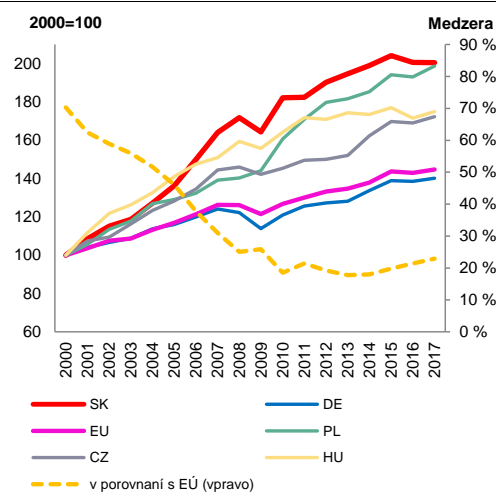
Základom úspešnej konvergencie Slovenska je zvyšovanie produktivity. V grafe 3.4.1 sa uvádza zdvojnásobenie úrovne produktivity práce v rokoch 2000 až 2017. Stáli za tým najmä prehlbovanie kapitálu a technologické dobiehanie. Výrazne to pomohlo zmenšiť medzeru medzi Slovenskom a EÚ. Prerozdelenie pracovnej sily medzi odvetviami pri ročnej miere rastu 1,95 % v rokoch 1995 – 2015 významne napomohlo rastu produktivity (GR ECFIN, 2018c). Zvyšovanie efektívnosti pridelovania – zvýšenie celkovej produktivity dosiahnuté efektívnejším pridelovaním výrobných zdrojov vo všetkých hospodárskych činnostiach – bolo na Slovensku najsilnejšie v rámci eurozóny v rokoch 2000 – 2014, pričom zodpovedajúce úrovne boli nad priemerom eurozóny (GR ECFIN, 2018b).

Slovensko má jednu z najvyšších mier rozptylu produktivity podnikov, z čoho vyplýva možnosť zlepšiť integráciu trhov. Hoci sa v rokoch 2009 až 2015 tento rozptyl znížil, jeho vysoká miera môže naznačovať nedostatočné rozšírenie technologického pokroku. Pozorovaný rozptyl môžu vysvetľovať veľké rozdiely medzi (vývozne orientovanými) firmami v zahraničnom vlastníctve a domácimi firmami. V pomere k HDP na obyvateľa je prémia produktivity vývozcov zďaleka najväčšia v priemere za roky 2007 – 2014 spomedzi všetkých členských štátov EÚ (GR ECFIN, 2018a). Veľký rozdiel v produktivite takisto existuje medzi

malými a strednými podnikmi a veľkými firmami, pričom MSP sú oveľa menej produktívne v hodnotovom vyjadrení na zamestnanca.

V záujme zvýšenia produktivity a zachovania procesu konvergencie na Slovensku sú potrebné trvalé investície do výskumu a vývoja, digitálnej a dopravnej infraštruktúry a energetickej efektívnosti. Verejné investície podporované z fondov EÚ boli stabilné a od pristúpenia k EÚ predstavujú významný zdroj prostriedkov na riešenie investičných potrieb. Presne zameranými verejnými investíciami by sa mali riešiť najrôznejšie investičné potreby, ktoré boli identifikované v tejto správe. V zostávajúcej časti tejto kapitoly sa skúmajú hlavné investičné nedostatky vrátane potreby zvýšiť výdavky na výskum a vývoj, čo môže napomôcť k transformácii hospodárstva prevažne založeného na výrobe na hospodárstvo opierajúce sa o domáce inovácie a technológie. Modernizáciou digitálnej infraštruktúry možno občanov a podniky pripraviť na nové komunikačné, pracovné a výrobné postupy. Investície do energetickej efektívnosti a environmentálnych technológií môžu byť zdrojom ekologického rastu a pomôžu zachovať vzácne environmentálne zdroje. Zlepšením dopravnej – cestnej aj železničnej – infraštruktúry na Slovensku sa môže zvýšiť potenciál v oblasti mobility a rastu a môžu sa rozšíriť udržateľné formy dopravy.

Graf 3.4.1: Vývoj produktivity práce a nedostatky (hrubá pridaná hodnota na pracovníka v PPS)

Zdroj: AMECO, Európska komisia

Zvyšuje sa miera využívania finančných nástrojov na Slovensku. Hoci je prístup k úverom a financovaniu vo všeobecnosti dobrý, ďalší

potenciál sa nachádza v takých oblastiach, ako je podpora malých a stredných podnikov, inovácií a startupov, sociálneho podnikania, študentskej mobility, bývania, opätovného rozvoja opustených priemyselných zón, energetickej efektívnosti, širokopásmového pripojenia a odpadového hospodárstva. Pridelené finančné prostriedky z európskych štrukturálnych a investičných fondov na finančné nástroje po výbere prostredníkom sa distribuujú príslušným príjemcom len postupne.

Slovenské orgány vyvíjajú strategické investičné plány. V apríli 2018 nadobudol účinnosť nový zákon o regionálnej investičnej pomoci, ktorého cieľom je podporou investícií súkromného sektora a zamestnanosti v najmenej rozvinutých regiónoch vyrovnať regionálne rozdiely. Vláda v júni 2018 prijala stratégiu hospodárskej politiky do roku 2030 so zameraním na zvýšenie produktivity podporou rozvíjania ľudských zdrojov, výskumu a vývoja, menej energeticky náročného hospodárstva, podnikateľského prostredia a poľnohospodárstva. Vláda v septembri 2018 schválila pilotnú verziu Národného investičného plánu na roky 2018 – 2030 so zameraním najmä na dopravu, energetiku, elektronickú komunikáciu, vzdelávanie, výskum a inovácie, zdravotnú starostlivosť, životné prostredie, poľnohospodárstvo, sociálne začlenenie, zamestnanosť a regionálny rozvoj. Hoci plán v súčasnosti stále vychádza z existujúcich sektorových stratégií, jeho nová verzia, ktorá sa očakáva v apríli 2019, bude vypracovaná na základe vízie a stratégie rozvoja Slovenska. Vláda plánuje vytvoriť integrovaný rámec pre koordináciu a integráciu sektorových politík a regionálneho rozvoja ako súčasť procesu vykonávania agendy trvalo udržateľného rozvoja 2030. Jeho úspech bude závisieť od budúceho vykonávania a od toho, či sa plán bude môcť skutočne zmeniť zo sektorového zoznamu želaných projektov na pokrokovú a jednotnú investičnú stratégiu.

Výskum a inovácie

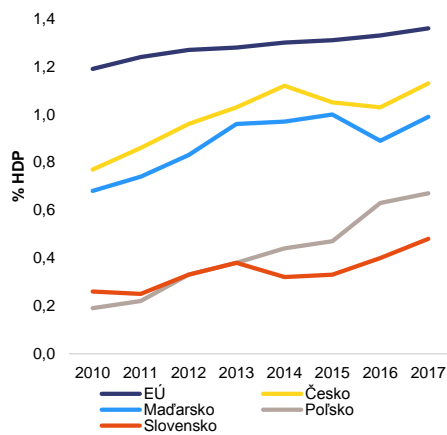
Slovensko vo vysokej miere závisí v oblasti výskumu a rozvoja od financovania z EÚ, keďže investície súkromného sektora sú nedostatočné. 39 % vnútroštátnych investícií do výskumu a vývoja sa opiera o zahraničné zdroje financovania, najmä fondy EÚ, ktoré tvoria 89 % všetkých finančných prostriedkov v tejto oblasti (v oboch prípadoch je jeden z najvyšších

podielov v EÚ). Hoci sa celkové investície do výskumu a vývoja od roku 2007 zvýšili z 0,45 % HDP a dosiahli vrchol v roku 2015 na úrovni 1,2 %, v roku 2017 opäť poklesli na úroveň 0,88 %. Zatiaľ čo verejné investície do výskumu a vývoja od roku 2007 vzrástli z úrovne 0,27 % na 0,4 % v roku 2017, intenzita investícií podnikov do výskumu a vývoja je jedna z najnižších v EÚ na úrovni 0,48 % HDP. Prudký pokles finančného krytia výskumu a vývoja z verejných zdrojov v roku 2016 v dôsledku prechodu medzi obdobiami financovania EÚ poukazuje na nadmerné spoliehanie sa slovenského systému výskumu na európske štrukturálne a investičné fondy a vyvoláva otázky týkajúce sa udržateľnosti a primeranosti vnútroštátneho financovania v oblasti výskumu a vývoja.

Výdavky podnikov na výskum a vývoja sa zdajú byť priveľmi nízke na to, aby výrazne zvýšili výkonnosť v oblasti inovácií. Celkovo je výskum a vývoj podnikov jeden z najmenších v EÚ a sústreďuje sa na výrobu so strednou až s vysokou technologickou náročnosťou⁽³¹⁾ v oblastiach, kde prevládajú nadnárodné firmy. K nízkym výdavkom súkromného sektora na výskum a vývoj prispieva chýbajúca stratégia v oblasti výskumu a vývoja a chýbajúce ciele opatrenia, obmedzené zapojenie výskumných inštitúcií a obmedzené výskumné kapacity. Podnikové výdavky na výskum a vývoj zo strany malých a stredných podnikov, ktoré boli v roku 2016 na úrovni 0,14 %, sa navyše nachádzajú naďalej výrazne pod priemerom EÚ. V dôsledku toho sa dosahuje veľmi malý pokrok v inováciách a podľa európskeho prehľadu výsledkov inovácie Slovensko zostáva jedným z nevýrazných inovátorov. V záujme zlepšenia ekosystému malých a stredných podnikov sa uskutočňujú rôzne opatrenia, ktoré sú zväčša financované z európskych štrukturálnych a investičných fondov. Národné podnikateľské centrum v Bratislave, ktoré malým a stredným podnikom ponúka pomoc v plnom rozsahu ako jednotné kontaktné miesto, je v súčasnosti plne funkčné a rozširuje svoju činnosť do regiónov.

⁽³¹⁾ Hoci výdavky podnikov so strednou až vysokou technologickou náročnosťou do výskumu a vývoja v roku 2015 dosiahli 113 miliónov EUR, oblasti s vysokou technologickou náročnosťou prilákali len 7,5 milióna EUR.

Graf 3.4.2: Výdavky podnikov na výskum a vývoj ako % HDP

Zdroj: JRC

Roztrieštený systém výskumu znižuje účinnosť verejných investícií do výskumu a vývoja a kvalitu vedeckého výskumu. Podiel vysokokvalitných vedeckých publikácií v rámci všetkých slovenských vedeckých publikácií je naďalej nízky⁽³²⁾ a od roku 2007 získal podporu Európskej rady pre výskum iba jeden ocenený príjemca zo Slovenska. Vyplyvajú z toho pretrvávajúce nedostatky pri premietaní zvyšujúceho sa finančného krytia do vysokokvalitných vedeckých výsledkov a medzinárodnej spolupráce. Výskum, rozvoj a inovácie trpia v dôsledku neúčinnnej koordinácie medzi ministerstvami a výkonnými agentúrami, pričom hlavné reformy sa pravidelne odsúvajú. Domáci technologický vývoj je nevýrazný, na čo poukazuje malý počet patentov⁽³³⁾, a hoci počet verejno-súkromných spoločných vedeckých publikácií prináša určité povzbudivé výsledky⁽³⁴⁾, prepojenia medzi vedou a podnikateľskou sférou sú zanedbateľné, čo bráni šíreniu poznatkov vo väčšom rozsahu.

⁽³²⁾ Vedecké publikácie krajiny v najlepších 10 % najcitovanejších vedeckých publikácií na svete ako percentuálny podiel na celkovom počte vedeckých publikácií krajiny. V najnovšom vládnom prieskume výdavkov na vzdelávanie sa pripúšťa nízka kvalita vedeckých výsledkov a odporúča sa zvýšiť výšku prostriedkov na súťažné granty v rámci verejných výdavkov na výskum a vývoj s cieľom podporiť excelentnosť vo výskume (Vláda SR, 2017).

⁽³³⁾ Počet patentov na milión obyvateľov v roku 2014 (9,3).

⁽³⁴⁾ Na základe 2,9 % podielu verejno-súkromných spoločných vedeckých publikácií na celkovom počte publikácií sa Slovensko v rámci EÚ v roku 2017 umiestnilo na 11. mieste.

V záujme podpory investícií súkromného sektora vláda rozšírila sadzbu daňovej úľavy v prípade výskumu a vývoja na 100 % oprávnených výdavkov. Zvýši sa tým hybridná daňová úľava v prípade výskumu a vývoja⁽³⁵⁾ zavedená v roku 2015, ktorá predstavovala 11 % celkovej vládnej podpory v oblasti podnikových výdavkov na výskum a vývoj. Zákomom o regionálnej investičnej pomoci sa zavádza preferencia daňových úľav pre investorov namiesto priamych hotovostných dotácií, čo ich má povzbudiť k investíciám do technológií s vyššou pridanou hodnotou (pozri oddiel 3.1).

Rozhodujúce finančné prostriedky EÚ na výskum a inovácie sa aj naďalej využívajú neefektívne. Podpora z finančných prostriedkov EÚ na výskum a vývoj viedla k dokončeniu fyzickej infraštruktúry, chýbajú však dostatočné súvisiace finančné prostriedky na údržbu a personál. Zrušenie viacerých výziev na predkladanie projektov a nedostatky v efektívnosti súvisiacich administratívnych postupov opakovane viedli k zrušeniu viazania výdavkov⁽³⁶⁾ vo výške 81 miliónov EUR z operačného programu Výskum a inovácie. Došlo k tomu aj napriek zvýšeniu transparentnosti procesu hodnotenia projektov zapojením zahraničných odborníkov, zlepšením výberových kritérií a zvýšením súladu so stratégiou pre inteligentnú špecializáciu. No až koncom roka 2018 sa pristúpilo k postupnej realizácii rôznych základných projektov týkajúcich sa oblasti výskumu a inovácií s cieľom zväčšiť kapacity v tejto oblasti, podporiť prenos poznatkov a technológií, posilniť spoluprácu vedeckých inštitúcií a podnikov, mobilizovať investície súkromného sektora a podporiť dlhodobý strategický výskum.

Stratégia pre inteligentnú špecializáciu je ešte len vo svojom počítačnom štádiu. Hoci stratégia Slovenska pochádza z roku 2013, oblasti špecializácie, t. j. päť prioritných oblastí⁽³⁷⁾, boli dohodnuté len v roku 2017 na základe dialógu s podnikateľmi, ktorý bol zameraný na doladenie

⁽³⁵⁾ Pri sadzbe 50 % na náklady práce a pri sadzbe 25 % na iné oprávnené náklady.

⁽³⁶⁾ Ak sa o sumu vyčlenenú na program nepožiadajú do konca tretieho roka nasledujúceho po schválení programu, akékoľvek nevyplatené finančné prostriedky prestávajú byť k dispozícii pre daný program, t. j. „zruší sa ich viazanosť.“

⁽³⁷⁾ i) Vozidlá pre 21. storočie; ii) priemysel pre 21. storočie; iii) zdravie, potraviny a životné prostredie; iv) digitálne Slovensko a kreatívny priemysel; v) zdravotnícke technológie.

oblastí špecializácie. Napriek tomu, že sa podnikli kroky na zvýšenie efektívnosti jej riadenia, obmedzený pokrok sa dosiahol pri uskutočňovaní vykonávacieho plánu stratégie pre inteligentnú špecializáciu z roku 2017, ktorý zahŕňa napríklad tieto základné opatrenia: i) aktualizácia národného plánu pre infraštruktúru s cieľom predísť zdvojovaniu pri ďalších investíciách; ii) príprava štátnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií; iii) reforma financovania výskumu, vývoja a inovácií alebo iv) transformácia Slovenskej akadémie vied na verejnú inštitúciu. Vláda len nedávno oznámila svoj zámer vykonať medzinárodný audit v oblasti výskumu, vývoja a inovácií a revíziu stratégie do roku 2020. V záujme presne cieleného využívania prostriedkov EÚ bude nutné zachovať prebiehajúci dialóg s podnikateľskou sférou (proces podnikateľského objavovania) zameraný na doladenie oblastí špecializácie.

Digitálna transformácia

Prechod k digitálnemu hospodárstvu si vyžaduje, aby sa firmy prispôbili novým obchodným modelom a globálnym trendom. Podľa Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu sektor informačných a komunikačných technológií prispieva 4,6 % k HDP a vzhľadom na to, že Slovensko patrí medzi moderné centrá priemyselnej výroby, sa v oblasti intenzity robotizácie nachádza na 15. mieste vo svete. Vláda v roku 2018 prijala akčný plán inteligentného priemyslu (Vláda SR, 2018). Plánovaný dátum jeho realizácie je rok 2020 a jeho cieľom je zvýšiť konkurencieschopnosť slovenských podnikov, vytvoriť priaznivé podmienky pre automatizačné trendy vo výrobe, zlepšiť prostredie pre startupy, podporovať inovácie, uľahčiť investície v oblasti digitálnych riešení a zabezpečiť dostupnosť dostatočne kvalifikovanej pracovnej sily (pozri oddiel 3.3).

Dosahuje sa pokrok pri prijímaní digitálnych podnikateľských postupov, hoci z nízkej úrovne. Podľa indexu digitálnej ekonomiky a spoločnosti za rok 2018 sa podiel malých a stredných podnikov predávajúcich cez internet znížil na 13 %, čo je stále mierne pod priemerom EÚ (17,2 %). Len 21 % firiem využívalo cloudové služby a 31 % podnikov využívalo softvér na plánovanie zdrojov na výmenu informácií medzi rôznymi časťami svojich operácií. Využívaniu týchto a iných digitálnych trendov by mohlo pomôcť vytváranie centier digitálnych inovácií. Tieto centrá excelentnosti pomôžu stimulovať

využívanie a investície do umelej inteligencie, vysokovýkonnej výpočtovej techniky a kybernetickej bezpečnosti všetkými organizáciami z priemyslu a verejného sektora.

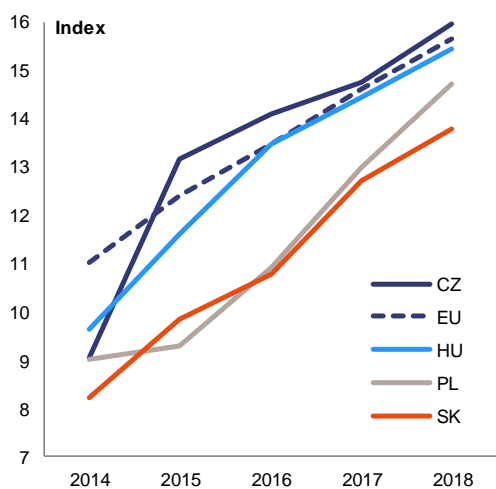
Slovenským podnikom chýbajú špecialisti na informačné a komunikačné technológie a digitálni profesionáli. Väčšina firiem (60 %) uvádzala problémy pri obsadzovaní voľných pracovných miest špecialistov na informačné a komunikačné technológie. IT Asociácia Slovenska odhaduje, že je potrebných ďalších 10 000 odborníkov. Cielovým úsilím v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy/rekvalifikácie a zvýšením mobility pracovnej sily by sa tento nedostatok mohol zmierniť, čím by sa zvýšila alokačná efektívnosť a teda aj produktivita v celkovom hospodárstve. Tento sektor zohráva hlavnú úlohu pri riadení globálneho trendu zvyšovania stupňa digitalizácie a automatizácie, ako aj pri zachovaní alebo ďalšom zvyšovaní konkurencieschopnosti, a to najmä malých a stredných podnikov. S cieľom riešiť tento nedostatok vznikla v roku 2017 „digitálna koalícia“ so zámerom postupne uskutočňovať akčný plán zahŕňajúci 23 konkrétnych opatrení vrátane „IT akadémie“ financovanej z prostriedkov EÚ.

Viac domácností a firiem môže využívať rýchle a ultrarýchle širokopásmové pripojenie, ale štandardné pevné pokrytie je naďalej jedno z najnižších v EÚ. 11 % domácností nemá prístup k štandardnému pevnému širokopásmovému pripojeniu (priemer EÚ v roku 2017 bol 3 %) a celková pripojiteľnosť zostáva pod úrovňou krajín v regióne (graf 3.4.3). Slovenské orgány identifikovali 207 „bielych miest“ bez pripojenia s minimálnou rýchlosťou 30 Mbit/s a prevádzkovatelia telekomunikačných služieb oznámili svoj úmysel pokryť tieto oblasti do roku 2020 (Európska komisia, 2018h). Existuje však potreba zvýšiť presnosť mapovania a monitorovať účinnú realizáciu prognózovaných investícií súkromného sektora. V období po dosiahnutí daného cieľa v roku 2020 bude nutná ďalšia koordinácia medzi zainteresovanými stranami z verejného a súkromného sektora v súvislosti so zavádzaním vysokokapacitných sietí, aby sa do roku 2025 dosiahol cieľ EÚ v oblasti širokopásmového pripojenia. Sieťami 5G sa takisto zvýši kvalita celkového pripojenia, bude si to však vyžadovať medziužlové spoje s veľmi vysokou kapacitou a dostupnosť dostatočnej časti harmonizovaného rádiového frekvenčného spektra. Regulačný orgán

plánuje aukciu príslušných častí rádiového frekvenčného spektra koncom roku 2019.

Ako dobrý príklad podnikateľského klastra stimulujúceho rast regionálneho centra v oblasti informačných a komunikačných technológií môže poslúžiť Košice IT Valley. Popri Bratislave a Žiline je to jedno z hlavných centier odvetvia informačných a komunikačných technológií. Spája verejnú správu, vzdelávacie inštitúcie, výskum a podniky s cieľom vytvárať nové partnerstvá, ktoré stimulujú rast a vytvárajú pracovné miesta s vysokou pridanou hodnotou. Jeho cieľom je zvýšiť udržateľnosť a konkurencieschopnosť miestnych podnikov, podporiť širšiu ponuku vzdelávacích programov zameraných na technológie a motivovať mladých ľudí, aby si zvolili povolanie v odbore informačných a komunikačných technológií a robotiky.

Graf 3.4.3: Index digitálnej pripojiteľnosti⁽³⁸⁾

Zdroj: Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti, Európska komisia

Na základe národnej koncepcie informatizácie verejnej správy Slovensko zavádza nové digitálne verejné služby, ich využívanie občanmi však zatiaľ nedosiahlo priemernú úroveň EÚ. Využívanie elektronických služieb na ústrednom portáli verejnej správy sa zvyšuje, pričom krajina zaviedla nové opatrenia na zjednodušenie autorizácie elektronických

⁽³⁸⁾ Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI) sa vypočíta ako vážený priemer piatich čiastkových aspektov: pevné širokopásmové pripojenie (20 %), mobilné širokopásmové pripojenie (30 %), rýchle širokopásmové pripojenie (20 %), ultrarýchle širokopásmové pripojenie (20 %) a cenový index širokopásmového pripojenia (10 %).

dokumentov a uľahčenie elektronickej komunikácie medzi verejnou správou a podnikmi. Podiel osôb, ktorí verejným orgánom predložili formuláre prostredníctvom internetu (54 %) je naďalej pod priemerom EÚ (64 %).

Energetika a zmena klímy

Na dosiahnutie cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti energetiky sú potrebné dodatočné investície, ktoré by mohli podporiť konkurencieschopnosť. Hoci Slovensko smeruje k dosiahnutiu svojich cieľov v súvislosti s emisiami skleníkových plynov, energetické ukazovatele vykazujú zmiešaný stav. Konečná spotreba energie sa v roku 2016 zvýšila na 10,4 Mtoe, takže sa vzdialila od cieľa na rok 2020 (9 Mtoe). Napriek zlepšeniu je energetická náročnosť ako meradlo efektívnosti naďalej pod priemerom EÚ (na úrovni 176 %, Európska komisia, 2018f), a to čiastočne v dôsledku štruktúry hospodárstva. Zníženie energetickej náročnosti si bude naďalej vyžadovať značné investície, ale v súčasnosti nízke náklady na financovanie predstavujú príležitosť na ich realizáciu. Slovensko vo svojom národnom energetickom a klimatickom pláne, ktorý sa má prijať 31. decembra 2019 v súlade s nariadením o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy⁽³⁹⁾, uvedie prehľad svojich investičných potrieb do roku 2030 pre rôzne aspekty energetickej únie vrátane energie z obnoviteľných zdrojov, energetickej efektívnosti, bezpečnosti dodávok, zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na zmenu klímy. Uvedené informácie vrátane návrhu plánu predloženého 21. decembra 2018 ďalej prispievajú k identifikácii a posúdeniu investičných potrieb Slovenska v súvislosti s energetikou a so zmenou klímy.

Zvýšením energetickej hospodárnosti budov v súlade s národnými plánmi energetickej efektívnosti sa môžu dosiahnuť hospodárske a environmentálne prínosy. Cieľom je tepelná izolácia všetkých budov do roku 2030, čím sa

⁽³⁹⁾ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1999 z 11. decembra 2018 o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy, ktorým sa menia nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 663/2009 a (ES) č. 715/2009, smernice Európskeho parlamentu a Rady 94/22/ES, 98/70/ES, 2009/31/ES, 2009/73/ES, 2010/31/EÚ, 2012/27/EÚ a 2013/30/EÚ, smernice Rady 2009/119/ES a (EÚ) 2015/652 a ktorým sa zrušuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 525/2013 (Text s významom pre EHP).

odstráni plytvanie energiou a jeho škodlivými dôsledkami na životné prostredie. Od mája 2019 sa nebude poskytovať príspevok do výšky 8 000 EUR len na tepelnú izoláciu rodinných domov, ale aj na domy s takmer nulovou potrebou energie. Vláda takisto podporuje využívanie zmlúv o energetickej efektívnosti. Z prostriedkov EÚ sa financuje obnova verejných budov a bytových domov, ako aj modernizáciu vykurovacích a elektrizačných systémov, ktorých celková kombinovaná hodnota je 780 miliónov EUR.

Splnenie cieľov v oblasti výroby energie z obnoviteľných zdrojov si bude vyžadovať ďalšie úsilie. V roku 2017 podiel obnoviteľných zdrojov energie poklesol na 11,49 % hrubej konečnej spotreby energie, čím sa vytvoril určitý odstup od cieľa stratégie Európa 2020, ktorým je dosiahnutie podielu 14 % do roku 2020. Výroba elektriny je už nízkouhlíková, pričom medzi hlavné zdroje patrí jadrová a vodná energia. Elektrizačná sústava si bude vyžadovať ďalšie investície, aby sa viac zvýšila jej pružnosť v súvislosti so zapojením rôznorodých obnoviteľných zdrojov, keďže obavy o stabilitu sústavy a bezpečnosť dodávok boli uvedené ako hlavné dôvody odkladu pripojenia (2013), čo zabránilo a stále bráni inštalácii nových zariadení na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov a spôsobilo stagnáciu kapacity v uplynulých rokoch. Touto potrebou sa takisto odôvodňovala podpora EÚ pre projekt inteligentnej sústavy ACON, ktorého cieľom je posilnenie distribučnej sústavy v Česku a Slovenskej republike. Finančné bremeno vyplývajúce z dotácií na obnoviteľné zdroje energie z minulosti viedli k revízii príslušného zákona, ktorou sa od výkupnej ceny prešlo k aukciám, avšak zatiaľ nie je jasný časový harmonogram a rozsah týchto aukcií. V rokoch 2014 – 2020 sa systémami poukazov úspešne podporuje nákup malých zariadení na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov pre domácnosti. Rozšírením ich rozsahu s cieľom stimulovať zapojenie nízkopríjmových domácností by v budúcnosti mohlo zmierniť energetickú chudobu.

Slovensko plánuje postupne zrušiť environmentálne škodlivé dotácie na výrobu elektrickej energie z hnedého uhlia, pri ktorej sa produkujú vysoké emisie.⁽⁴⁰⁾ Slovenská vláda

⁽⁴⁰⁾ Súčasné náklady na dotácie na výrobu elektrickej energie v elektrárni na hnedé uhlie v Novákoch cez výkupné ceny

v novembri 2018 rozhodla o skoršom dátume postupného ukončenia ťažby domáceho uhlia na výrobu elektrickej energie, keď ho posunula z roku 2030 na rok 2023. V rámci platformy EÚ pre uhoľné regióny prechádzajúce transformáciou sa poskytuje finančná podpora na to, aby sa táto transformácia uskutočnila za sociálne spravodlivých podmienok (Európska komisia, 2017; JRC, 2018). Slovensku sa takisto poskytuje podpora pri príprave jeho akčného plánu na transformáciu hornonitrianskeho regiónu, kde sa ukončí ťažba uhlia.

Pokrok pri prechode na nízkouhlíkovú dopravu je pomalý. Hoci sa celkové emisie vozového parku zvyšujú a dane z palív nezohľadňujú intenzitu CO₂, pomocou dotácií sa podarilo uviesť do premávky vozidlá používajúce alternatívne palivá, ktorých počet do polovice roku 2018 dosiahol 4 300 vozidiel (Ministerstvo hospodárstva, 2018). Podstatne sa zvýšil počet nabíjajúcich staníc pre elektrické vozidlá. Ministerstvo hospodárstva v novembri 2018 predložilo akčný plán podpory elektromobility na roky 2019 – 2020, ktorý zahŕňa okrem iného poskytovanie finančnej podpory na kúpu elektrického vozidla alebo hybridného elektrického vozidla nabíjateľného zo siete a vybudovanie ďalších 1 500 nabíjajúcich staníc do roku 2025. Iniciatívy, ako je napríklad novozaložená Slovenská batérová aliancia, stavajú na automobilovom klastru v rámci hospodárstva a ponúkajú novú oblasť pre výskum a inovácie.

Slovensko sa vo zvýšenej miere stáva zraniteľným voči rizikám v dôsledku zmeny klímy. Patria medzi ne povodne, erózia, suchá a búrky, ktoré môžu spôsobiť vážne škody a na ľudských životoch a narušenie hospodárskej činnosti. Adaptačné opatrenie predstavujú nákladovo efektívny spôsob, ako predchádzať škodám na vnútroštátnych a medzinárodných dodávateľských reťazcoch, ktoré sa opierajú o dobre fungujúcu dopravnú a energetickú infraštruktúru. Slovensko v októbri 2018 aktualizovalo svoju národnú stratégiu adaptácie na zmenu klímy a v roku 2018 prijalo akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody. Za

sú približne 116 miliónov EUR. Táto elektráreň je druhým najväčším zdrojom emisií skleníkových plynov na Slovensku.

prioritné oblasti označilo vodu, energiu, lesy a pôdu.

Životné prostredie

Medzi hlavné environmentálne problémy krajiny patrí znečistenie ovzdušia, odpadové a vodné hospodárstvo a ochrana lesov (EEA, 2018a). Investície v týchto oblastiach sa financujú prevažne z európskych štrukturálnych a investičných fondov.⁽⁴¹⁾ Cieľom novej slovenskej Envirostratégie 2030, ktorá sa v súčasnosti pripravuje, je zabezpečiť integrované politické reakcie a možnosť informovať o investičných prioritách Slovenska v nasledujúcom období financovania 2021 – 2027 (Ministerstvo životného prostredia, 2018).

Vo viacerých regiónoch sa zhoršila kvalita ovzdušia. Podľa predbežných údajov za rok 2017 v piatich z 10 zón kvality ovzdušia emisie tuhých častíc (PM10) prekročili denné limitné hodnoty v porovnaní s jednou takouto zónou v roku 2016. Hlavnými zdrojmi sú emisie zo spaľovania tuhého paliva (vrátane biomasy v domácnostiach) a emisie z poľnohospodárstva, dopravy a priemyslu. Navyše, chýbajúce rozsiahle monitorovanie kvality ovzdušia a údaje o znečistení ovzdušia sú prekážkami pri vyvíjaní politického úsilia (Európska komisia, 2018d). Škody spôsobené zlou kvalitou ovzdušia zaťažujú systém zdravotnej starostlivosti, ktorý už teraz zápasí s nízkou nákladovou účinnosťou a vysokým zadlžením (pozri oddiel 3.1). Odhaduje sa, že externé náklady na zdravotnú starostlivosť v dôsledku znečistenia ovzdušia na Slovensku presahujú 3 miliardy EUR ročne (upravený príjem, 2010; EEA, 2018a). V roku 2015 na Slovensku podľa odhadov pripadlo na koncentrácie jemných tuhých častíc 5 200 predčasných úmrtí (EEA, 2018b).

Dobré odpadové hospodárstvo je základom obehového hospodárstva, pokrok v tejto oblasti je však pomalý. Prechod na obehové hospodárstvo prinesie okrem environmentálnych aspektov úspory nákladov na vstupné zdroje. Okrem toho samotné rastúce odvetvie ponúka podnikateľské príležitosti pre inovatívne malé

a stredné podniky. Týka sa to najmä recyklácie komunálneho odpadu a úpravy odpadovej vody. Miera recyklácie komunálneho odpadu (vrátane kompostovania) je naďalej nízka na úrovni 23 %, čo je približne polovica z priemeru EÚ (45 %) a hlboko pod cieľom Slovenska stanoveným na 50 % do roku 2020 (Európska komisia, 2018b). Nový legislatívny rámec, ktorý bol zavedený v roku 2016, zatiaľ nepriniesol zreteľné zvýšenie recyklovania. Jedným z problémov sú takisto skládky a znečistené priemyselné areály. Vláda nedávno zvýšila poplatky za skládkovanie. Niektoré regióny zaostávajú v úprave odpadovej vody a zbere odpadu, ako aj infraštruktúre na zásobovanie pitnou vodou, čo poukazuje na potreby potenciálnych investícií do vodného hospodárstva. Stav vodných útvarov sa dostatočne nezlepšuje a uskutočnenie opatrení na odstránenie tlakov si bude vyžadovať ďalšie investície⁽⁴²⁾ (EEA, 2018c). Len 7 % sídiel s menej ako 2 000 obyvateľmi je pripojených na verejnú kanalizáciu, často v chránených prírodných rezerváciách vrátane lokalít Natura2000.

Lesy sú pod neúnosným tlakom v dôsledku využívania biomasy získavanej z dreva a zlého hospodárenia v niektorých regiónoch⁽⁴³⁾. Takmer 50 % slovenských lesov sa kryje so sieťou lokalít Natura2000, ktoré si vzhľadom na svoj nepriaznivý stav vyžadujú investície. Drevo vysokej kvality sa často ťaží a spaľuje na účely získavania energie⁽⁴⁴⁾. Nepriaznivý vplyv, ktorý to má na emisie uhlíka a lesné ekosystémy, zdôrazňuje význam zabezpečenia environmentálnej udržateľnosti pri súčasnom investovaní do energie z obnoviteľných zdrojov na vykurovanie a chladenie.

⁽⁴²⁾ Hlavné tlaky predstavujú hydromorfologické zmeny, difúzne zdroje znečistenia z poľnohospodárstva, ako aj výpusty odtokovej vody nenapojené na sieť splaškovej odpadovej vody alebo skládky odpadu.

⁽⁴³⁾ Slovenské ministerstvo životného prostredia v októbri 2018 predložilo nové návrhy zákona o ochrane prírody, ktorých cieľom je posilniť riadenie chránených oblastí na vnútroštátnej úrovni.

⁽⁴⁴⁾ Podľa legislatívnej zmeny prijatej v decembri 2018 by sa malo ukončiť poskytovanie dotácií. Netýka sa to však drevnej biomasy pochádzajúcej z kalamitnej a asanačnej ťažby v lokalitách NATURA. Chýbajúce posúdenie vplyvu môže mať nepriaznivý vplyv na neporušenosť týchto lokalít.

⁽⁴¹⁾ Celkové prostriedky v rámci operačných programov pridelené na priame environmentálne investície v rokoch 2007 – 2013 dosiahli 1,8 miliardy EUR (Európska komisia, 2017b) a v rokoch 2014 – 2020 to bude 3,1 miliardy EUR na operačný program Kvalita životného prostredia.

3.4.2 Integrácia jednotného trhu a sektor služieb

Nadmerne regulované podnikateľské prostredie v odborných službách a sieťových odvetviach môže obmedziť hospodársku súťaž. Spôsobuje to vyššie ceny pre spotrebiteľov a obmedzuje inovácie. Slovenské odvetvie odborných služieb je výrazne regulované. V prípade právnikov, patentových zástupcov, stavebných inžinierov, architektov, účtovníkov, sprievodcov cestovného ruchu a realitných sprostredkovateľov je stupeň reštriktívnosti regulácie vyšší, než je vážený priemer EÚ (Európska komisia, 2017a; OECD, bez vročenia).

Napriek postupné pokroku dosiahnutému od roku 2008 Slovensko stále vykazuje obmedzenú integráciu do jednotného trhu. Od roku 2016 sa počet zatiaľ netransponovaných smerníc týkajúcich sa jednotného trhu v roku 2017 znížil zo 7 na 5, no priemerná dĺžka meškania pri transpozícii oneskorených smerníc je nad priemerom EÚ (9,8 mesiaca). Na základe najnovších údajov malé a stredné podniky dosiahli po rokoch zreteľne horšieho prístupu na jednotný trh v roku 2017 zlepšenie v súvislosti s obchodom s tradičným tovarom, ako aj online vývozom (Európska komisia, 2018c).

Slovensko prispieva k budovaniu európskeho jednotného digitálneho trhu. Slovensko pracuje na zväčšení rozsahu digitálnych verejných služieb a ich interoperability so zvyškom EÚ. V roku 2018 podpísalo európske vyhlásenia na posilnenie cezhraničnej spolupráce v Európe v oblasti umelej inteligencie, blokchainu a inovačného radaru. Tieto technológie a trendy môžu potenciálne priniesť nové príležitosti pre rast.

Pokračuje proces liberalizácie trhu s energiou. Maloobchodné trhy s energiou sú výrazne regulované – všetkým domácnostiam a malým a stredným podnikom sa elektrická energia a plyn dodáva za regulované ceny. Súčasný regulačný systém, ktorý sa má podľa očakávaní uplatňovať do roku 2021, bráni rozvoju trhu a inováciám. Hoci sú ceny energie vo všeobecnosti nižšie než priemer EÚ, ceny elektrickej energie pre firmy sú najvyššie v regióne, čo pre slovenské firmy predstavuje konkurenčnú nevýhodu.

Pokračuje implementácia nových trhových pravidiel pre veľkoobchodné trhy. Týmto

pravidlami sa okrem iného má zvýšiť transparentnosť stanovovania sadzby za prepravu plynu. Koncentrácia trhu je naďalej vysoká, a to na trhu s elektrickou energiou aj na trhu s plynom. Časti slovenskej elektrizačnej sústavy sa modernizujú prostredníctvom investícií na zvýšenie spoľahlivosti, napríklad v uzlovej oblasti Bystričany, kde by sa mala do roku 2021 ukončiť plánovaná investícia do infraštruktúry spolufinancovaná EÚ. Po dosiahnutí určitého úspechu pri prepájaní trhu s elektrickou energiou musí Slovensko naďalej zohrávať aktívnu rolu pri vytváraní celoeurópskeho trhu s elektrickou energiou, a to aktívnou účasťou na projekte prepojenia trhu 4MMC (Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko). Pomôže to zvýšiť bezpečnosť dodávok energie a hospodársku súťaž na veľkoobchodnom trhu s elektrickou energiou.

3.4.3 Regionálne rozdiely

Regionálne rozdiely sú naďalej veľké a konvergencia medzi regiónmi napreduje pomaly. Rozdiely v hospodárskych a sociálnych výsledkoch (pozri oddiel 1) predovšetkým vyplývajú z problémov na trhu práce a vo vzdelávaní (pozri oddiel 3.3), nedostatkov v infraštruktúre a chýbajúcich cielených investícií. Tieto rozdiely poukazujú na nevyužitý potenciál rastu, ktorý sa zatiaľ nestal skutočnosťou alebo sa nemohol viac využiť (Bachtler a i., 2017; Európska investičná banka, 2018b). Súhrnná produktivita má tendenciu rásť viac v krajinách, v ktorých postupne prebieha konvergencia vo všetkých regiónoch než v krajinách vyznačujúcich sa divergenciou.

Podľa európskeho prehľadu výsledkov inovácie je bratislavský región pólom rastu a „silným“ inovátorom. Masívne zahraničné investície v tomto regióne, dobré dopravné prepojenia a ľahký prístup k doplnkovým službám prispievajú k jeho vysokým úrovňam produktivity, ktoré sú výrazne nad priemerom EÚ. Napriek svižnému hospodárskemu rastu Bratislava disponuje nevyužitým potenciálom, pokiaľ ide o budovanie cezhraničnej spolupráce vo výskume, vývoji a inováciách prostredníctvom klastrov a vytvárania sietí, podporu transferu poznatkov medzi akademickou obcou a podnikmi. Takisto má nedostatky, pokiaľ ide o verejnú dopravu, sociálne služby, odpadové hospodárstvo, kvalitu ovzdušia, pričom v týchto oblastiach existujú zjavné súvisiace investičné potreby.

V rámci menej rozvinutých regiónov stále pretrvávajú veľké vnútroregionálne rozdiely vyznačujúce sa rôznorodými sociálno-ekonomickými problémami. Štrukturálne najviac znevýhodnené okresy čeliace strate obyvateľstva sa sústreďujú na juhovýchodnom, severovýchodnom a južnom (stred) Slovensku. Obzvlášť sú postihnuté najzraniteľnejšie skupiny slovenskej spoločnosti, ako sú Rómovia, z ktorých jedna štvrtina žije v marginalizovaných komunitách (pozri oddiel 3.3). Spomedzi 14 najviac znevýhodnených okresov Slovenska v roku 2001 zostalo po 10 rokoch v tejto situácii 12.

Nedostatočné administratívne kapacity bránia úspešnému uplatňovaniu stratégií regionálneho rozvoja. Skúsenosti získané z čerpania prostriedkov z európskych štrukturálnych a investičných fondov v období financovania 2014 – 2020 ukazujú, že podporou miestnej správy cieľovými opatreniami, ako je napríklad pilotná fáza iniciatívy Catching-up Regions (Dobiehajúce regióny), sa zvyšuje kvalita projektov a posilňuje postavenie miestnych a regionálnych orgánov.

Doprava a infraštruktúra

Posilnenie prepojení medzi mestom a vidiekom sa môže premietnuť do pozitívnych účinkov presahovania. Existujúce integrované územné stratégie ponúkajú dobré rámce na podporu takýchto prepojení. Aby menej rozvinuté regióny mohli dobehnúť tie rozvinuté a stať sa konkurencieschopnými a produktívnymi ekonomikami založenými na vedomostiach, je dôležité pokračovať v odstraňovaní základných infraštruktúrnych nedostatkov a strategickými investíciami zlepšovať dopravné siete. Zatiaľ čo regionálne metropoly sužuje zlá kvalita vzduchu a nedostatok udržateľnej a kvalitnej verejnej dopravy, menším mestám vo vidieckych oblastiach chýba environmentálna infraštruktúra, širokopásmové pripojenie a dostupné verejné služby (pozri oddiel 3.4.1 o digitalizácii).

Hoci sa pokrytie a kvalita dopravnej infraštruktúry zlepšila, dosahovaný pokrok je nerovnomerný, pričom niektoré regióny zaostávajú. Nedostatky v dopravnej sieti by sa mohli odstrániť zvýšením prepojenosti, multimodálnosti a interoperability existujúcich verejných a mestských dopravných sietí, ako aj podporovaním udržateľných druhov dopravy. V hodnotiacej tabuľke EÚ v oblasti dopravy za rok

2016 sa Slovensko umiestnilo nepatrne nad priemerom, pričom dosiahlo slabé výsledky v cestnej a leteckej dopravnej infraštruktúre a bezpečnosti cestnej premávky. Nedostatočné výsledky dosiahlo v súvislosti s dokončením základnej cestnej a železničnej transeurópskej dopravnej siete, ako napríklad v rýnsko-dunajskom koridore (Európska komisia, 2016). Po dokončení týchto projektov by sa mohli prepojiť menej rozvinuté regióny (prešovský, banskobystrický a košický) s centrami rastu v iných častiach krajiny. Lepším prepojením a jednoduchším prístupom k sociálnemu bývaniu by sa takisto mohla zlepšiť nízka interná mobilita pracovnej sily a zmenšiť mzdový rozdiel a zároveň znížiť nedostatok pracovnej sily v prosperujúcich regiónoch a nezamestnanosť v menej rozvinutých regiónoch (pozri oddiel 3.3).

3.4.4. Kvalita inštitúcií a ich riadenie

Podnikateľské prostredie a kvalita inštitúcií

Podnikateľské prostredie Slovenska pomaly stráca svoje výhody. Podľa Správy o globálnej konkurencieschopnosti za rok 2018 aj podľa ukazovateľa podnikania (Doing Business) sa Slovensko v hodnotení prepadáva (GCR 2018, Svetová banka 2018), v dôsledku čoho je pre vládu ťažšie dosiahnuť cieľ, aby sa Slovensko do roku 2020 stalo jedným z 15 najkonkurencieschopnejších hospodárstiev. Európski investori poukazujú na nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, korupciu, nespravodlivé praktiky vo verejnom obstarávaní a pri využívaní finančných prostriedkov EÚ, nízku právnu istotu a nedostatočnú podporu výskumu a vývoja ako na hlavné problémy (AHK a.i., 2018). Pre podniky je problémom aj nedostatočná predvídateľnosť a kvalita právnych predpisov (Európska komisia 2018c).

Administratívna záťaž sa dostatočne neznižuje a k neistému podnikateľskému prostrediu prispievajú aj časté zmeny právnych predpisov. Reformy na zníženie byrokracie pre malé a stredné podniky neboli dokončené, čo môže viesť k potláčaniu rastu a investícií. Na zlepšenie podnikateľského prostredia vláda od júna 2017 iniciovala tri balíky opatrení, ktoré sa postupne implementujú⁽⁴⁵⁾. Hospodársku konvergenciu by mohlo zlepšiť odstránenie určitých regulačných

⁽⁴⁵⁾ Tretí balík bol prijatý 6. februára 2019.

prekážok; Slovensko patrí napríklad medzi členské štáty EÚ, v ktorých je na vyriešenie platobnej neschopnosti firiem potrebný najdlhší čas (štyri roky), čo môže oslabovať hospodársku činnosť (Európska komisia 2018d).

Časté zmeny daňových právnych predpisov spôsobujú, že ich dodržiavanie je pre podniky veľmi zaťažujúce a málo predvídateľné. Viac ako 60 % respondentov považuje zložité daňové právne predpisy za veľmi zaťažujúce. Daňové právne predpisy na Slovensku skutočne podliehajú nepretržitej zmene. 60 % podnikov považuje dodržiavanie predpisov v oblasti dane z príjmu právnických osôb za dosť alebo veľmi iritujúce. Napriek tomu mnohé z nich riešia dodržiavanie daňových predpisov interne a 35,3 % respondentov nikdy nevyužíva externé služby (Európska komisia, 2018e).

Prístup na úrovni celej verejnej správy k tvorbe regulačnej politiky bol stanovený v stratégii lepšej právnej regulácie (RIA 2020). Táto stratégia pomohla posilniť metodický základ na posudzovanie hospodárskeho vplyvu regulácie. Rámec RIA 2020 a iné nástroje na posudzovanie vplyvu však neprinesli očakávané výsledky. Posúdenia vplyvu sa vzťahujú len na opatrenia iniciované vládou. Hlavné zmeny navrhované parlamentom ani miestne právne predpisy nepodliehajú žiadnej forme posúdenia vplyvu. Metodiky týkajúce sa týchto posúdení sú však zahrnuté do akčného plánu stratégie RIA 2020. Počet testov malých a stredných podnikov je stále nedostatočný, po úplnom zriadení Centra lepšej regulácie sa však očakáva jeho zvýšenie.

Celková výkonnosť verejného sektora je nedostatočná. V porovnaní s ostatnými členskými štátmi EÚ zaostáva Slovensko, najmä pokiaľ ide o kapacity v oblasti strategického plánovania vlády, medzirezortnú koordináciu, právny štát, kontrolu korupcie, transparentnosť vlády a nízku nestrannosť a profesionalitu verejnej služby (Nemec, J., 2018). Pravidlá náhrad na základe vzdelania a skúseností vo verejnom sektore sú prekážkou prilákania talentov. V dôsledku toho sú zamestnanci zvyčajne menej kvalifikovaní ako zamestnanci v súkromnom sektore a zamestnanci s dosiahnutým terciárnym vzdelaním a pracujúci v drahých regiónoch zarábajú menej. Zamestnanci verejného sektora s univerzitným vzdelaním zarábajú v priemere o 16 % menej ako ich kolegovia v súkromnom sektore. Prebieha revízia systémov náhrad v rámci projektu „Hodnota za

peniaze“ a vláda ohlásila audity miezd vo verejných inštitúciách. Vzhľadom na nedostatok pracovnej sily, nadchádzajúce odchody do dôchodku a regionálne rozdiely v odmeňovaní by sa poskytovanie verejných služieb mohlo zhoršiť (Ministerstvo financií, 2018d). K opatreniam na zmiernenie tohto problému patrí zvýšenie miezd o 10 % dohodnuté na roky 2019 a 2020. Pokrok sa dosahuje v zlepšovaní prístupu verejnosti k informáciám (Európska komisia, 2018) a pri príprave preskúmania výdavkov v oblasti ľudských zdrojov vo verejnej správe.

Politický vplyv na niektoré regulačné agentúry ohrozuje ich schopnosť zabezpečiť rovnaké podmienky. Týka sa to najmä postupov výberu predsedov a podpredsedov regulačných inštitúcií, ako aj ich celkového fungovania (Transparency International, 2018). Nezávislé a zodpovedné regulačné orgány by mohli zabezpečiť vysokokvalitné regulačné prostredie a nakoniec aj efektívnejšie pridelovanie zdrojov a konkurencieschopnejšie hospodárstvo. Jednou z hlavných slabín podnikateľského prostredia je vo všeobecnosti nedostatočná dôvera v inštitúcie.

Využívanie finančných prostriedkov EÚ brzdí nedostatok kapacít a neefektívnosť v oblasti strategického plánovania a administratívy. Po pomalom štarte v období financovania 2014 – 2020 sa implementácia teraz postupne rozbieha. Úroveň pridelovania finančných prostriedkov konečným príjemcom však zostáva nízka. V dôsledku toho Slovensko stratilo finančné prostriedky vo výške 120 miliónov EUR určené na výskum, inovácie a regionálny rozvoj.

V rámci verejnej správy neexistuje dostatočná spolupráca medzi ministerstvami a orgánmi na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni. Roztrieštenosť verejnej správy na komunálnej úrovni – 70 % obcí má menej ako 1 000 obyvateľov – vytvára vysoké režijné náklady a brzdí účinnosť miestnej samosprávy. Finančné kapacity samospráv sa preto často obmedzujú na poskytovanie základných verejných služieb a infraštruktúry, v dôsledku čoho zdroje nesmerujú do sociálnych služieb, vzdelávania, územného plánovania a stavebných povolení.

Verejné obstarávanie

Slovenské orgány sa usilujú o zjednodušenie a zvýšenie efektívnosti verejných nákupov. V nadväznosti na zmeny slovenského zákona

o verejnom obstarávaní boli spolu s úplným zavedením elektronických postupov vypracované nové usmernenia týkajúce sa kontrolných postupov.

Významné kroky sa podnikli v oblasti profesionalizácie verejného obstarávania. Prijaté opatrenia zahŕňali zriadenie Úradu pre verejné obstarávanie ako inštitúcie na poskytovanie metodologickej podpory pre verejných obstarávateľov. Úrad okrem toho vypracoval podrobný legislatívny plán na vytvorenie komory expertov na verejné obstarávanie, ktorí budú zaručovať kvalitu a zákonnosť postupov verejného obstarávania. Úrad zároveň oznámil plány zriadiť regionálne zastúpenia v celej krajine na podporu nákupcov z verejného sektora. Úrad vlády medzitým pokračoval v odbornom vzdelávaní správcov finančných prostriedkov EÚ zameranom na verejné obstarávanie, pričom na doplnenie existujúcej odbornej prípravy spustil modul elektronického vzdelávania.

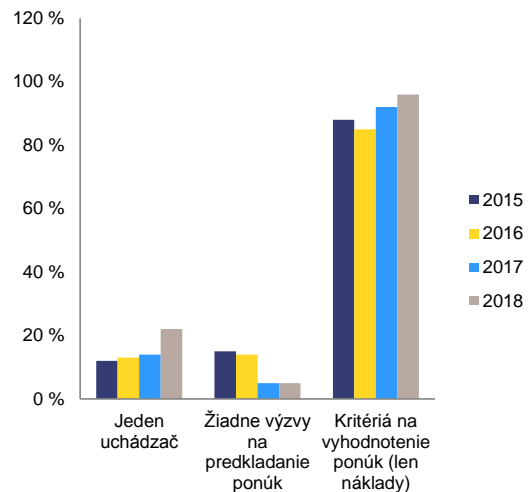
Iniciatívy v oblasti profesionalizácie potrebujú dlhší čas na to, aby sa prejavili vo všeobecnom zlepšení postupov. V roku 2018 už boli zaznamenané prvé náznaky strategického využívania verejného obstarávania. Ministerstvo životného prostredia napríklad začalo pri nákupoch papiera, informačných technológií a vozidiel uplatňovať environmentálne kritériá a zároveň vypracúvať analytické štúdie týchto kategórií výrobkov s cieľom dosiahnuť, aby uvedené environmentálne kritériá v budúcnosti povinne používali aj ostatné verejné orgány.

Ministerstvo zdravotníctva pokračovalo v revízii svojho prístupu k verejnému obstarávaniu. Z proaktívneho zapojenia dodávateľov do predbežných trhových konzultácií vyplynulo, že môžu pomôcť lepšie definovať potreby nákupu a obmedziť sporné praktiky pri priamom obchodovaní dodávateľov so zamestnancami jednotlivých nemocníc. Ďalšou inováciou, ktorá sa testuje pri nákupe počítačových tomografických skenerov, je zavedenie minimálnych noriem do technických špecifikácií.

Pokiaľ ide o transparentnosť a hospodársku súťaž vo verejnom obstarávaní, boli zaznamenané nejednoznačné výsledky a dlhodobé zákazky v oblasti IT sú nepružné. Podiel rokovacích konaní bez predchádzajúceho zverejnenia zostal v roku 2018 na úrovni 5 % a uplatňovanie kritérií kvality pri udeľovaní zákaziek kleslo z 8 % na 4 %, zatiaľ čo počet

konaní, v ktorých bola predložená iba jedna ponuka, vzrástol zo 14 % v roku 2017 na 22 % v roku 2018. Priemerná dĺžka konaní sa v roku 2018 zvýšila na 200 dní, pričom v roku 2017 to bolo 108 dní. Problémom zostávajú dlhodobé zákazky s vysokou hodnotou v oblasti IT, ktorými sa základné vlastnícke práva pridelujú veľkým súkromným dodávateľom. Obmedzuje sa tým možnosť, aby verejné orgány dosiahli najvýhodnejší pomer medzi kvalitou a cenou prostredníctvom pravidelných aktualizácií a rozdelenia zákaziek umožňujúcich, aby malé a stredné podniky nepracovali v rámci veľkých prevádzkovateľov, ale aby predkladali ponuky priamo.

Graf 3.4.4: Verejné obstarávanie

Zdroj: Európska komisia

Korupcia

Pokiaľ ide o ukazovatele korupcie, Slovensko zostáva medzi členskými štátmi EÚ s najhoršími výsledkami, a preto je nevyhnutné prijatie nových politických opatrení. V hodnotení podľa indexu globálnej konkurencieschopnosti v oblasti etiky a korupcie, ako aj v oblasti zneužívania verejných zdrojov za rok 2018 Slovensko v porovnaní s inými členskými štátmi EÚ dosiahlo veľmi slabé výsledky. Aj v oblasti zvýhodňovania pri rozhodovaní je hodnotené ako jedna z najhorších krajín. Z indexu vnímania korupcie, ktorý zverejnila organizácia Transparency International, a ukazovateľa kontroly korupcie, ktorý vypracúva Svetová banka, vyplývajú pre Slovensko rovnako slabé výsledky. Koncom roka 2018 vláda stanovila nový akčný plán boja proti korupcii na roky 2019

– 2023. Tento akčný plán sa zameriava na riadenie rizík a analýzu rizík a zavádza sa ním sieť bezúhonných úradníkov ústrednej vlády.

Právne predpisy o ochrane oznamovateľov nekalých praktík boli účinné len v obmedzenom počte prípadov a vláda plánuje ich preskúmanie. Od nadobudnutia účinnosti zákona o oznamovateľoch nekalých praktík v roku 2015 bolo zaznamenaných 38 prípadov⁽⁴⁶⁾. Existujú obavy v súvislosti s veľkou diskrečnou právomocou, ktorá vyplýva z povinnosti podávať správy v dobrej viere, pretože nie všetky kategórie úradníkov majú rovnakú úroveň ochrany a neexistujú súčasne interné aj externé kanály na oznamovanie pochybení (OECD, 2017). Postup predchádzania odvetným opatreniam je navyše neprímerane zložitý.

Konflikty záujmov vo verejnej správe nepodliehajú primeranému dohľadu. Pri revízii protikorupčného rámca Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj odporučila revidovať súčasný systém monitorovania konfliktov záujmov (OECD, 2017). Starostovia predkladajú vyhlásenia týkajúce sa konfliktov záujmov komisii mestskej rady, zatiaľ čo poslanci mestskej rady a predsedovia vyšších územných celkov predkladajú svoje vyhlásenia komisiam alebo zhromaždeniam zloženým z partnerov. Neexistuje teda žiadny nezávislý systém, a to môže revízorov odrádzať od vyjadrenia oprávnených obáv. Nie je určený ani orgán, ktorý by mal poskytovať usmernenia alebo zabezpečovať monitorovanie. Slovensko navyše stále nemá právne predpisy o lobingu.

Funkčná nezávislosť polície zostáva naďalej obmedzená. 45 % obyvateľov Slovenska si myslí, že medzi zamestnancami polície je rozšírené dávanie a prijímanie úplatkov, ako aj zneužívanie právomoci na osobný prospech⁽⁴⁷⁾. Vysoká fluktuácia, pokiaľ ide o nábor príslušníkov polície za osobitných poradcov na ministerstve vnútra, môže vytvárať podnety na ustupovanie politickým vplyvom a znižovanie úrovne funkčnej nezávislosti polície. Mohla by zároveň brániť vo vyšetrovaní citlivých prípadov alebo prípadov

týkajúcich sa korupcie na vysokých miestach. Vláda v auguste 2018 navrhla revíziu pravidiel vymenúvania a prepúšťania. V decembri 2018 však bola prijatá zásadná revízia pravidiel vymenúvania a prepúšťania zamestnancov polície, ktorá by mala zvýšiť zodpovednosť náčelníkov polície.

Počet prípadov vyšetrovania veľkej korupcie sa mierne zvýšil, ale zostáva veľmi nízky. Celkový počet obvinení (2016: 109; 2017: 117; 2018: 124 (január – november), počet obžalôb (55; 54; 47) a počet rozsudkov (71; 98; 83) v prípade trestných činov súvisiacich s korupciou od roku 2016 kolíše, a to po tom, ako v roku 2015 prudkom klesol (ÚŠP GP SR v Pezinku, 2018). Nové pravidlá ochrany oznamovateľov nevedli k významnému zvýšeniu oznamovania korupcie. Ďalšie úsilie o zlepšenie odhaľovania a analytických kapacít orgánov presadzovania práva by pravdepodobne zvýšilo počet úspešne stíhaných obvinení z korupcie. Po prijatí zákona o zodpovednosti právnických osôb z roku 2016 slovenské súdne orgány začali uplatňovať a/alebo navrhovať opatrenia proti právnickým osobám.

Justičný systém

Zlepšovanie justičného systému zostáva naďalej výzvou Pretrvávajú problémy týkajúce sa efektívnosti, nezávislosti a kvality justičného systému. Napriek viacerým reformám, ktoré v niektorých oblastiach viedli k zlepšeniam, dlhodobé obavy týkajúce sa nezávislosti súdnictva zostávajú prevažne nezmenené a nezdá sa, že by sa riešili.

Čas potrebný na vyriešenie občianskoprávných a obchodných sporov sa v roku 2017 opäť zvýšil, pričom súdom sa vo veľkej miere darí zvládať nápor prípadov. Systém správneho súdnictva naďalej dosahuje dobré výsledky a z celkovej miery vyriešenia prípadov vyplýva, že súdom sa vo všeobecnosti darí zvládať nápor prípadov, aj keď orgány hlásili určité problémy týkajúce sa prípadov, ktoré sa riešili viac ako dva roky. Dĺžka konaní v občianskoprávných a obchodných sporoch na súdoch prvého stupňa sa v roku 2017 opäť zvýšila po tom, ako v predchádzajúcich rokoch klesla (171 dní v porovnaní so 130 dňami v roku 2016).

⁽⁴⁶⁾ Zákon č. 307/2014 Z. z. o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov – údaje, ktoré oznámila kancelária predsedu vlády Európskej komisii

⁽⁴⁷⁾ Osobitný prieskum Eurobarometer 470: Korupcia. Q7

Úsilie o zlepšenie efektívnosti a kvality justičného systému začalo prinášať ovocie, niektoré výzvy však pretrvávajú. V roku 2017 Európska komisia Rady Európy pre efektívnosť súdnictva uskutočnila funkčné preskúmanie slovenského justičného systému (CEPEJ 2017), počas ktorého identifikovala viacero oblastí, v ktorých by Slovensko mohlo zlepšiť fungovanie svojho justičného systému. Orgány v súčasnosti nadväzujú na tieto odporúčania a ešte nie je jasné, ktoré reformy sa vykonajú.

Slovensko je stále posledným spomedzi členských štátov EÚ, pokiaľ ide o vnímanú nezávislosť súdnictva. Pretrvávajú určité obavy o nezávislosť súdnictva, ktoré neboli uspokojivo

vyriešené a nezlepšilo sa ani nízke vnímanie nezávislosti súdnictva (Porovnávací prehľad EÚ v oblasti justície na rok 2019, vypracúva sa), a teda zostávajú problémom pre občanov, ako aj pre podniky a investorov. Ako pozitívny vývoj sa hodnotí, že ústavný súd 30. januára 2019 rozhodol, že previerky sudcov na základe informácií od národného bezpečnostného úradu, ktoré vyvolali vážne obavy o nezávislosť súdnictva, sú protiústavné. V procese výberu sudcov ústavného súdu napriek určitým zlepšeniam smerom k vyššej transparentnosti aj naďalej dochádza k sporom, pričom akékoľvek zdržanie pri vymenovaní ústavných sudcov, ktoré má prebehnúť vo februári 2019, alebo ich nevymenovanie by mohlo narušiť fungovanie ústavného súdu.

Rámček 3.4.1: Investičné výzvy a reformy na Slovensku

Oddiel 1. Makroekonomická perspektíva

Čerpanie finančných prostriedkov EÚ v roku 2015 a súkromné investície podnikateli investičnú činnosť a pomohli zvrátiť klesajúci trend potenciálneho rastu po období utlmenej investičnej činnosti. Podľa prognózy Komisie z jesene 2018 sa očakávalo, že v roku 2018 sa celková investičná činnosť na Slovensku medziročne zvýši približne o 12 %, pričom k hlavným faktorom mala patriť nebytová výstavba a tradičné investície do strojov a zariadení, najmä výstavba nového automobilového závodu. Podľa očakávaní rast investícií v rokoch 2019 a 2020 zostane v kladných číslach, tempo rastu sa však v medziročnom porovnaní výrazne spomalí až na 2 – 3 %.

Oddiel 2. Posúdenie prekážok brániacich investíciám a prebiehajúcim reformám

Verejná správa/ podnikateľské prostredie	Regulačná/administratívna záťaž		Finančný sektor/zdanenie	Zdanenie	
	Verejná správa	Odporúčanie pre jednotlivé krajiny		Prístup k finančným prostriedkom	
	Verejně obstarávanie/PPP (verejno-súkromné partnerstvá)	Odporúčanie pre jednotlivé krajiny	Výskum, vývoj a inovácia	Spolupráca medzi akademickou obcou, výskumnými inštitúciami a podnikmi	Odporúčanie pre jednotlivé krajiny
	Justičný systém	Odporúčanie pre jednotlivé krajiny		Financovanie výskumu, vývoja a inovácie	
	Rámec pre platobnú neschopnosť		Sektorové predpisy	Služby pre podniky/regulované povolania	
Hospodárska súťaž a regulačný rámec		Retail			
Trh práce/ vzdelávanie	Právne predpisy na ochranu zamestnanosti a rámec pre pracovné zmluvy			Výstavba	
	Mzdy a stanovovanie miezd			Digitálne hospodárstvo/telekomunikácie	
	Vzdelávanie, zručnosti, celoživotné vzdelávanie	Odporúčanie pre jednotlivé krajiny		Energetika	
			Doprava		

Legenda:	
Odporúčanie pre jednotlivé krajiny	Nebola identifikovaná žiadna prekážka pre investície Investičné prekážky, ktoré sú takisto predmetom odporúčania pre jednotlivé krajiny
Žiadny pokrok	Určitý pokrok
Obmedzený pokrok	Značný pokrok
	Vyriešené v plnej miere
	Zatiaľ neposúdené

Zatiaľ čo v niektorých priemyselných odvetviach, najmä v automobilovom priemysle, Slovensko vykazuje jasný úspech, celkové podnikateľské prostredie investíciám veľmi priaznivo naklonené nie je. Niektoré reformy už boli prijaté alebo sa ich prijatie pripravuje, napríklad v oblasti vzdelávania, verejnej správy a justičného systému, no ešte stále treba odstrániť niekoľko prekážok. Brzdou rastu produktivity je okrem toho nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily a nedostatky v infraštruktúre.

Hlavné prekážky brániace investíciám

1/ Regulačný a administratívny aparát a verejná správa vo všeobecnosti naďalej bránia tomu, aby sa podnikateľské prostredie mohlo rozvíjať v plnom rozsahu (EIB, 2018a). Časté zmeny legislatívneho a regulačného rámca sú vnímané ako chronické prekážky pre rast investícií. Čerpaniu prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ by mohlo pomôcť zvýšenie efektívnosti verejnej správy, najmä vo vzťahu k zvýhodňovaniu, vysokej fluktuácii zamestnancov, slabému riadeniu ľudských zdrojov a analytických kapacít. Nedostatočná úroveň hospodárskej súťaže vo verejnom obstarávaní ovplyvňuje aj investície.

2/ Neexistuje prepojenie medzi vzdelávacími inštitúciami a potrebami trhu práce a prejavuje sa aj slabý prístup k celoživotnému vzdelávaniu, čo vedie k nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily (EIB, 2018a). Týka sa to najmä odvetví, ktoré by mohli zvýšiť celkovú produktivitu, napríklad informačných a komunikačných technológií, a vo všeobecnosti inovatívnych regiónov s vysokým rastom, napríklad Bratislavy. Zlepšenie mobility pracovnej sily vrátane riešenia problémov na trhu s bývaním by mohlo takisto pomôcť pri zmierňovaní regionálnych rozdielov a nevhodného rozdelenia zdrojov.

3/ Infraštruktúra vrátane udržateľnej dopravy, prístupu k širokopásmovému pripojeniu, odpadového hospodárstva a energetickej efektívnosti sú v rámci krajiny stále nedostatočne rozvinuté a nerovnomerne rozložené. Faktory, ktoré brzdia investície, zahŕňajú chýbajúce náležité plánovanie, nízke kapacity pri spravovaní finančných prostriedkov EÚ, neefektívne a netransparentné postupy verejného obstarávania a zložité postupy týkajúce sa územných a stavebných povolení.

Slovenská záručná a rozvojová banka, a.s. (SZRB) je na Slovensku špecializovanou finančnou inštitúciou vo vlastníctve ministerstva financií, ktorá je zameraná na podporu a rozvoj malých a stredných podnikov. SZRB nepôsobí ako konkurent v segmente úverov pre malé a stredné podniky; jej činnosť môžu potreby uvedených podnikov podporovať, najmä ak sa komerčné banky zdráhajú financovať ich projekty z dôvodu krátkodobej podnikovej histórie alebo nedostatočného kolaterálu.

PRÍLOHA A: TABUĽKA S PREHĽADOM

Závazky	Zhrnutie posúdenia ([1])
Odporúčania pre jednotlivé krajiny (CSR) na rok 2018	
<p>Odporúčanie pre jednotlivé krajiny 1:</p> <p>Zabezpečiť, aby nominálna miera rastu čistých primárnych verejných výdavkov v roku 2019 neprekročila 4,1 %, čo zodpovedá ročnej štrukturálnej úprave vo výške 0,5 % HDP.</p> <p>Implementovať opatrenia na zvýšenie nákladovej účinnosti systému zdravotníctva a vytvoriť účinnejšiu stratégiu pracovných síl v zdravotníctve.</p>	<p>Slovensko dosiahlo určitý pokrok pri plnení odporúčania 1</p> <p><i>Hodnotenie súladu s Paktom stability a rastu sa doplní na jar, keď budú k dispozícii konečné údaje za rok 2018.</i></p> <p>Určitý pokrok Rieši sa neefektívnosť v oblasti výdavkov na zdravotnú starostlivosť, a to aj prostredníctvom lepšieho verejného obstarávania. Zdravotná starostlivosť dostáva politickú pozornosť, ktorú si zaslúži, aj keď konkrétne výsledky sa objavujú iba pomaly. Vo verejných nemocniciach a v systéme celkovej starostlivosti (vrátane jeho finančnej výkonnosti) sa dosahuje menší pokrok.</p>
<p>Odporúčanie pre jednotlivé krajiny 2:</p> <p>Posilniť aktivačné opatrenia a opatrenia na zvyšovanie kvalifikácie vrátane kvalitnej a cielenej odbornej prípravy a individualizovaných služieb pre znevýhodnené skupiny, a to najmä plnením akčného plánu pre dlhodobu nezamestnaných.</p> <p>Podporovať zamestnanosť žien, najmä rozšírením možností získať cenovo dostupnú a kvalitnú starostlivosť o deti.</p> <p>Zlepšiť kvalitu a inkluzívnosť vzdelávania, a to aj zvyšovaním účasti rómskych detí na hlavnom prúde vzdelávania už od raného detstva.</p>	<p>Slovensko dosiahlo určitý pokrok pri plnení odporúčania 2</p> <p>Určitý pokrok Plnenie akčného plánu napreduje. Pokrok v oblasti opatrení na zvyšovanie kvalifikácie je menej povzbudivý, s veľmi nízkou účasťou dospelých na vzdelávaní a nedostatočným financovaním odbornej prípravy v oblasti zručností.</p> <p>Určitý pokrok Vo zvyšovaní kapacít v oblasti vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a prístupu k nim, najmä pre deti staršie ako tri roky, sa dosiahol určitý pokrok. Tieto zlepšenia sa však ešte neodrážajú v miere zamestnanosti.</p> <p>Obmedzený pokrok V roku 2018 bol prijatý nový národný program reforiem a ďalšie opatrenia na uľahčenie účasti na vzdelávaní a starostlivosti od raného detstva, ako aj na primárnom vzdelávaní. Príslušné investície sú naplánované na obdobie od roku 2019 do roku 2027. Akčný plán zahŕňa zníženie veku povinnej školskej dochádzky od roku 2020 na 5 rokov, zvýšenie kapacity materských škôl a opatrenia na podporu integrácie detí zo znevýhodneného prostredia s osobitným zameraním na marginalizované rómske komunity.</p>

<p>Odporúčanie pre jednotlivé krajiny 3:</p> <p>Zvýšiť vo verejnom obstarávaní uplatňovanie kritérií kvality a nákladov životného cyklu.</p> <p>Potlačiť korupciu aj tým, že sa zabezpečí presadzovanie platných právnych predpisov a zvýši sa zodpovednosť na úrovni polície a prokuratúry.</p> <p>Zvýšiť účinnosť justičného systému najmä zaistením nezávislosti menovania sudcov.</p> <p>Zmenšiť rozdrobenosť systému verejného výskumu a povzbudzovať inovácie – aj v malých a stredných podnikoch.</p>	<p>Slovensko dosiahlo obmedzený pokrok pri plnení odporúčania 3:</p> <p>Určitý pokrok Najnovšími zmenami zákona o verejnom obstarávaní sa zaviedli opatrenia na urýchlenie verejného obstarávania s cieľom zvýšiť čerpanie prostriedkov z európskych štrukturálnych a investičných fondov. Opatrenia zahŕňajú aktualizáciu systému riadenia európskych štrukturálnych a investičných fondov, zjednodušenie a skrátenie postupov verejného obstarávania, pre-/vypracovanie usmernení a dokumentácie pre uchádzačov a zlepšenie profesionalizácie verejného obstarávania. Pokrok sa dosahuje v oblasti efektívnosti a administratívnej kapacity.</p> <p>Obmedzený pokrok Potláčanie korupcie si okrem iného vyžaduje zvýšenie zodpovednosti na úrovni polície a prokuratúry, v ktorom sa doteraz dosiahli len malé zmeny. V decembri 2018 však bola prijatá zásadná revízia pravidiel vymenúvania a prepúšťania v polícii, ktorá by mala zvýšiť zodpovednosť náčelníkov polície.</p> <p>Obmedzený pokrok Pri zlepšovaní účinnosti justičného systému sa dosiahol iba obmedzený pokrok. Napriek viacerým minulým reformám, ktoré v niektorých oblastiach viedli k zlepšeniam, dlhodobé obavy o nezávislosť súdnictva zostávajú nevyriešené.</p> <p>Obmedzený pokrok Pri zlepšovaní stimulácie podnikových inovácií s rozšírenou mierou daňovej úľavy pre výskum a vývoj a ďalšími budúcimi režimami podpory pre ekosystém malých a stredných podnikov, ktoré sú väčšinou financované z európskych štrukturálnych a investičných fondov, sa dosiahol obmedzený pokrok. Stále však nie sú prijaté opatrenia na zvýšenie efektívnosti a konsolidáciu systému verejného výskumu, a najmä na transformáciu Slovenskej akadémie vied alebo širšie posúdenie systému výskumu a inovácií.</p>
<p>Stratégia Európa 2020 (národné ciele a pokrok)</p>	

Cieľ týkajúci sa miery zamestnanosti uvedený v národnom programe reforiem: 72 %	V dôsledku výrazného hospodárskeho rastu sa zlepšila situácia na trhu práce. Miera zamestnanosti vzrástla v druhom štvrtroku 2018 na 71,9 %, čo sa približuje k národnému cieľu, ktorý sa má dosiahnuť do roku 2020.
Cieľ v oblasti výskumu a vývoja stanovený v národnom programe reforiem: 1,2 % HDP	Aj keď sa podiel financovania výskumu a vývoja za posledných desať rokov zvýšil, pričom v roku 2015 dosiahol vrchol na úrovni 1,2 % HDP, rok po tom výrazne klesol. Tento podiel sa v roku 2017 zvýšil na 0,88 % HDP, na dosiahnutie cieľa stanoveného na rok 2020 sú však potrebné ďalšie zvýšenia. V roku 2017 sa intenzita investícií do výskumu a vývoja na Slovensku skladala z 54 % investícií zo súkromného sektora (0,48 % HDP) a 45 % investícií z verejného sektora (0,40 % HDP).
Národný cieľ v oblasti emisií skleníkových plynov: +13 % v roku 2020 v porovnaní s rokom 2005 (v odvetviach nezahrnutých do systému EÚ na obchodovanie s emisiami)	Slovensko plánuje prekročiť svoj cieľ v oblasti emisií skleníkových plynov na rok 2020 v odvetviach mimo systému na obchodovanie s emisiami.
Cieľ týkajúci sa energie z obnoviteľných zdrojov do roku 2020: 14 %	V roku 2016 malo Slovensko 12 % podiel energie z obnoviteľných zdrojov na hrubej konečnej spotrebe (Eurostat), a to presiahlo orientačný cieľ na obdobie 2017/2018 (11,4 %), ktorý je potrebný na napredovanie k cieľu na rok 2020, ale podiely Slovenska v roku 2016 sú nižšie ako v roku 2015, čo poukazuje na riziko klesajúceho trendu.
Energetická efektívnosť, ciele spotreby energie do roku 2020: Slovensko si v oblasti energetickej efektívnosti na rok 2020 stanovilo za cieľ dosiahnuť maximálnu spotrebu 16,4 Mtoe (primárne zdroje energie) a 9,0 Mtoe (konečné zdroje energie)	Spotreba primárnych aj konečných zdrojov energie sa v roku 2017 zvýšila, pričom konsolidácia stúpajúceho trendu sa začala v roku 2015. Spotreba primárnych zdrojov energie v roku 2017 predstavovala 16,1 Mtoe, teda stále pod úrovňou cieľa EÚ na rok 2020, ale podstatne vyššia ako v roku 2016. Spotreba konečných zdrojov energie bola 11,1 Mtoe, teda trend, pri ktorom by dosiahnutie cieľa na rok 2020 bolo veľmi nepravdepodobné. Na udržanie spotreby primárnych zdrojov energie treba vynaložiť väčšie úsilie a zvážiť ďalšie opatrenia na kontrolu a podstatné spotreby primárnych zdrojov energie.
Cieľ týkajúci sa predčasného ukončovania	Zvýšila sa miera predčasného ukončenia školskej dochádzky a existujú veľké regionálne rozdiely.

školskej dochádzky/odbornej prípravy: 6 %	Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky bola v roku 2017 stále pod priemerom EÚ (10,6 %), a to na úrovni 9,3 %, no od roku 2012 došlo k jej zhoršeniu z pôvodných 5,3 %. Z údajov Eurostatu vyplývajú značné regionálne rozdiely. Najvyššie a najrýchlejšie rastúce úrovne sú na východe Slovenska, kde miera predčasného ukončenia školskej dochádzky presahuje 14 %; na západe krajiny je to 4,7 %. FRA odhaduje, že školskú dochádzku predčasne ukončuje 58 % rómskych detí. Podiel mladých ľudí vo veku 15 – 24 rokov, ktorí neboli zamestnaní, ani neboli v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, stúpol z 12,3 % v roku 2016 na 21,4 % v roku 2017, čo je výrazne nad priemerom EÚ na úrovni 17,2 %.
Cieľ terciárneho vzdelania: 40 % populácie vo veku 30 – 34 rokov.	Miera dosiahnutého terciárneho vzdelania vzrástla od roku 2012 do roku 2017 takmer o 8 percentuálnych bodov na 34,3 %, čo je zatiaľ pod priemerom EÚ (39,9 %). Rozdiel medzi Slovenskom a priemerom EÚ28 sa postupne znižoval z 15,3 percentuálneho bodu v roku 2007 na iba 5,6 percentuálneho bodu o desať rokov neskôr. Ženy (42,4 %), v prípade ktorých bol národný cieľ splnený, výrazne prekročili počet mužov (26,7 %).
Cieľ zameraný na zníženie počtu osôb žijúcich v chudobe alebo sociálnom vylúčení: 17,2 % vyjadrené ako absolútne číslo: zníženie počtu o 170 000 osôb (v porovnaní s rokom 2008: 20,6 %, t. j. 1 111 000 osôb žijúcich v chudobe alebo sociálnom vylúčení).	Počet osôb ohrozených rizikom chudoby alebo sociálnym vylúčením ďalej klesol na 16,3 % a je výrazne pod priemerom EÚ. Od roku 2008 do roku 2017 došlo ku kumulatívne poklesu o 255 000, čo je výrazne nad úrovňou cieľa (Eurostat).

(11) Na posúdenie pokroku pri vykonávaní odporúčaní pre jednotlivé krajiny sa využívajú tieto kategórie:

Žiadny pokrok: členský štát dôveryhodne neoznámil ani neprijal žiadne opatrenia na riešenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny. Táto kategória zahŕňa zoznam typických situácií, ktoré sa majú interpretovať individuálne s ohľadom na podmienky špecifické pre jednotlivé krajiny. Patria sem:

neboli oznámené žiadne právne, administratívne ani rozpočtové opatrenia

v národnom programe reforiem

alebo inej oficiálnej komunikácii národnému parlamentu/príslušným parlamentným výborom, Európskej komisii

alebo verejne (napr. v tlačovom vyhlásení, informácii na webovom sídle vlády);

vládnym ani zákonodarným orgánom neprezentovali žiadne nelegislatívne akty;

členský štát podnikol prvotné kroky na riešenie odporúčania pre jednotlivé krajiny, ako je napríklad zadanie štúdie alebo zriadenie študijnej skupiny s cieľom analyzovať možné opatrenia, ktoré by sa mali prijať (pokiaľ sa v odporúčaní výslovne nežiadajú usmernenia alebo prieskumné činnosti). Neboli však navrhnuté žiadne jasne vymedzené opatrenia na riešenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny.

Obmedzený pokrok: členský štát

oznánil určité opatrenia, ale týmito opatreniami sa odporúčania pre jednotlivé krajiny riešia len v obmedzenej miere a/alebo

predložil legislatívne akty vo vládnom alebo zákonodarnom orgáne, ale tieto opatrenia ešte neboli prijaté a je potrebné značné ďalšie nelegislatívne úsilie, kým sa odporúčania pre jednotlivé krajiny vykonajú,

predložil nelegislatívne akty, ale nenadviazal na ne v rámci vykonávania nevyhnutného na riešenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny.

Určitý pokrok: členský štát prijal opatrenia,

ktoré čiastočne prispeli k riešeniu odporúčaní pre jednotlivé krajiny, a/alebo

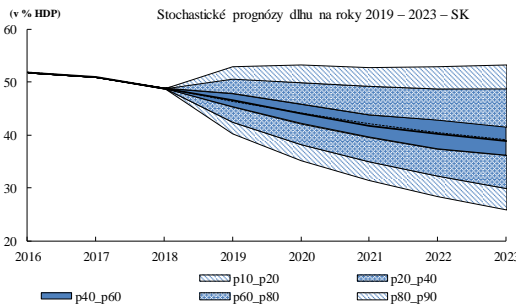
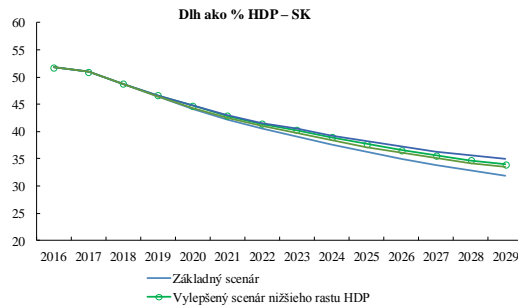
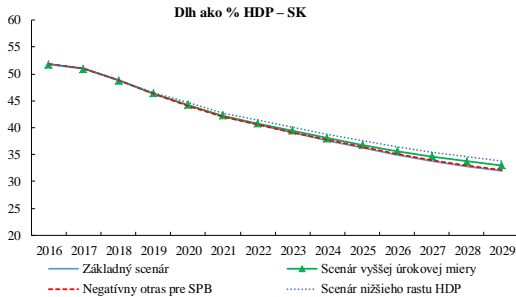
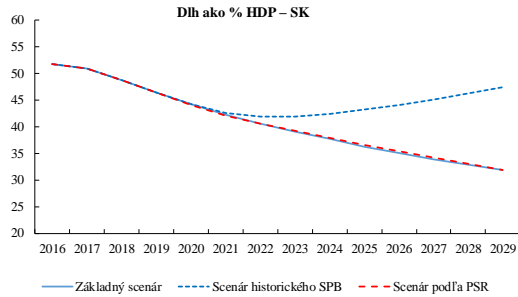
ktorými sa riešia odporúčania pre jednotlivé krajiny, na úplné vyriešenie odporúčaní je však stále potrebné značné úsilie, pretože spomedzi opatrení boli vykonané len niektoré. Opatrenie alebo opatrenia prijal napríklad národný parlament alebo boli prijaté ministerským rozhodnutím, neprijali sa však žiadne vykonávacie rozhodnutia.

Významný pokrok: členský štát prijal opatrenia, ktoré výrazne prispeli k riešeniu odporúčaní pre jednotlivé krajiny, pričom väčšina z nich bola vykonaná.

Úplné vykonanie: členský štát náležite vykonal všetky opatrenia potrebné na riešenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny.

PRÍLOHA B: ANALÝZA KOMISIE TÝKAJÚCA SA UDRŽATEĽNOSTI DLHU A FÍSKÁLNE RIZIKÁ

Prognózy týkajúce sa dlhu verejnej správy pri základnom a alternatívnom scenári a testov citlivosti													
SK – Prognózy dlhu pri základnom scenári	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Pomer hrubého dlhu k HDP	50,9	48,8	46,4	44,2	42,2	40,5	39,1	37,7	36,3	35,0	33,9	32,8	31,9
Zmeny v pomere (-/+2+3)	-0,8	-2,2	-2,4	-2,2	-2,0	-1,6	-1,4	-1,5	-1,4	-1,3	-1,2	-1,0	-0,9
z toho:													
(1) Primárne saldo (1.1+1.2+1.3)	0,6	0,7	0,8	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3
(1.1) Štrukturálne primárne saldo (1.1.1-1.1.2+1.1.3)	0,5	0,4	0,3	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3
(1.1.1) Štrukturálne primárne saldo (bef. CoA)	0,5	0,4	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
(1.1.2) Náklady súvisiace so starutím obyvateľstva	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,2
(1.1.3) Iné (dane a príjmy z nehmuteľného majetku)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(1.2) Cyklická zložka	0,1	0,3	0,5	0,5	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(1.3) Jednorazové a iné dočasné opatrenia	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(2) Efekt snehovej gule (2.1+2.2+2.3)	-0,8	-1,9	-2,0	-1,6	-1,2	-0,9	-0,8	-0,9	-0,8	-0,8	-0,7	-0,7	-0,6
(2.1) Úrokové výdavky	1,4	1,3	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0
(2.2) Efekt rastu	-1,6	-1,9	-1,9	-1,5	-1,2	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-0,9
(2.3) Inflačný efekt	-0,6	-1,3	-1,3	-1,2	-1,0	-0,9	-0,8	-0,8	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,6
(3) Zosúladenie dlhu a deficitu	0,6	0,4	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Krátko-dobé	Stredno-dobé	S1	Analýza udržateľnosti dlhu (podrobnosti)						DSA	S2	Dlhodobý	
			Základný scenár	Historické SPB	Nižší rast HDP	Vyššia úroková miera	Negatívny otras pre SPB	Stochastické prognózy				
NÍZKE (S0 = 0,3)	NÍZKE	NÍZKE (S1 = -2,9)	Kategória riziká	NÍZKE	NÍZKE	NÍZKE	NÍZKE	NÍZKE	NÍZKE	NÍZKE	STREDNÉ (S2 = 2,5)	STREDNÉ
			Úroveň dlhu (2029)	31,9	47,5	33,9	33,0	32,2				
			Rok najvyššieho dlhu	2018	2018	2018	2018	2018				
			Úroveň percentilu	50,0%	75,0%							
			Vyššia pravdepodobnosť dlhu				20,2%					
			Rozdiel medzi percentilmi				27,4					

Poznámka: Ďalšie informácie pozri v Správe Európskej komisie o fíškálnej udržateľnosti (FSR) za rok 2018.

[1] V prvej tabuľke sú uvedené prognózy základného scenára nezmenenej fíškálnej politiky. Tabuľka zobrazuje predpokladanú dynamiku verejného dlhu a jeho rozloženie medzi primárne saldo, efekty snehovej gule a zosúladenie dlhu a deficitu. Efekty snehovej gule merajú čistý vplyv protipôsobiacich efektov úrokových mier, infláciu, rast reálneho HDP (a výmenné kurzy v niektorých krajinách). Zosúladenie dlhu a deficitu zahŕňa rozdiely v hotovostnom a podvojnom účtovníctve, čistú akumuláciu aktív, ako aj oceňovanie a iné zostatkové efekty.

[2] V grafoch sú zobrazené súbory testov citlivosti pri základnom scenári, ako aj pri alternatívnych politických scenároch, najmä: scenári historického štrukturálneho primárneho salda (SPB) (v ktorom je SPB stanovené ako historický priemer), scenári podľa Paktu stability a rastu (PSR) (v ktorom sa predpokladá, že fíškálna politika sa vyvíja v súlade s hlavnými ustanoveniami PSR), scenári vyššej úrokovvej miery (+1 percentuálny bod v porovnaní so základným scenárom), scenári nižšieho rastu HDP (-0,5 percentuálneho bodu v porovnaní so základným scenárom) a scenári negatívneho otrasu pre SPB (kalibrované na základe prognózovanej zmeny). Zahrnutý je aj nepriaznivý kombinovaný scenár a testy zvýšenej citlivosti (na úrokovú mieru a rast), ako aj stochastické prognózy. Podrobné informácie o návrhu týchto prognóz sa nachádzajú v správe (FSR) za rok 2018.

[3] V druhej tabuľke je uvedená celková klasifikácia fíškálneho rizika v krátkodobom, strednodobom a dlhodobom horizonte.

a) V krátkodobom horizonte je kategória rizika (nízke/stredné/vysoké) založená na ukazovateli S0. S0 je ukazovateľ včasného odhalovania fíškálneho stresu v nadchádzajúcom roku na základe 25 fíškálnych premenných a premenných finančnej konkurencieschopnosti, ktoré boli v minulosti potvrdené ako vedúce ukazovatele fíškálneho stresu. Kritická prahová hodnota, ktorej prekročenie signalizuje fíškálny stres, je 0,46.

b) V strednodobom horizonte je kategória rizika (nízke/stredné/vysoké) založená na spoločnom použití ukazovateľa S1 a výsledkov DSA. Ukazovateľ S1 meria fíškálnu úpravu (kumulovanú za 5 rokov po horizonte prognózy a potom udržiavanú) potrebnú na dosiahnutie pomeru dlhu k HDP na úrovni 60 % do roku 2033. Použitie kritické hodnoty sú 0 percentuálne body a 2,5 percentuálnych bodov HDP. Klasifikácia DSA vychádza z výsledkov 5 deterministických scenárov (základný scenár, scenár historického SPB, scenár vyššej úrokovvej miery, scenár nižšieho rastu HDP a scenár negatívneho otrasu pre SPB) a stochastických prognóz. Používajú sa rôzne kritériá, ako napríklad predpokladaná úroveň dlhu, vývoj dlhu, realistické fíškálne predpoklady, pravdepodobnosť stabilizácie dlhu a rozsah neistôt.

c) V dlhodobom horizonte je kategória rizika (nízke/stredné/vysoké) založená na spoločnom použití ukazovateľa S2 a výsledkov DSA. Ukazovateľ S2 meria počiatočnú a trvalú fíškálnu úpravu potrebnú na stabilizovanie pomeru dlhu k HDP v nekonečnom horizonte, a to vrátane nákladov súvisiacich so starutím. Použitie kritické hodnoty sú 2 percentuálne body a 6 percentuálnych bodov HDP. Výsledky DSA sa používajú na ďalšiu kvalifikáciu klasifikácie dlhodobého rizika, najmä v prípadoch, keď sú identifikované slabé miesta súvisiace s dlhom (kategória stredného/vysokého rizika DSA).

PRÍLOHA C: ŠTANDARDNÉ TABUĽKY

Tabuľka C.1: Ukazovatele finančného trhu

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkové aktíva bankového sektora (% HDP) ¹⁾	82,3	84,4	87,3	90,1	91,5	88,8
Podiel aktív piatich najväčších bánk (% celkových aktív)	70,3	70,7	72,3	72,7	74,5	–
Zahraničné vlastníctvo bankového systému (% celkových aktív) ²⁾	88,1	84,3	85,1	83,6	84,4	84,7
Ukazovatele finančného zdravia. ²⁾						
– nesplácané úvery EÚ (% celkového objemu úverov)	–	5,2	4,4	4,6	3,7	3,8
– ukazovateľ kapitálovej primeranosti (%)	17,5	17,3	17,7	18,0	18,6	17,8
– návratnosť vlastného kapitálu (%) ³⁾	10,0	9,2	9,7	9,9	9,3	10,5
Bankové úvery poskytnuté súkromnému sektoru (medziročná zmena v %) ¹⁾	6,4	7,4	10,4	10,0	10,3	9,8
Úvery na bývanie (medziročná zmena v %) ¹⁾	11,9	13,6	13,8	14,4	12,8	11,5
Pomer úverov ku vkladom ²⁾	–	92,7	90,3	90,5	96,2	98,2
Likvidita centrálnej banky ako % záväzkov ¹⁾	–	1,1	1,2	1,3	1,7	1,6
Súkromný dlh (% HDP)	76,9	82,5	83,3	90,5	96,1	–
Hrubý zahraničný dlh (% HDP) ²⁾ – verejný	32,9	37,9	33,5	32,8	32,3	31,5
– súkromný	32,1	30,6	31,1	33,0	38,1	38,2
Rozpätie dlhodobých úrokových mier verzus Bund (v bázičných bodoch)*	161,8	90,8	38,9	45,3	59,9	46,5
Rozpätia pre swap na kreditné zlyhanie štátnych cenných papierov (5-ročné)*	83,7	53,3	44,9	39,2	38,8	40,9

1. Posledné údaje za 3. štvrťrok 2018. Zahŕňa nielen banky, ale aj všetky peňažné finančné inštitúcie okrem centrálnych bánk.

2. Posledné údaje za 2. štvrťrok 2018.

3. Podľa definície ECB pojmu hrubé problémové dlhové nástroje.

4. Štvrťročné hodnoty nie sú prepočítané na ročný základ.

* Merané v bázičných bodoch.

Zdroj: Európska komisia (dlhodobé úrokové sadzby); Svetová banka (hrubý zahraničný dlh); Eurostat (súkromný dlh); ECB (všetky ostatné ukazovatele).

Tabuľka C.2: Hlavné ukazovatele sociálneho prehľadu

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 ⁶
Rovnosť príležitostí a prístup na trh práce						
Osoby, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku a odbornú prípravu (% obyvateľov vo veku 18-24 rokov)	6,4	6,7	6,9	7,4	9,3	:
Rodové rozdiely v zamestnanosti (v perc. bodoch)	14,4	14,6	14,7	14,2	12,8	13,8
Príjmová nerovnosť meraná ako pomer príjmov horného a dolného kvintilu (S80/S20)	3,6	3,9	3,5	3,6	3,5	:
Miera ohrozenia chudobou alebo sociálnym vylúčením ¹ (AROPE)	19,8	18,4	18,4	18,1	16,3	:
Mladí ľudia, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy (% obyvateľov vo veku 15 – 24 rokov)	13,7	12,8	13,7	12,3	12,1	:
Dynamické trhy práce a spravodlivé pracovné podmienky						
Miera zamestnanosti (vo veku 20 – 64 rokov)	65,0	65,9	67,7	69,8	71,1	72,2
Miera nezamestnanosti ² (vo veku 15 – 74 rokov)	14,2	13,2	11,5	9,7	8,1	6,9
Miera dlhodobej nezamestnanosti ³ (% ekonomicky aktívneho obyvateľstva)	10,0	9,3	7,6	5,8	5,1	4,3
Hrubý disponibilný príjem domácnosti v reálnom vyjadrení na obyvateľa ⁴ (Index 2008 = 100)	:	:	105,8	108,6	111,4	:
Ročný čistý príjem slobodného a bezdetného zamestnanca na plný pracovný úväzok s priemernou mzdou (úroveň v PPS, priemer za 3 roky)	11308	11698	12106	12446	:	:
Ročný čistý príjem slobodného a bezdetného zamestnanca na plný pracovný úväzok s priemernou mzdou (percentuálna zmena, priemer za 3 roky)	-1,2	1,1	2,4	3,1	:	:
Verejná podpora/sociálna ochrana a začlenenie						
Vplyv sociálnych transférov (okrem dôchodkov) na znižovanie chudoby ⁵	36,3	35,7	35,3	31,0	29,1	:
Deti vo veku menej ako 3 roky navštevujúce zariadenia formálnej starostlivosti o deti	4,0	6,5	1,1	0,5	0,6	:
Subjektívne neuspokojená potreba lekárskej starostlivosti	1,9	2,1	2,1	2,3	2,4	:
Osoby so základnými alebo pokročilejšími všeobecnými digitálnymi zručnosťami (% obyvateľov vo veku 16 – 74 rokov)	:	:	53,0	55,0	59,0	:

1. Osoby ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením (AROPE): osoby, ktoré sú ohrozené chudobou (AROP) a/alebo trpia závažnou materiálnou depriváciou (SMD) a/alebo žijú v domácnostiach s nulovou alebo veľmi nízkou intenzitou práce (LWI).

2. Medzi nezamestnané osoby patria všetci, ktorí neboli zamestnaní, ale ktorí si aktívne hľadali prácu a boli pripravení začať pracovať okamžite alebo do dvoch týždňov.

3. Dlhodobá nezamestnanosť sú tie osoby, ktoré boli nezamestnané minimálne 12 mesiacov.

4. Hrubý disponibilný príjem domácnosti je vymedzený v neupravenom vyjadrení, podľa návrhu spoločnej správy o zamestnanosti 2019.

5. Zníženie percentuálneho podielu miery rizika chudoby v dôsledku sociálnych transférov (vypočítané porovnaním mier rizika chudoby pred sociálnymi transfertami s mierami po transféroch; dôchodky sa vo výpočtoch nepovažujú za sociálne transfery).

6. Priemer prvých troch štvrtrokov 2018 v prípade miery zamestnanosti, miery nezamestnanosti a rozdielu v zamestnanosti žien a mužov. Údaje o miere nezamestnanosti sú za rok.

Zdroj: Eurostat

Tabuľka C.3: Ukazovatele trhu práce a vzdelávania

Ukazovatele trhu práce	2013	2014	2015	2016	2017	2018 ⁴
Miera aktivity (vo veku 15 – 64 rokov)	69,9	70,3	70,9	71,9	72,1	:
Zamestnanie na súčasnom pracovnom mieste, v členení podľa trvania						
<i>od 0 do 11 mesiacov</i>	8,0	9,6	11,7	12,0	12,3	:
<i>od 12 do 23 mesiacov</i>	7,1	7,3	8,2	8,6	9,0	:
<i>od 24 do 59 mesiacov</i>	17,9	17,8	16,3	16,9	16,7	:
<i>60 mesiacov alebo dlhšie</i>	66,9	65,3	63,8	62,5	62,0	:
Rast zamestnaností*						
(% zmena v porovnaní s predchádzajúcim rokom)	-0,8	1,4	2,0	2,4	2,2	2,1
Miera zamestnanosti žien						
(% žien vo veku 20 – 64 rokov)	57,8	58,6	60,3	62,7	64,7	65,3
Miera zamestnanosti mužov						
(% mužov vo veku 20 – 64 rokov)	72,2	73,2	75,0	76,9	77,5	79,0
Miera zamestnanosti u starších pracovníkov*						
(% obyvateľov vo veku 55-64 rokov)	44,0	44,8	47,0	49,0	53,0	53,9
Zamestnanie na čiastočný úväzok*						
(% celkovej zamestnanosti, vo veku 15 – 64 rokov)	4,5	5,1	5,8	5,8	5,8	5,4
Pracovná zmluva na určitú dobu*						
(% zamestnancov s pracovnou zmluvou na určitú dobu vo veku 15 – 64 rokov)	6,8	8,8	10,5	9,9	9,4	8,4
Účasť na aktivačných politikách trhu práce (na 100 osôb uchádzajúcich sa o zamestnanie)	13,5	14,5	13,6	19,8	:	:
Miera prechodu z krátkodobého pracovného pomeru na trvalý pracovný pomer (3-ročný priemer)	41,2	39,4	35,7	36,0	:	:
Miera nezamestnanosti mládeže						
(% aktívnej populácie vo veku 15 – 24 rokov)	33,7	29,7	26,5	22,2	18,9	15,6
Rodové rozdiely v zamestnaní na čiastočný úväzok	2,9	3,1	4,0	3,8	4,0	4,1
Rozdiel v odmeňovaní ¹ žien a mužov (v neupravenej forme)	18,8	19,7	19,6	19,0	:	:
Ukazovatele vzdelávania a odbornej prípravy	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Účasť dospelých na vzdelávaní (% osôb vo veku 25 – 64 rokov zúčastňujúcich sa na vzdelávaní a odbornej príprave)	3,1	3,1	3,1	2,9	3,4	:
Slabé výsledky vo vzdelávaní ²	:	:	27,7	:	:	:
Ukončené terciárne vzdelanie (% osôb vo veku 30 – 34 rokov s úspešne ukončeným terciárnym vzdelaním)	26,9	26,9	28,4	31,5	34,3	:
Rozdiely vo výkonnosti vysvetlené sociálno-ekonomickým postavením študentov ³	:	:	16,0	:	:	:

* Ukazovateľ mimo hodnotiacej tabuľky

1. Rozdiel medzi priemerným hrubým hodinovým zárobkom platených zamestnancov a platených zamestnankýň vyjadrený ako percentuálny podiel priemerného hrubého hodinového zárobku platených zamestnancov. Definuje sa ako „neupravený“, pretože nie je upravený o rozdelenie jednotlivých charakteristických znakov (a teda poskytuje celkový obraz o platových nerovnostiach medzi mužmi a ženami). Zahŕňa sú všetci zamestnanci pracujúci vo firmách s desiatimi alebo viacerými zamestnancami bez obmedzenia veku a odpracovaných hodín.

2. Výsledky PISA (OECD) pre nedostatočné výsledky 15-ročných študentov v matematike.

3. Vplyv sociálno-ekonomickej a kultúrnej situácie na hodnotenie PISA (OECD). Hodnota za rok 2012 sa týka matematiky a hodnota za rok 2015 sa týka vedeckých disciplín.

4. Priemer prvých troch štvrtí rokov 2018. Údaje o miere nezamestnanosti mladých ľudí sú za rok.

Zdroj: Eurostat, OECD.

Tabuľka C.4: Ukazovatele sociálneho začlenenia a zdravia

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Výdavky na dávky sociálneho zabezpečenia* (% HDP)						
<i>Choroba/zdravotná starostlivosť</i>	5,3	5,5	5,6	5,5	5,8	:
<i>Zdravotné postihnutie</i>	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	:
<i>Starobné a pozostalostné dôchodky</i>	7,7	7,9	8,2	8,1	8,0	:
<i>Rodina/deti</i>	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	:
<i>Nezamestnanosť</i>	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	:
<i>Bývanie</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	:
<i>Spoločenské vylúčenie inde neklasifikované</i>	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	:
Spolu	17,5	17,8	18,0	17,7	17,9	:
<i>Z toho: Dávky vyplácané po preverení príjmu</i>	0,9	0,9	0,9	0,8	0,7	:
Výdavky verejnej správy podľa funkcie (% HDP, COFOG)						
<i>Sociálna ochrana</i>	15,0	15,3	15,1	15,1	15,1	:
<i>Zdravotníctvo</i>	6,8	6,8	7,0	7,1	7,4	:
<i>Vzdelávanie</i>	4,1	4,0	4,1	4,2	3,8	:
Hotovostné výdavky na zdravotnú starostlivosť (% celkových výdavkov na zdravotnú starostlivosť)	23,2	23,3	18,0	18,4	17,9	:
Osoby vystavené riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia (% osôb vo veku 0 – 17 rokov)*	26,6	25,5	23,6	24,9	24,4	22,5
Miera rizika chudoby ¹ (% celkového počtu obyvateľov)	13,2	12,8	12,6	12,3	12,7	12,4
Miera rizika chudoby zamestnaných (% počtu zamestnaných osôb)	6,2	5,7	5,7	6,0	6,5	6,3
Miera závažnej materiálnej deprivácie ² (% celkového počtu obyvateľov)	10,5	10,2	9,9	9,0	8,2	7,0
Miera závažnej deprivácie v oblasti bývania ³ , podľa formy vlastníctva						
<i>Vlastník s hypotékou alebo úverom</i>	2,9	3,9	1,6	3,2	2,0	1,5
<i>Nájomcovia, ktorí si prenajímajú bývanie za trhovú cenu</i>	12,3	9,1	9,4	7,6	6,0	11,1
Podiel osôb žijúcich v domácnostiach s nízkou pracovnou intenzitou ⁴ (% obyvateľov vo veku 0 – 59 rokov)	7,2	7,6	7,1	7,1	6,5	5,4
Hranice chudoby, vyjadrené v národnej mene v stálych cenách*	3710	3478	3465	3530	3553	3689
Stredná dĺžka života v zdraví (vo veku 65 rokov)						
<i>Ženy</i>	3,1	3,7	3,6	3,8	4,2	:
<i>Muži</i>	3,5	4,2	4,3	4,1	4,5	:
Celková miera náhrady dôchodkových príjmov ⁵ (vo veku 65 rokov)	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Index digitálneho hospodárstva a spoločnosti (DESI) – aspekt miery pripojiteľnosti ⁶	:	:	38,5	44,9	48,9	54,1
Koeficient GINI pred zaplatením daní a transférov*	41,9	41,3	43,2	39,8	40,5	40,3
Koeficient GINI po zaplatení daní a transférov*	25,3	24,2	26,1	23,7	24,3	23,2

* Ukazovateľ mimo hodnotiacej tabuľky

1. Miera rizika chudoby (AROP): podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 60 % národného mediánu ekvivalentného príjmu.

2. Podiel osôb, ktorých sa týkajú aspoň štyri z týchto foriem núdze: nemôžu si dovoliť i) zaplatiť nájomné alebo účty za služby spojené s bývaním, ii) mať v dome primerane teplo, iii) zvládať nečakané výdavky, iv) jesť každý druhý deň mäso, rybu alebo rovnocennú proteínovú stravu, v) mať raz do roka týždeň dovolenky mimo domova, vi) auto, vii) práčku, viii) farebný televízor alebo ix) telefón.

3. Percentuálny podiel celkovej populácie žijúci v preplnených obydliach a vykazujúci znaky deprivácie v oblasti bývania.

4. Ľudia žijúci v domácnosti s veľmi nízkou intenzitou práce: podiel osôb vo veku 0 až 59 rokov žijúcich v domácnostiach, v ktorých dospeli (s výnimkou závislých detí) v predchádzajúcich 12 mesiacoch pracovali menej než 20 % svojho celkového pracovného potenciálu.

5. Pomer mediánu individuálnych hrubých dôchodkových príjmov osôb vo vekovej kategórii 65 – 74 rokov k mediánu individuálnych hrubých zárobkov osôb vo vekovej kategórii 50 – 59 rokov.

6. Pevné širokopásmové pripojenie (33 %), mobilné širokopásmové pripojenie (22 %), rýchlosť (33 %) a cenová dostupnosť (11 %), z hodnotiacej tabuľky digitálnej agendy.

Zdroj: Eurostat, OECD.

Tabuľka C.5: Ukazovatele výkonnosti produktových trhov a politické ukazovatele

Ukazovatele výkonnosti	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rast produktivity práce na osobu ¹ (t/t-1) v %						
Rast produktivity práce v priemysle	1,07	-0,05	11,31	7,12	2,28	0,93
Rast produktivity práce vo výstavbe	9,54	-9,42	4,25	3,52	-3,25	4,59
Rast produktivity práce v trhových službách	1,53	4,51	-4,44	0,42	-0,80	0,60
Rast indexu jednotkových nákladov práce (ULC) ² (t/t-1) v %						
Rast jednotkových nákladov práce v priemysle	4,61	3,46	-7,08	-3,29	0,40	5,13
Rast jednotkových nákladov práce vo výstavbe	-7,76	11,41	-3,52	1,68	5,34	-1,85
Rast jednotkových nákladov práce v trhových službách	-0,44	-2,87	6,97	3,68	1,90	5,67
Podnikateľské prostredie	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Čas potrebný na vymáhanie zmlúv ³ (dni)	545	615	775	775	775	775
Čas potrebný na založenie podniku ³ (dni)	28,5	33,5	26,5	26,5	26,5	26,5
Výsledky žiadostí MSP o bankové úvery ⁴	:	1,07	0,83	0,65	0,61	0,74
Výskum a inovácie	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Intenzita výskumu a vývoja	0,80	0,82	0,88	1,17	0,79	0,88
Výdavky verejných financií na vzdelávanie ako % HDP	4,10	4,00	4,10	4,20	3,80	:
Počet pracovníkov zamestnaných v oblasti vedy a technológie ako % celkovej zamestnanosti	37	37	37	37	38	38
Počet obyvateľov s úspešne ukončeným terciárnym vzdelaním ⁵	17	18	18	19	20	21
Mladí ľudia s vyšším stredným vzdelaním ⁶	93	91	91	91	90	89
Obchodná bilancia produktov v oblasti špičkových technológií ako % HDP	-5,55	-5,32	-5,07	-5,77	-6,02	-4,19
Trhy s produktmi a službami a hospodárska s úťaž				2003	2008	2013
Regulácia trhu s produktmi (PMR) OECD ⁷ , spolu				2,18	1,62	1,29
Regulácia trhu s produktmi OECD ⁷ , retail				1,14	1,04	1,75
Regulácia trhu s produktmi OECD ⁷ , profesionálne služby				:	:	2,90
Regulácia trhu s produktmi OECD ⁷ , sieťové odvetvia ⁸				3,33	2,28	1,88

1. Pridaná hodnota v stálych cenách delená počtom zamestnaných osôb.

2. Odmeňovanie zamestnancov v bežných cenách delené pridanou hodnotou v stálych cenách.

3. Podrobné údaje o metodikách vrátane predpokladov pre tento ukazovateľ sú k dispozícii tu:

<http://www.doingbusiness.org/methodology>.

4. Prieber z odpovedí na otázku Q7B_a. „[Bankový úver]: ak ste požiadali o tento typ financovania a pokúsili ste sa ho vyjednať v priebehu posledných šiestich mesiacov, aký bol výsledok?“ Odpovede boli hodnotené takto: 0 v prípade schválenia v plnej výške, 1 v prípade schválenia 75 % a viac, 2 v prípade schválenia menej ako 75 %, 3 v prípade neschválenia alebo zamietnutia; v prípade žiadosti, ktorá ešte nie je vybavená alebo ktorej výsledok respondent nepozná, kódované ako chýbajúce hodnoty.

5. Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov, ktorí ukončili terciárne vzdelávanie.

6. Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 20 – 24 rokov, ktorí dosiahli aspoň vyššie sekundárne vzdelanie.

7. Index: 0 = neregulovaný; 6 = najviac regulovaný. Podrobné údaje o metodikách ukazovateľov OECD týkajúcich sa regulácie trhu s produktmi sú k dispozícii tu:

<http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>

8. Súhrnné ukazovatele OECD o regulácii v odvetví energetiky, dopravy a komunikácií (ETCR).

Zdroj: Európska komisia; Svetová banka – Doing Business (Podnikanie) (vymáhanie zmlúv a čas potrebný na založenie podniku); OECD (ukazovatele regulácie trhu s produktmi); SAFE (výsledky žiadostí MSP o bankové úvery).

Tabuľka C.6: **Ekologický rast**

Výsledky v oblasti ekologického rastu		2012	2013	2014	2015	2016	2017
Macroekonomické							
Energetická náročnosť	kgoe/€	0,24	0,24	0,22	0,21	0,21	–
Uhlíková náročnosť	kg/€	0,61	0,59	0,55	0,53	0,52	–
Intenzita využívania zdrojov (recipročná produktivita zdrojov)	kg/€	0,91	0,86	0,92	0,89	0,92	0,88
Intenzita odpadu	kg/€	0,12	–	0,12	–	0,13	–
Energetická bilancia obchodu	v % HDP	-5,9	-5,9	-4,3	-3,5	-2,7	-3,5
Váha energie v harmonizovanom indexe spotrebiteľských cien (HICP)	%	18,9	16,5	16,2	15,5	14,9	14,4
Rozdiel medzi zmenou ceny energie a infláciou	%	1,8	-1,9	-2,0	-2,0	-2,4	-5,7
Reálne jednotkové náklady na energiu	% pridanej hodnoty	30,9	29,5	25,4	24,6	23,9	–
Pomer environmentálnych daní k daniam z práce	pomer	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	–
Environmentálne dane	v % HDP	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8	–
Sektorová							
Energetická náročnosť priemyslu	kgoe/€	0,26	0,26	0,24	0,21	0,20	–
Reálne jednotkové náklady na energiu vo výrobnom odvetví okrem rafinácie	% pridanej hodnoty	24,4	22,0	21,1	20,7	20,2	–
Podiel energeticky náročných priemyselných odvetví v hospodárstve	v % HDP	13,1	12,3	13,9	15,6	17,4	17,7
Ceny elektriny pre stredne veľkých priemyselných používateľov	€/kWh	0,13	0,13	0,12	0,11	0,11	0,11
Ceny plynu pre stredne veľkých priemyselných používateľov	€/kWh	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03
Verejný výskum a vývoj v oblasti energetiky	v % HDP	0,00	0,00	0,01	0,01	0,00	0,00
Verejný výskum a vývoj v oblasti životného prostredia	v % HDP	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Miera recyklácie komunálneho odpadu	%	13,3	10,8	10,3	14,9	23,0	29,8
Podiel emisií skleníkových plynov, na ktoré sa vzťahuje ETS*	%	50,7	50,9	51,5	51,2	51,8	–
Energetická náročnosť dopravy	kgoe/€	0,62	0,63	0,46	0,41	0,54	–
Uhlíková náročnosť dopravy	kg/€	1,84	1,84	1,37	1,27	1,47	–
Bezpečnosť dodávok energie							
Závislosť od dovozu energie	%	60,2	59,2	60,9	58,7	59,0	–
Index agregovanej koncentrácie dodávateľov	HHI	66,1	68,9	70,4	68,5	66,1	–
Diverzifikácia energetického mixu	HHI	0,22	0,22	0,21	0,20	0,20	–

Všetky makroekonomické intenzity sú vyjadrené ako pomer fyzického množstva k HDP (v cenách z roku 2010).

Energetická náročnosť: hrubá domáca spotreba energie (Európa 2020 – 2030) (v kgoe) delená HDP (v EUR)

Uhlíková náročnosť: emisie skleníkových plynov (v kg ekvivalentov CO₂) delené HDP (v EUR).

Intenzita využívania zdrojov: domáca spotreba surovín (v kg) delená HDP (v EUR).

Intenzita odpadu: odpad (v kg) delený HDP (v EUR).

Energetická bilancia obchodu: bilancia vývozu a dovozu energie vyjadrená ako % HDP, váha energie v harmonizovanom indexe spotrebiteľských cien (HICP); podiel „energetických“ položiek v spotrebnom koší používanom na vytvorenie HICP.

Rozdiel medzi zmenou ceny energie a infláciou: energetická zložka HICP a celková inflácia podľa HICP (ročná zmena v %).

Reálne jednotkové náklady na energiu: reálne jednotkové náklady na energiu ako % celkovej pridanej hodnoty pre ekonomiku.

Energetická náročnosť priemyslu: konečné využívanie energie v priemysle (v kgoe) delené hrubou pridanou hodnotou priemyslu (v EUR v roku 2010).

Reálne jednotkové náklady na energiu vo výrobnom odvetví okrem rafinácie: reálne náklady pre spracovateľský priemysel ako % pridanej hodnoty.

Podiel energeticky náročných priemyselných odvetví v hospodárstve: podiel hrubej pridanej hodnoty energeticky náročných priemyselných odvetví na HDP.

Ceny elektriny a plynu pre stredne veľkých priemyselných používateľov: spotrebné pásmo 500 – 2 000 MWh a 10 000 – 100 000 GJ; údaje bez DPH.

Pomer recyklácie komunálneho odpadu: pomer recyklovaného a kompostovaného komunálneho odpadu k celkovému komunálnemu odpadu.

Verejný výskum a vývoj v oblasti energetiky alebo životného prostredia: výdavky štátnej správy na výskum a vývoj pre tieto kategórie ako % HDP.

Podiel emisií skleníkových plynov, na ktoré sa vzťahuje systém EÚ na obchodovanie s emisiami (ETS) (okrem letectva): na základe emisií skleníkových plynov (s výnimkou využívania pôdy, zmien vo využívaní pôdy a lesného hospodárstva) podľa údajov, ktoré členské štáty oznamujú Európskej environmentálnej agentúre.

Energetická náročnosť dopravy: konečné využívanie energie v doprave vrátane letectva (v kgoe) delené hrubou pridanou hodnotou odvetvia dopravy (v EUR z roku 2010).

Uhlíková náročnosť dopravy: emisie skleníkových plynov v doprave delené hrubou pridanou hodnotou dopravných činností.

Závislosť od dovozu energie: čistý dovoz energie delený hrubou domácou spotrebou energie plus spotreba lodných palív v medzinárodnej námornej doprave.

Index agregovanej koncentrácie dodávateľov: Herfindahl-Hirschmanov index čistého dovozu ropy a NGL, zemného plynu a čierneho uhlia. Nižšie hodnoty označujú väčšiu diverzifikáciu a v dôsledku toho aj menšie riziko.

Diverzifikácia energetického mixu: Herfindahl-Hirschmanov index hlavných energetických výrobkov v rámci hrubej vnútroštátnej spotreby energie

* Európska komisia a Európska environmentálna agentúra.

Zdroj: Európska komisia a Európska environmentálna agentúra (podiel emisií skleníkových plynov, na ktoré sa vzťahuje ETS); Európska komisia (environmentálne dane oproti daniam z práce); Eurostat (všetky ostatné ukazovatele).

PRILOHA D: INVESTIČNÉ USMERNENIA K FINANCOVANIU POLITIKY SÚDRŽNOSTI NA ROKY 2021 – 2027 PRE SLOVENSKO

Vychádzajúc z návrhu Komisie, ktorý sa týka budúceho viacročného finančného rámca na obdobie 2021 – 2027 z 2. mája 2018 [COM (2018) 321], sa v tejto prílohe D uvádzajú predbežné stanoviská Komisie k prioritným investičným oblastiam a rámcovým podmienkam pre účinné vykonávanie politiky súdržnosti v období 2021 – 2027⁽⁴⁸⁾. Tieto prioritné investičné oblasti sú odvodené zo širšieho kontextu investičných prekážok, investičných potrieb a regionálnych rozdielov posudzovaných v správe. Táto príloha predstavuje základ dialógu medzi Slovenskom a útvarmi Komisie o programovaní fondov v rámci politiky súdržnosti (Európsky fond regionálneho rozvoja, Kohézny fond a Európsky sociálny fond plus).

Politický cieľ 1: Inteligentnejšia Európa – inovatívna a inteligentná transformácia priemyslu.

Slovensko dosiahlo obmedzený pokrok pri zlepšovaní výsledkov v oblasti výskumu a inovácií, pričom plnenie cieľov týkajúcich sa výdavkov na výskum a vývoj je pod priemerom EÚ. Vysoko prioritné investície⁽⁴⁹⁾ sú určené s cieľom **rozsíriť výskumné a inovačné kapacity a využívanie moderných technológií**, a najmä posilniť výsledky v oblasti inovácie a rast produktivity prostredníctvom identifikácie oblastí inteligentnej špecializácie na základe vnútroštátnych a regionálnych potrieb a potenciálu s cieľom:

- zvýšiť atraktivnosť, efektívnosť a konkurencieschopnosť systému v oblasti výskumu a inovácií a zároveň podporiť konsolidáciu a udržateľnosť celého výskumu, konkrétne stabilizáciu infraštruktúry a vytváranie stimulov na prilákanie a udržanie kvalifikovaných výskumných pracovníkov v oblastiach inteligentnej špecializácie,
- budovať kapacity na posilnenie spolupráce medzi podnikmi a akademickým svetom a zároveň mobilizovať transfer vedomostí a technológií a posilniť výskumné kapacity v priemyselných odvetviach,
- podporiť nadnárodne a/alebo makroregionálne koordinované financovanie výskumu a inovácií,
- podporiť internacionalizáciu malých a stredných podnikov s cieľom využiť nové obchodné príležitosti týkajúce sa prechodu na digitalizáciu, uhlíkovú neutralitu, efektívne využívanie zdrojov a obehové hospodárstvo,
- posilniť investície podnikov do výskumu a inovácií a zlepšiť vytváranie sietí, spoluprácu a výmenu skúseností medzi výskumnými pracovníkmi z akademických pracovísk a spoločnosťami.

V oblasti digitalizácie stále existuje značný rozdiel medzi Slovenskom a priemerom EÚ. Investičné potreby sú určené s cieľom **využívať výhody digitalizácie pre občanov, spoločnosti a vlády**, a najmä:

- zvýšiť využívanie informačných a komunikačných technológií v malých a stredných podnikoch vrátane podpory infraštruktúr a služieb,
- zvýšiť kvalitu a účinnosť poskytovania elektronických služieb s prihliadnutím na regionálne rozdiely a uprednostňovanie zaostávajúcich regiónov,
- spolupracovať so susednými krajinami pri vývoji vzájomne uznávaných elektronických služieb.

Malé a stredné podniky nie sú hybnou silou slovenského hospodárstva a inteligentná špecializácia je

⁽⁴⁸⁾ Táto príloha sa má posudzovať v spojení s návrhom týkajúcim sa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o Európskom fonde regionálneho rozvoja a Kohéznom fonde [COM(2018) 372] a návrhom nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o Európskom sociálnom fonde plus [COM(2018) 382], najmä pokiaľ ide o požiadavky na tematickú koncentráciu a účelové viazanie na mestské oblasti uvedené v týchto návrhoch.

⁽⁴⁹⁾ Intenzita potrieb sa rozdeľuje do troch kategórií v zostupnom poradí – vysoko prioritné potreby, prioritné potreby a potreby.

ešte stále iba na začiatku. Potreby vysoko prioritných investícií sú určené s cieľom **posilniť rast a konkurencieschopnosť malých a stredných podnikov**, a najmä:

- podporovať spoločnosti, aby sa dostali na vyšší stupeň globálneho hodnotového reťazca, zvyšovať produktivitu, napomáhať účasti v medzinárodných klastroch riadených priemyslom a stimulovaným výskumom,
- rozširovať výskumné a inovačné kapacity malých a stredných podnikov podporou rozvoja a zavádzaním nových obchodných modelov, prijatím nových a vznikajúcich technológií a poskytovaním moderných obchodných služieb malým a stredným podnikom.

Nedostatok pracovnej sily vedie k nepomeru medzi existujúcimi a požadovanými zručnosťami. Potreby vysoko prioritných investícií sú určené s cieľom **rozvíjať zručnosti pre inteligentnú špecializáciu, priemyselnú transformáciu a podnikanie**, a najmä:

- poskytnúť podnikom a výskumným inštitúciám nástroje na adaptáciu a rozvoj zručností pre inteligentnú špecializáciu, priemyselnú transformáciu a podnikanie,
- zabezpečiť odbornú prípravu a rekvalifikáciu pre oblasti inteligentnej špecializácie na všetkých úrovniach malých a stredných podnikov a budovanie potrebných administratívnych kapacít s osobitným dôrazom na digitálne zručnosti,
- zlepšiť praktický prístup v odbornom vzdelávaní a príprave, systéme vyššieho vzdelávania, zároveň podporovať prepojenia medzi školami a podnikmi zohľadňujúc skúsenosti získané v rámci iniciatívy Catching-up Regions (Dobiehajúce regióny) v Prešovskom kraji.

Politický cieľ 2: Nízkouhlíková a ekologickejšia Európa – čistá a spravodlivá energetická transformácia, zelené a modré investície, obehové hospodárstvo, adaptácia na zmenu klímy a prevencia rizika

Slovensko, ktorého energetická náročnosť hospodárstva je jednou z najvyšších v EÚ, čelí mnohým výzvam pri prechode na nízkouhlíkové hospodárstvo, ktoré efektívne využíva zdroje a významne znižuje znečistenie ovzdušia. Potreby vysoko prioritných investícií sú určené s cieľom **podporovať opatrenia energetickej efektívnosti a energiu z obnoviteľných zdrojov**, ako aj **rozvíjať inteligentné energetické systémy, rozvodné siete a uskladňovanie na miestnej úrovni**, a najmä:

- zlepšiť energetickú hospodárnosť vo verejných a obytných budovách a malých a stredných podnikoch,
- podporovať zavádzanie decentralizovaných kapacít v rámci malých projektov výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov a v súlade s kritériami udržateľnosti podporovať prechod na obnoviteľné zdroje energie pri vykurovaní a chladení,
- znížiť emisie skleníkových plynov a znečistenie ovzdušia nahradením kotlov na fosilne palivo technickými zariadeniami vyžadujúcimi nízke emisie CO₂ spolu s rekonštrukciou zameranou na energetickú hospodárnosť budov, najmä v štrukturálne postihnutých regiónoch a nízkopríjmových domácnostiach prostredníctvom vhodných opatrení,
- zaviesť riešenia pre inteligentné distribučné systémy a skladovanie elektrickej energie – prepojené s plánovaním dopytu a ponuky na miestnej úrovni.

<p>Slovensko aj naďalej trpí v dôsledku sucha, povodní a škôd, ktoré povodne spôsobili v oblasti hospodárstva a infraštruktúry. Potreby vysoko prioritných investícií sú určené s cieľom podporovať adaptáciu na zmenu klímy, prevenciu rizika a odolnosť voči katastrofám, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • riešiť riziká identifikované v posúdení rizík na vnútroštátnej úrovni, ako aj v spolupráci so susednými krajinami so zameraním na preventívne opatrenia a prírode blízke riešenia.
<p>Normy v oblasti kvality vody a úpravy odpadovej vody sú aj naďalej výzvou. Prioritné investičné potreby sú určené s cieľom podporovať udržateľné vodné hospodárstvo, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zlepšiť prístup k dodávkam pitnej vody v nadväznosti na systém priorít v oblasti vodohospodárstva vrátane prístupu k vode pre marginalizované skupiny a vzdialené lokality, • úpravu odpadovej vody (so zameraním na prísnejšiu úpravu), • opatrenia na zlepšenie stavu vodných útvarov.
<p>Slovensku hrozí, že nesplní ciele v oblasti odpadového hospodárstva. Potreby vysoko prioritných investícií sú určené s cieľom prejsť na obehové hospodárstvo, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podporovať opatrenia vedúce k prechodu na obehové hospodárstvo a ku posunu na väčšiu prevenciu, opätovné použitie odpadu a jeho recykláciu.
<p>Viac ako polovica biotopov a druhov je v nepriaznivom stave. Prioritné investičné potreby sú určené s cieľom zlepšiť biodiverzitu, zelenú infraštruktúru v mestskom prostredí a znížiť znečistenie, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dekontamináciu a obnovu priemyselných areálov, • riešenie fragmentácie krajiny a rozrastania miest, • podporiť opatrenia vedúce k zlepšeniu kvality ovzdušia a jeho monitorovaniu.
<p>Politický cieľ 3: Prepojenejšia Európa – mobilita a regionálna prepojenosť informačných a komunikačných technológií</p>
<p>Nedostatky v prepojenosti zostávajú v oblasti dokončenia a modernizácie cestnej a železničnej dopravnej infraštruktúry, ako aj na úrovniach bezpečnosti cestnej premávky. Potreby vysoko prioritných investícií sú určené s cieľom rozvíjať udržateľnú intermodálnu transeurópsku dopravnú sieť, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokončiť základnú a komplexnú transeurópsku železničnú a cestnú sieť (vrátane cezhraničných úsekov) a odstrániť regionálne rozdiely v dostupnosti transeurópskej cestnej dopravnej siete, • modernizovať transeurópsku železničnú dopravnú sieť a dokončiť multimodálne koridory transeurópskej dopravnej siete, • znížiť vplyv na životné prostredie a zvýšiť bezpečnosť dopravy.
<p>Prioritné investičné potreby sú určené s cieľom rozvíjať udržateľnú intermodálnu vnútroštátnu, regionálnu a miestnu mobilitu, podporovať udržateľnú multimodálnu mestskú mobilitu, a najmä:</p>

<ul style="list-style-type: none"> • investície do regionálnej a miestnej mobility s cieľom riešiť negatívne externé vplyvy dopravy, napríklad podporou multimodality v odvetví dopravy, zabezpečením, aby celé odvetvie bolo šetrnejšie k životnému prostrediu, bezpečnejšie a nákladovo efektívnejšie, • podporu udržateľných a efektívnych systémov mestskej dopravy (ako súčasť príslušných integrovaných stratégií územného rozvoja alebo na základe plánov udržateľnej mestskej mobility), najmä v mestách.
<p>Investičné potreby sú určené s cieľom zlepšiť digitálnu pripojiteľnosť, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozvoj spoľahlivej vnútroštátnej stratégie v oblasti širokopásmového pripojenia a zvýšenie kapacít subjektov zapojených do tohto odvetvia, ako aj opatrenia na mapovanie investícií, na základe ktorých možno zaviesť vysokokapacitné širokopásmové siete.
<p>Politický cieľ 4: Sociálnejšia Európa – implementácia Európskeho piliera sociálnych práv</p>
<p>V niektorých povolaniach je zaznamenaný nedostatok pracovnej sily, v niektorých oblastiach je však aj naďalej vysoká nezamestnanosť a treba zvládnuť nový hospodársky vývoj. Potreby vysoko prioritných investícií sú preto určené s cieľom zlepšiť prístup ku kvalitnému zamestnaniu pre všetkých uchádzačov o zamestnanie, posilniť účinnosť inštitúcií a služieb trhu práce, podporovať účasť žien a adaptáciu podnikov a pracovníkov na zmenu, a to aj prostredníctvom sociálnej inovácie a infraštruktúry, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podporovať integráciu do trhu práce dlhodobo nezamestnaných, neevidovaných nezamestnaných a neaktívnych osôb vrátane mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, • podporovať posudzovanie a predvídanie potrieb v oblasti zručností a zabezpečovanie včasnej a cielenej podpory pre dosiahnutie súladu ponuky a dopytu na trhu práce, transformáciu a mobilitu, • zabezpečiť cielené zvyšovanie úrovne zručností a rekvalifikácie vrátane potvrdenia predchádzajúceho vzdelávania a motivovať podniky k investíciám do odbornej prípravy, • podporovať vytváranie sociálnych podnikov, • zlepšiť rodovú rovnosť na trhu práce, najmä prostredníctvom dostupnej starostlivosti o deti do 3 rokov, • podporovať rovnaké príležitosti a aktívnu účasť pracovníkov z radov migrantov v spoločnosti.
<p>Výsledky systému vzdelávania a odbornej prípravy sú slabé a odhaľujú výrazné regionálne a sociálno-ekonomické rozdiely. Potreby vysoko prioritných investícií sú preto určené s cieľom podporiť rovnaký prístup ku kvalitnému a k inkluzívnemu vzdelávaniu, odbornej príprave a celoživotnému vzdelávaniu a zlepšiť ich účinnosť a relevantnosť na trhu práce, a to aj prostredníctvom infraštruktúry, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zvýšiť účasť detí na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve, • podporiť rovnaký prístup ku kvalitnému a k inkluzívnemu vzdelávaniu a odbornej príprave, najmä pre znevýhodnené skupiny, ako sú Rómovia, • zlepšiť poskytovanie vzdelávania na pracovisku, excelentnosť a internacionalizmus v odbornom

<p>vzdelávaní a príprave, ako aj vo vysokoškolskom vzdelávaní,</p> <ul style="list-style-type: none"> • zvýšiť atraktivnosť učiteľského povolania zlepšením pracovných podmienok a investovaním do odbornej prípravy.
<p>Chudoba a materiálna deprivácia sú vo viacerých lokalitách aj naďalej výrazné a celková výkonnosť sociálnych služieb a systému zdravotnej starostlivosti je nedostatočná. Potreby vysoko prioritných investícií sú určené s cieľom posilniť rovnaký a včasný prístup ku kvalitným, udržateľným a cenovo dostupným sociálnym a zdravotníckym službám, a to aj prostredníctvom infraštruktúry, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zabezpečiť prístup k systémom zdravotnej starostlivosti predovšetkým pre zraniteľné skupiny, konkrétne v rámci prevencie a primárnej starostlivosti s cieľom znížiť nerovnosti v oblasti zdravia, • zlepšiť dostupnosť služieb dlhodobej starostlivosti pre staršie osoby a podporovať aktívne a zdravé starnutie, • riešiť nedostatky v počte povolaní v zdravotníctve pri zohľadnení regionálnych rozdielov, • podporovať integrované opatrenia aktívneho začleňovania, a to aj prostredníctvom terénnej sociálnej práce a personalizovaných služieb pre znevýhodnené osoby vrátane poskytovania potravinovej a základnej materiálnej pomoci najodkázanejším osobám, • podporovať prechod od ústavnej starostlivosti ku komunitným alebo rodinne založeným službám v prípade osôb so zdravotným postihnutím, ako aj detí v štátnej ústavnej starostlivosti, • predchádzať bezdomovectvu a vylúčeniu z bývania a znižovať ho, a to aj prostredníctvom sociálneho bývania, • zabezpečiť potrebnú podporu a atraktivnosť povolaní sociálnych pracovníkov.
<p>Chudoba, sociálne vylúčenie a obmedzené poskytovanie základných služieb sú obzvlášť výrazné na juhovýchode Slovenska a výrazne ovplyvňujú marginalizované rómske komunity. Prioritné investičné potreby sú určené s cieľom podporovať sociálno-ekonomickú integráciu aj prostredníctvom infraštruktúry, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zvýšiť prístup k hlavným verejným službám a inkluzívnemu sociálnemu bývaníu, • odstrániť prekážky v prístupe k vzdelávaniu, zamestnateľnosti, zdravotnej starostlivosti a bývaníu v záujme začlenenia marginalizovaných občanov.
<p>Politický cieľ 5 – priblížiť Európu k občanom podporovaním udržateľného a integrovaného rozvoja mestských, vidieckych a pobrežných oblastí a miestnych iniciatív</p>
<p>Vzhľadom na medziregionálne, ako aj podregionálne rozdiely v rámci regiónov na Slovensku sú stratégie a nástroje založené na miestnych podmienkach aj naďalej vysoko relevantné pri odstraňovaní nedostatkov rastu a kultivovaní jedinečného potenciálu príslušných regiónov. Investičné potreby sú určené s cieľom posilniť integrovaný sociálny, hospodársky a environmentálny rozvoj, kultúrne dedičstvo a bezpečnosť v mestských a vo vidieckych oblastiach, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • investície do vybraných funkčných oblastí na základe ich integrovaných stratégií územného rozvoja riešením ich špecifických problémov udržateľným a inteligentným spôsobom pri posilňovaní úlohy

<p>regionálnych centier nad rámec ich funkčnej oblasti ako univerzitné mestá, centrá vedy, výskumu a inovácií,</p> <ul style="list-style-type: none"> • posilniť zásadu partnerstva v rámci regiónov a medzi regiónmi a investovať do budovania kapacít a posilňovania postavenia miestnych orgánov a miestnych organizácií, • investovať do zaostávajúcich vidieckych oblastí odstraňovaním rozdielov v ich infraštruktúre a iných zistených rozvojových potrieb, zohľadniť vyľudňovanie v určitých menej rozvinutých oblastiach (ako sú „hladové doliny“ na juhu a východe krajiny) a poskytnúť obyvateľstvu príležitosti na posilnenie miestneho rastu s využitím väzieb s okolitými mestskými oblasťami, • vychádzať zo špecifickej územnej expertízy získanej v rámci iniciatív Catching-up Regions (Dobiehajúce regióny) a Coal regions in Transition (Transformácia uhoľných regiónov).
<p>Faktory pre účinné vykonávanie politiky súdržnosti</p>
<ul style="list-style-type: none"> • zlepšené a účinnejšie opatrenia na predchádzanie konfliktom záujmov, podvodom a korupcií a ich odstránenie, • posilnené administratívne kapacity na základe vypracovania a vykonávania plánu budovania administratívnych kapacít potrebných na účinné riadenie a čerpanie fondov v rámci politiky súdržnosti a posilniť účinnú spoluprácu v rámci verejnej správy a medzi miestnymi, regionálnymi a vnútroštátnymi úrovňami, • zjednodušené postupy a zvýšená transparentnosť pri riadení fondov v rámci politiky súdržnosti a znížená administratívna záťaž pre príjemcov, • posilnené kapacity príjemcov pripravovať a realizovať kvalitné projekty a zúčastňovať sa na čerpaní fondov v súlade so zásadou partnerstva, • zlepšená výkonnosť verejného obstarávania, najmä v oblasti vnútorných kontrol, transparentnosti, digitalizácie, profesionalizácie, minimalizácie súťaží s jednou ponukou a strategického verejného obstarávania, • rozsiahlejšie využívanie finančných nástrojov a/alebo príspevkov týkajúcich sa Slovenska v rámci Programu InvestEU zameraného na činnosti vytvárajúce príjmy a úsporu nákladov.

ODKAZY

Amnesty International (2016), *Amnesty International Report 2015/16 – Slovensko*.

Bachtler, J. a i. (2017), *Towards cohesion policy 4.0: Structural transformation and inclusive growth*, RSA Europe, Združenie pre regionálne štúdie, Brusel.

Bankwatch (2018), *The European Commission's Platform for Coal Regions in Transition: Case studies highlight tilt toward coal companies*. <https://bankwatch.org/publication/the-european-commission-s-platform-for-coal-regions-in-transition-case-studies-highlight-tilt-toward-coal-companies>

Cangár, M. – Machajdíkova, M. (2018), *Deinštitucionalizácia sociálnych služieb alebo keď chýba synergia v praxi*, Bratislava. <https://www.socia.sk/wp-content/uploads/2018/07/DI-case-study-ENG-short.pdf>

Canton, E., Thum-Thysen A., Voigt P. (2018), *Economists' musings on human capital investment: How efficient is public spending on education in EU member states?*, Diskusný dokument 081, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/dp081_human_capital.pdf

CEPEJ (2017), *Efficiency and quality of the Slovak Judicial System: Assessment and recommendations on the basis of CEPEJ tools*. <https://rm.coe.int/slovakia-assessment-report-on-efficiency-and-quality-of-the-slovak-jud/16807915c9>

Csomor, G. (2017), *Porovnávanie nákladov bezdomovectva a bývania s podporou v Bratislave*, IVPR, Bratislava. https://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2017/Csomor/analyza_nakladov_bezdomovectva_csomor_vu_2017.pdf

GR pre hospodárske a finančné záležitosti (2018a): *Productivity and competitiveness developments in the EU*, Poznámka pre európsky semester, Európska komisia.

GR pre hospodárske a finančné záležitosti (2018b): *Allocative efficiency in the euro area*. Tematické diskusie o raste a zamestnanosti, poznámka pre Euroskupinu, Európska komisia.

GR pre hospodárske a finančné záležitosti (2018c): *Allocative efficiency in the euro area: country fiche Slovakia*, Európska komisia.

Deutsch-Slowakische Industrie- und Handelskammer – AHK a i. (2018), *Economic Survey among European Investors in Slovakia 2018*. http://www.sohk.sk/download/pressReleases/Vysledky_prieskumu_2018.pdf, Európska komisia (2016), *Hodnotiaci tabuľka EÚ v oblasti dopravy*. https://ec.europa.eu/transport/facts-fundings/scoreboard_en

Euractiv Slovakia (2018), *Posledné miesta bez internetu na Slovensku sľúbili pokryť operátori*. <https://euractiv.sk/section/digitalizacia/news/posledne-miesta-bez-internetu-na-slovensku-slubili-pokryt-operatori/>

Európska komisia (2017), *No region left behind: launch of the Platform for Coal Regions in Transition*, Správy, Brusel. https://ec.europa.eu/info/news/no-region-left-behind-launch-platform-coal-regions-transition-2017-dec-08_en

Európska komisia (2017a): *Pracovný dokument útvarov Komisie – Sprievodný dokument k Oznámeniu Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o reformných odporúčaníach na reguláciu profesionálnych služieb*. SWD(2016) 436 final. Brussels. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2016:436:FIN>

Európska komisia (2017b), *Integration of environmental concerns in Cohesion Policy Funds (ERDF, ESF, CF)*. http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/Cohesion%20Pol_COWI-Milieu_December2017.pdf

[European Commission \(2017c\), *The 2018 ageing report – underlying assumptions and projection methodologies*, Inštitucionálny dokument č. 065, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg.](#)

Európska komisia: *Európsky prehľad výsledkov inovácie z roku 2018: Innovation performance and trends*.

Európska komisia (2018b), *Správa o vykonávaní právnych predpisov EÚ o odpadoch vrátane správy včasného varovania pre členské štáty, v ktorých hrozí nesplnenie cieľa v roku 2020 pripravovať komunálny odpad na opätovné použitie/recykláciu*, SWD(2018) 424 doplňujúca COM(2018) 656.

Európska komisia (2018c), *Annual Report on European SMEs 2017/2018. SMEs growing beyond borders*. https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_en

Európska komisia (2018d), *Quarterly Report on the Euro Area, Volume 17, No 1 (2018)*. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip076_en.pdf

Európska komisia (2018e), *Study on tax compliance costs for SMEs*, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0ed32649-fe8e-11e8-a96d-01aa75ed71a1/language-en>

Európska komisia (2018d), *Clean Air Dialogue between the Commission and Slovakia promotes actions for cleaner air*, Správy, Brusel. https://ec.europa.eu/info/news/clean-air-dialogue-between-commission-and-slovakia-promotes-actions-cleaner-air-2018-apr-26_en

Európska komisia (2018e): *The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070)*, European Economy, Inštitucionálny dokument č. 079, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip079_en.pdf

Európska komisia (2018f): *EU Energy in Figures*, Štatistická príručka 2018, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg.

Európska komisia (2018g), *European Centre of Expertise (ECE) in the field of labour law, employment and labour market policy. Labour market policy thematic review 2018: an in-depth analysis of the emigration of skilled labour: Slovakia*, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7b20a1d3-c13a-11e8-9893-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-84399043>

Európska komisia (2018h), *Digital Economy and Society Index 2018*. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

Európska komisia (2018i), *Commission opinion on the 2019 Draft Budgetary Plan of Slovakia*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/c-2018-8027_sk_en.pdf Európska komisia (2019), *Hodnotiaca tabuľka digitálnej agendy*. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-scoreboard>

Európska komisia (2019a), *Fiscal Sustainability Report 2018, volume 2 – country analysis*, Inštitucionálny dokument č. 094, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg.

Európska komisia (2019b), *Taxation Trends in the European Union*, vydanie z roku 2019, vypracúva sa.

Európska environmentálna agentúra (2018a), *The EU Environmental Implementation Review: Country Report – Slovakia*. http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_sk_en.pdf Európska environmentálna agentúra (2018b), *Air Quality in Europe – 2018 Report*, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg. <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2018>

Európska environmentálna agentúra (2018c), *Assessment of the second generation of River Basin Management Plans under Water Framework Directive*. <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/wise-wfd>

Európska investičná banka (2018a), *European Investment Bank Investment Survey 2018*. <http://www.eib.org/en/about/economic-research/surveys-data/investment-survey.htm>

Európska investičná banka (2018b), *Smart Cities, Smart Investment in Central, Eastern and South-Eastern Europe*. http://www.eib.org/attachments/efs/smart_cities_smart_investments_in_cesee_en.pdf

Eurostat (2019), prieskum EU-SILC: Share of young adults aged 18-34 living with their parents by age and sex.

Eurydice/Európska komisia/EACEA (2018). *Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe – 2016/17*. Skutočnosti a číselné údaje, sieť Eurydice. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Fico, M. (2017), *Práca s deťmi v detských domovoch a ich pracovné uplatnenie po odchode*, IVPR, Bratislava 2017.

https://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2017/Fico/dd_iprod_zamestnanost.pdf FRA (2016), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey (EU-MIDIS II) Roma – Selected findings*, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg. <https://fra.europa.eu/en/publication/2016/eumidis-ii-roma-selected-findings>

FRA (2018), *Country study - The right to independent living of persons with disabilities - Case study report - Slovakia*. <https://fra.europa.eu/en/country-data/2018/country-studies-project-right-independent-living-persons-disabilities-case-study>

Havlat, M., Havrlant, D., Kuenzel, R., Monks, A. (2018), *Economic Convergence in the Czech Republic and Slovakia*, European Economy Economic Brief 034, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg.

Inštitút pre merania a hodnotenie v oblasti zdravia (2017), *Global Health Data Exchange*. <https://vizhub.healthdata.org/gbd-compare/>

JRC 2018, *Socio-economic transformation in coal transition regions: analysis and proposed approach: Pilot case in Upper Nitra, Slovakia*, JRC Science for Policy Report, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg. https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/coal_regions_report_jrc_pilot-slovakia.pdf

KPMG (2018), *Ex post hodnotenie dopadov implementácie Národného strategického referenčného rámca na dosiahnutie strategického cieľa NSRR (Ex-post impact evaluation of the National Strategic Reference Framework implementation)*.

Kuenzel, R. – Solanič, V. (2018), *Improving the Cost-Effectiveness of Slovakia's Healthcare System*, European Economy Economic Brief 041, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg.

https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/improving-cost-effectiveness-slovakias-healthcare-system_en

Lubyová, M., Štefánik, M. a kol. (2016), Trh práce na Slovensku 2017+, Centrum spoločenských a psychologických vied Slovenskej akadémie vied; Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied; Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Bratislava, Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky (2018), Historicky prvý projekt na podporu elektromobilov bol veľmi úspešný. <https://www.mhsr.sk/press/historicky-prvy-projekt-na-podporu-elektromobilov-bol-velmi-uspesny>

Ministerstvo školstva (2018), Testovanie 5-2017 – Výsledky celoslovenského testovania žiakov 5. ročníka ZŠ, Tlačová správa. <https://www.minedu.sk/testovanie-5-2017-%E2%80%93-vysledky-celoslovenskeho-testovania-ziakov-5-rocnika-zs/>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Inštitút finančnej politiky (2017), Odliv mozgov po slovensky, Komentár, 2017/1. <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=11308>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Inštitút finančnej politiky (2018a), Inklúzia Rómov je celospoločenskou výzvou, <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/komentare/18-inkluzia-romov-je-celospolocenskou-vyzvou-august-2018.html>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Inštitút finančnej politiky (2018b), Inklúzia Rómov je potrebná aj v zdravotníctve, <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/komentare/komentare-z-roku-2018/23-inkluzia-romov-je-potrebna-aj-zdravnictve-december-2018.html>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Inštitút finančnej politiky (2018c), Host' do domu, <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/komentare/2018/6-host-do-domu-april-2018/>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky (2018d), Revízia výdavkov zamestnanosti a odmeňovania vo verejnej správe – Priebežná správa (*Value for Money Spending Review*).

Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Inštitút finančnej politiky (2018e), Skrutkovač na hodnotu za peniaze: Návrh na implementáciu výdavkových stropov v rozpočte verejnej správy (*Value for Money Spending Review: Proposal for the implementation of expenditure ceilings in the public budget*), dokument na rokovanie. <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/diskusne-studie/3-skrutkovac-hodnotu-za-peniaze-oktober-2018.html>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky a i. (2018f), Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením, priebežná správa. <https://www.finance.gov.sk/files/archiv/5/ReviziavydavkovnaohrozeneskupinyFINAL.pdf>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Inštitút finančnej politiky (2018g): *Flash info IFP: Nezamestnanosť v septembri opäť klesla (Unemployment fell again in September)*.

Ministerstvo zdravotníctva, 2018: Informácia o stave zdravotníckeho personálu v Slovenskej republike. <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23194/1>

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (2018), Envirostratégia 2030. <http://www.minzp.sk/iep/strategicke-materialy/envirostrategia-2030/>

Lubyová, M., Štefánik, M. a i. (2018), Trh práce na Slovensku 2019+, Centrum spoločenských a psychologických vied Slovenskej akadémie vied; Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied; Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave v Bratislave, Bratislava.

Národná rada Slovenskej republiky (2019), Zákon o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Bratislava.
<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=462426>

Nemec, J. (2018), *Public administration characteristics and performance in EU28: Slovakia*, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg.

NUCEM (2017), Výsledky celoslovenského testovania žiakov, Testovanie 9-2017.

OECD (2016), *Programme for International Student Assessment (PISA)*, OECD Publishing, Paris.
<http://www.oecd.org/pisa/>

OECD (2017), *Assessment of key anti-corruption related legislation in the Slovak Republic*, OECD Publishing, Paríž. <http://www.oecd.org/gov/ethics/Assessment-anti-corruption-legislation-Slovak-Republic.pdf>

OECD (2017b), *Education at a glance 2017: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paríž.
<http://dx.doi.org/10.1787/eag-2017-en>

Giorno, C. – Londáková, K. (2017c), *Improving the efficiency and outcomes of the Slovak health-care system*, OECD Economics Department Working Papers, č. 1404, OECD Publishing, Paríž.
<http://dx.doi.org/10.1787/f2b496cd-en>

OECD (2018), *OECD Regulatory Policy Outlook 2018*, OECD Publishing, Paríž.
<https://www.oecd.org/governance/oecd-regulatory-policy-outlook-2018-9789264303072-en.htm>

OECD (2018b), *Education at a glance 2018: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paríž,
<http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en> Country note:
<http://gpseducation.oecd.org/Content/EAGCountryNotes/SVK.pdf> OECD (2018c), *Job Creation and Local Economic Development 2018: Preparing for the Future of Work*, OECD Publishing, Paríž.

OECD (bez dátumu), *Statistics: Trade union density*.
<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TUDOEC> (bez dátumu), *Services Trade Restrictiveness Index*. <http://www.oecd.org/tad/services-trade/services-trade-restrictiveness-index.htm>

Plavnická, J. – Šlosár, D. (2017), Stav integrácie imigrantov na Slovensku (*Situation of the integration of immigrants in Slovakia*).

Vláda Slovenskej republiky (2017), *Revízia výdavkov na vzdelávanie – Záverečná správa 2017 (The final revision of expenditures on education)*.

Vláda Slovenskej republiky (2018), *Akčný plán inteligentného priemyslu (Action plan for smart industry)*. <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-221802?prefixFile=m>

Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu (2018), *Information & communication technology sector in Slovakia*. <https://www.sario.sk/sites/default/files/data/sario-ict-sector-in-slovakia-2018-09-20.pdf>

IT Asociácia Slovenska (2017), Stratégia ITAS 2020 – Valné zhromaždenie ITAS. <https://itas.sk/strategia-itas-2020/> Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (2017), Správa o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike za rok 2016 (*Report on the observance of human rights including the principle of equal treatment in the Slovak Republic for the year 2016*). http://www.snslp.sk/CCMS/files/2016_HR_Report_SNCHR_eng.pdf

Transparency International (2018), *Corruption Perception Index 2017*, Berlín. https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

Trexima (2017), Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny: Informačný systém o priemerných zárobkoch za roky 2016 – 2017.

Trexima (2018), Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny: Informačný systém o priemerných zárobkoch za roky 2016 – 2018.

UNDP (2014), Atlas rómskych komún na Slovensku, 2013. http://www.minv.sk/?atlas_2013&subor=203148 Škobla, D., Grill, J., Hurrle, J. (2016): Terénna sociálna práca na Slovensku: Evaluácia terénnej sociálnej práce financovanej z ESF v programovom období 2007 – 2013 na Slovensku (*Exploring field social work in Slovakia: Evaluation of the programme funded by the European social fund in 2007-2013*), Inštitút pre výskum práce a rodiny.

Škobla, D., Kováčová, L., Ondoš, S. (2018): Sociálne podniky pracovnej integrácie na Slovensku, SGI, Bratislava. http://www.governance.sk/gov_publication/socialne-podniky-pracovnej-integracie-na-slovensku/

Úrad špeciálneho prokurátora úradu generálneho prokurátora v Pezinku (ÚŠP GP SR Pezinok) (2018): Oficiálna štatistika.

Visser, J. (2016), *ICTWSS: Database on Institutional Characteristics of Trade Unions, Wage Setting, State Intervention and Social Pacts in 51 countries between 1960 and 2014*, Amsterdamská univerzita.

Svetová banka (2018), *Doing Business 2018: Reforming to create jobs*, Washington, DC. www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf

Svetová banka (bez dátumu), *Worldwide governance indicators*, Washington, DC. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Svetové ekonomické fórum (2018), *Global Competitiveness Report 2018*, Ženeva. <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018>